

ABSTRAKTIKIRJA

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo.....	2
Työryhmä 1: Ruokajärjestelmän ja yhteiskuntapolitiikan leikkauspisteet	1
Ruokaköyhyys mediakuvastossa: Visuaalinen diskurssianalyysi ruoka-avusta	2
Toimijuuksia ruokajakelussa	3
Suomalaisen ruoka-avun uudelleenjärjestäytyminen - odotuksia ja seurauksia	4
Miten arvioida ruoka-avun vaikutusta hyvinvointivaltion rapautumiseen?	5
Työryhmä 2: The digitalization of working lives - A source of socioeconomic security or insecurity?	6
Digital natives, Digital Immigrants and Digital Hermits in the Labour Market: a European Comparison of Older Adults	6
The Digitalization of Work: New Inequalities and Challenges	8
Digital Divides? Migrant's Experience with E-Government and Satisfaction with.....	8
Bringing the Life-Course into AI: How Employees Make Sense of Generative Artificial Intelligence in the Workplace.....	9
Generative Artificial Intelligence and Uncertain Aspirations: A Case study of Employees' Perceptions on AI at a Finnish Company	10
Työryhmä 3: Avoin työryhmä 1	12
Kodin merkitykset kehitysvammaisten nuorten aikuisten asumistarinoissa.....	12
Katoaako Suomesta sosiaalinen empatia? Toimeentulotukiasiakkaita koskevat mielipiteet 1995-2020	13
Monitoimijaisen yhteistyön kehittyminen kypsyysanalyysimalleissa	14
Kansalaisosallisuus nyt ja tulevaisuudessa? Onko hyvinvointivaltio muuttumassa kansalaisosallisuuden mahdollistajaksi?.....	14
The very early antecedents of NEET: Birth weight and NEET status in young adulthood	16
Social activities as a solution to meet care needs effectively and efficiently	18
"Suomessa meistä on kyllä aika hämärä kuva!" - suomalaissiirtolaisnaisten ensimmäisen sukupolven elämäkulusta ja integroitumisesta Ruotsissa	19
Nuoret ja alkoholimarkkinointi.....	20
Työryhmä 4: Maaseudun arjen turvallisuus.....	22
"Pärjäävälle maaseutu sopii". Tutkimus terveyshuolista ja osallisuudesta	22
Monipaikkaisuus maaseudun elettävyyden lisääjänä.....	23
Monipaikkainen hoiva osana maaseudun arjen turvaa	24
Maahanmuuttajan maaseudun arjen turvallisuus.....	25

Työryhmä 5: Avoin työryhmä 2	27
Koti Suomessa – työ Norjassa. Suomalaisten sairaanhoitajien monipaikkainen työ ...	27
”Kriisinhallinta 1860-luvulla ja 2020-luvulla – Vertaileva näkökulma suuriin nälkävuosiin ja koronapandemiaan”	28
”Kunnollinen henkilöys” ja maahanmuuttajataustaisten työssäkäyvien köyhien ambivalentit tunteet	29
Työryhmä 6: Sosiaalihuoltoa algoritmisesti ja datan voimalla jälkiekspansiivisessa hyvinvointivaltiossa	30
Paving the Way for Automation: Administering Standardization and Discretion in the Finnish Social Assistance System	31
Sosiaalipalvelujen datafikaatio: havaintoja ristivedosta	31
Ihmisavusteinen robotti lomalla – rutiinimaisen datatyön automatisoinnin vaikeus dataohjautuvassa terveydenhuollossa	32
Polut kohti asunnottomuutta: Paikallisia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasrekisteritietoja ja valtakunnallisia pitkittäisiä rekisterilähteitä yhdistävien tutkimusasetelmien merkitys marginaalisimpien väestöryhmien tutkimuksessa	33
Luottamusta rakentamassa: harkinnan käytännöt Kelan palveluasiantuntijoiden digitaalisesti välittyneessä työssä	34
Addressing Systemic Bias in AI-Driven Welfare Systems: A Data Feminism Approach to Equitable Digital Welfare	35
Työryhmä 7: Sosiaalioikeus ja sosiaalipolitiikan muutokset	37
Vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen	37
Nollatuntisopimuslaisen toimeentulomahdollisuudet	38
Hyvinvointipalveluiden yhteensovittaminen – Näkökulmana neuropsykiatrisesti oireilevat lapset ja heidän perheensä	40
Sosiaaliset oikeudet ja toimeentulotuen uudistaminen	41
Työryhmä 8: Sosiaalipolitiikka uuden jäljillä	43
Sosiaalipolitiikka paradigmuutosten ristiaallokossa	44
Ikääntyneiden palvelut sosiaalipolitiikkana	44
Hyvinvoinnin kolme pilaria	45
Erityislapsen vanhemman kokeman palvelurakennetrauman seuraukset erityisperheen hyvinvointiin ja toimeentuloon	45
Näivettyvätkö näkemykset	46
Työryhmä 9: "The personal is political" - intersections between care and policy	47
Informal caregiving as part of civic engagement – results based on the European Quality of Life Survey	47

Attitudes towards gender roles and different family models in Finland in 2002-2022	48
Trends in informal caregiving among older adults across 16 years in western Finland and northern Sweden	49
Unpaid carers of people with dementia and the social consequences of caring	49
Financial security of children's everyday lives	50
Infant feeding in Finland: The Intersection of Personal Choices and Political Realities	51
Becoming Invisible - The 'Been' Child and Marginality in the Stories of Drug-addicted Homeless Young People	52
Työryhmä 10: Sosiaaliturva muutoksessa	53
Perusturvaetuuksia yhtenäistetään ja toimeentulotukea rukataan - miten uudistukset vaikuttavat saajiin?	54
Vero-, etuus- ja palvelumuutosten vaikutus työhön osallistumiseen - uuden mikrosimulointimallinnusta hyödyntävän demon esittelyä	55
Keille täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki kohdentuu? - Rekisteritutkimus 25-64-vuotiaiden tuen saajien taustatekijöistä ja elämäntilanteesta	56
Tekoälyassistentin soveltuminen Kelan toimeentulotuen etuuskäsittelyyn	57
Rekisteritarkastelu toimeentulotuen perusosan alentamisista vuosina 2019-2024	58
Velvoittava aktivointipolitiikka: poiskäännyttäviä vaikutuksia paikantamassa	59
Työttömyys ennen ja jälkeen koronapandemian - tarkastelussa palvelu- ja etuuspolut	60
Sosiaaliturva ja perheen omat resurssit lapsen sairastuessa vakavasti	61
Työryhmä 11: Sosiaalipolitiikan uudistaminen	63
Abstraktit:	64
Luovuuden sosiaalipolitiikka	64
Ovatko hyvinvointialueet epäsiikiöitä, kummituksia vai onnistujia?	64
Arvioinnista arvostavaan katseeseen - Miten siirrytään turvalliseen kohtaamiseen sosiaali- ja terveystaloudissa? Uudet tavat ymmärtää ammatillista kohtaamistyötä osana palvelujärjestelmän uudistamista	66
Kotiopetusarjen etnografista tarkastelua lasten kanssa yhteistoiminnallisen valokuvaamisen keinoin	67
What factors make aging in place available?	68
Understanding complexities in alcohol-related harm in the Finnish Alcohol act reform of 2018: an ACF analysis on coalition perspectives	69
Hellittämisen politiikat - Menetykskokemus yhteiskunnallisena muutosvoimana	70

Sosiaalipolitiikka ja tulevaisuusvalta	71
Politiikkatoimien käyttäytymisoletusten relevanssi sosiaalipolitiikan uudistamisessa	72
Kapitalismin legitimizeetti suomalaisten puolueiden ohjelmissa 1970-2023 – Hyvinvointivaltion ja sosiaalipolitiikan näkökulma	73
Saving the planet, and the budget: Political Trust and Public Attitudes towards Environmental and Other Taxes	75
Työryhmä 12: Turvallisuus ja taloudellistettu hyvinvointivaltio	76
Kotona asumisen turvallisuus 90-vuotiaiden elämäntarinahaastatteluissa	77
Beyond Employment: Exploring Well-being and Societal Belonging Among Long-Term Unemployed Jobseekers	78
Vastasyntyneiden osakesäästötili finansialisoituvan hyvinvointivaltion esimerkkitapauksena	79
Työkäisen sopimusomaishoitajan toimeentulotuen käyttö	80
Suomalaisten hoiva- ja terveysalan talouden menestyjien puhe pohjoismaisesta hyvinvointivaltiosta ja sen universalismiperiaatteesta	81
Ikääntyneiden itse maksamat kustannukset ja taloudellinen turva	82
Työryhmä 13: Fostering socially and ecologically sustainable digitalisation and automation of welfare states	83
Sustainable digitalisation of welfare systems: mission impossible?.....	83
At the Intersection of Welfare Services and Conversational AI: Ethical Considerations in the Context of Domestic Violence.....	84
Interaction in between older adults living in the care homes and robots – institutional ethnographic perspective	85
Digital Twins for Social Innovation in Sustainable Urban Planning Processes.....	86
Boundaries of legitimacy and repair in paving the way for AI tools in the public sector	87
Työryhmä 16: Opiskelijatyöryhmä	88
Abstrakti 1: Linnea Nevala.....	88
Abstrakti 2: Mirkka Vainio	89
Abstrakti 3: Anastasia Koskela.....	89
Työryhmä 17: Terveys, kuntoutus ja osallisuus	90
Hullua terveyttä – Mad-tutkimuksen näkökulmia kuntoutukseen ja osallisuuteen ...	91
Muutoksen mahdollisuudet mielenterveyskuntoutujien kokemuksissa	92
Omakuntoutus Kelan järjestämissä kuntoutuspalveluissa	92

Omin sanoin – ikäihmisten kokemuksia yksinäisyydestä ja turvattomuudesta	94
Kuntoutusrahan luomat mahdollisuudet ja myönteiset merkitykset	95
Terveellinen ja turvallinen työyhteisö työpaikkaostrakismin näkökulmasta.....	96
Nuorten toimintakyvyn ymmärtäminen, tukeminen ja edistäminen ammatillisessa kuntoutuksessa	97
Työllistymistä ja työkykyä tukevat sosiaali- ja terveystalvelut hyvinvointialueilla	99
Elämäntietä ennen ja jälkeen määräämisen työkyvyttömyyseläkkeen	100
Työryhmä 19: Väkiältä yhteiskuntapoliittisena kysymyksenä ja turvallisuuden murtajana	102
Lapsen kohdistuvan henkisen väkivallan kriminalisoinnin ongelmakohtia.....	103
Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten toimijuus väkivallan kohtaamisessa .	104
Digitalisaation ja tekoälyn haasteet ja mahdollisuudet lähisuhteiden väkivallasta kohdanneiden palveluissa sosiaali- ja terveysalalla	105
Yliarajat perheet väkivallatyön asiakkaina ja pakottava kontrolli	106
Lapsuusajan haitalliset kokemukset ja yhteiskuntaluokka.....	107
Digitaalivälitteinen taloudellinen väkivalta parisuhteissa	108
Päihteitä käyttävien ihmisten väkivallakokemuksiin liittyvät kohtaamiset julkisen vallan edustajien kanssa.....	111
Työryhmä 20: Embodied in/security, encounters and relations of power	112
Disrupting the spaces of whiteness with unruly dances	113
Exploring notions of embodied (dis)trust among migrant stay-at-home parents.....	113
The self-care practices of Finnish people during the outbreak of the full-scale war in Ukraine	114
Työryhmä 21: Joustava arki työmarkkinoiden reunamilla.....	116
Arjen tutkimuksen uudelleen kuvittelu: arjen rutiinit ja ennakointi etuoikeuksina?	117
Piirtää esiin ruumiin rajat: Vapaa-ajan liikunnan mahdollisuudet ja merkitykset työmarkkinoiden reunamilla	118
Työvoiman joustavat käyttötavat ja niiden seuraukset 2000-luvun Suomessa - politiikan ja tutkimuksen paradigmat	119
“Ei oo sellasta asiaa kuin a lá carte -robotti” –kokiksi opiskelevien nuorten suhtautuminen ravintola-alan työelämään jouston ja turvan näkökulmista	120
Osaajapulaa vai joustavan ulkomaisen työvoiman tarvetta? Työntekijän oleskelulupajärjestelmän rooli työvoiman maahanmuuton sääntelyssä	121

Työssäkäyvien köyhien kokemuksia työskentelystä ja työsuhteista prekaareissa palkkatyösuhteissa ja yrittäjyysasemassa.....	122
---	------------

Työryhmä 1: Ruokajärjestelmän ja yhteiskuntapolitiikan leikkauspisteet

Vetäjät: Ville Tikka, Jyväskylän yliopisto, Vera Kauppinen, Jyväskylän yliopisto, Tiina Silvasti, Jyväskylän yliopisto

Työryhmän kuvaus

Ruoka on kiistämätön perustarve. YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa ruokaturva mainitaan yhtenä ihmisoikeutena. Modernissa globaalissa maailmassa ruokaturvaa pyritään tuottamaan markkinaehtoisin keinoin.

Ruokajärjestelmä on niiden suhteiden ja toimintojen kokonaisuus, jonka välisen vuorovaikutuksen tuloksena määrittyy 1) mitä, 2) kuinka paljon, 3) millä menetelmällä ja 4) kenelle ruokaa tuotetaan ja jaetaan. Järjestelmän toiminta perustuu luonnonvaroille (esim. maa, vesi, yhteyttävät kasvit) ja on riippuvainen fossiilisesta energiasta. Järjestelmän heikkouksista seuraa ruokaturvattomuutta, joka voi johtua ruoan puutteellisesta saatavuudesta ja laadusta, tai liian korkeasta hinnasta.

Ruokajärjestelmää tarkastellaan harvoin yhteiskuntapoliittisesta tai sosiaalipoliittisesta näkökulmasta, vaikka ruokajärjestelmän toiminta vaikuttaa monin tavoin yhteiskunnallisten ja sosiaalisten asioiden jäsentymiseen ja järjestymiseen. Yhteiskunta- ja sosiaalipoliitikoilla on myös mahdollisuus vaikuttaa ruokajärjestelmään, ja tukea sen kautta yhteiskunnan kestävyttä, hyvinvointia ja tasa-arvoa.

Työryhmään toivotaan esityksiä tutkijoilta, asiantuntijoilta ja opiskelijoilta, joita ruoka kiinnostaa yhteiskuntapoliittisena ilmiönä. Aiheita voivat olla esimerkiksi kouluruokailu, joukkoruokailu, ruoka-apu, luokkaperustaiset ruokavaliot ja haavoittuvien ihmisryhmien ruokaturva.

Abstraktit:

Ruokaköyhyys mediakuvastossa: Visuaalinen diskurssianalyysi ruoka-avusta

Ville Tikka, Jyväskylän yliopisto

Suomen ensimmäinen ruokapankki perustettiin laman varjossa Tampereella vuonna 1995. Lähes 30 vuotta myöhemmin nähdään, että väliaikaiseksi hätäavuksi tarkoitettu ruoka-apu on tullut jäädäkseen. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten ruoka-apua ilmiönä on diskursiivisesti rakennettu visuaalisin valinnoin, ja kuinka toimintaa on oikeutettu ja haastettu kuvallisissa merkitystenantoprosesseissa. Työ täydentää aiempaa ruoka-avun diskursiivisen kehystämisen tutkimusta Suomessa. Aineistona käytetään visuaalista media-aineistoa (ruoka-apu-uutisoinnin yhteydessä käytetyt kuvituskuvat/-kuviot), jota analysoidaan visuaalisen diskurssianalyysin avulla.

Ruoka-apu, etenkin sen ilmeneminen 'leipäjonoina,' on usein mediakuvastossa symboli tuloköyhyydelle ja huono-osaisuudelle laajemmin. Leipäjonaja käytetään (kielellisesti) kuvaamaan laajempaa yhteiskunnallista tilaa ja ongelmaa – mutta pitääkö tämä paikkansa myös visuaalisen diskurssin puolella? Muodostuuko jostain kuvatyypistä "yleinen" visuaalinen merkittäjä, embleemi, jota toistetaan? Tutkimuskysymykset peilaavat aiempaa kehysanalyysiä ja sen tuloksia: miten visuaalinen diskurssi on kehittynyt ajassa (genealogia), sekä miten kuvituskuvia on käytetty (missä 'valossa' kuvataan toimintaa ja sen objekteja ja subjekteja – niin ihmisiä kuin jaettavaa ruokaa). Lisäksi tarkastellaan, miten visuaalinen diskurssi rinnastuu mediakehyyksiin ja niiden kehitykseen – löytyykö kehityskuluista yhtäläisyyksiä?

Kysymyksiin haetaan vastauksia tarkastelemalla esimerkiksi: Mitä/keitä kuvataan, mitä/ketkä jätetään ulkopuolelle? Millaista toimijuutta kuvatuille henkilöille luodaan visuaalisesti (subjektit/objektit)? Mitkä teemat ja elementit toistuvat, muuttuvatko nämä ajassa kuten kehukset media-analyysissä? Mahdollisesti myös: ovatko tekstit ja niiden kuvituskuvat linjassa keskenään? Sanotaanko yhtä ja kuvataan toista?

Toimijuuksia ruokajakelussa

Liisa Hokkanen, Lapin yliopisto & Marika Ahola, Rovaniemen Neuvokas

Ruokajakelu mielletään usein viimesijaisimpana ruokaturvan hakemisen tapana. Tutkimuksellisesti on perusteltua todeta, että ruokaturvan viimesijaisuus ei aina tarkoita ruuan puutetta eikä useinkaan sosiaaliturvan tai palvelujen ulkopuolisuutta (mm. Kainulainen & Saari 2013; Ohisalo & Määttä 2014). Ruokajakelu ei viesti niinkään ruokaköyhyydestä kuin yhteiskunnan moninaisista köyhyyttä ja eriarvoisuutta ruokkivista rakenteista. Käytämme käsitteitä ruokajakelu ja ruokajakelutoiminta. Luovuimme suomalaisissa tutkimuksissa yleisestä ruoka-apukäsitteestä, koska tutkimamme toiminta on laveampaa kuin ruokajono eikä sisällä ruoka-aputoimintaan usein liittyvää rekisteröitymistä tai tarpeen tarkistamista.

Tarkastelemme ruokajakelua ratkaisuna, johon ruokajakelussa asioiva ihminen on osannut, kyennyt ja päätenyt hakeutumaan mahdollisesti hyvinkin pakottavassa elämäntilanteessaan ja jota ruokajakelua toteuttava yhteisö on omista lähtökodistaan päätenyt tarjoamaan. Ruokajakelussa asioiva ihminen on tarkastelussamme ensisijaisesti toimiva subjekti, joka hakee ratkaisua tilanteeseensa, tarjolla olevien mahdollisuuksien ja mahdottomuuksien rajaamana ja ohjaamana. Myös ruokajakelun toteuttajan näemme luovivan erilaisten toteutuksen mahdollisuuksien ja mahdottomuuksien keskellä. Ruokajakelussa toteutuvia toimijuuksia tulkitsemme vuorovaikutteiseksi ja tilanteiseksi. Pyrimme tunnistamaan ensinnäkin sen, millaisia toimijaryhmiä tai toimijuustilanteita ruokajakelussa asioivien parista löytyy sekä mihin ja millainen ratkaisu ruokajakelu tilanteissa on. Toiseksi tarkastelemme ruokajakelua kollektiivisena toimijuutena ja yhteisöllisinä toimijuussuhteina. Esityksemme kohdennamme jompaankumpaan kysymykseen.

Pääasiallinen aineisto, johon nojaudumme ja jota tulkitsemme, on pienimuotoinen kysely, joka toteutettiin¹ keväällä 2021 Rovaniemen Neuvokkaan² ruokajakelussa asioineille (N=146). Aineistoa täydennämme yhteisön itsestään tuottamilla dokumenteilla sekä haastattelulla.

1 Kyselyn toteuttivat Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, MIELI Rovaniemen seudun mielenterveys ry ja Lapin yliopisto osana Rakenteellinen sosiaalityö Lapissa -hanketta (Hanke nro S22002) (ks. Orhanli & Ahola & Partanen 2022).

2 Rovaniemen Neuvokas on järjestöjen yhteistyörakenne, jonka toiminnasta vastaa MIELI Rovaniemen seudun mielenterveys ry. Neuvokkaan toimitilat sijaitsevat Rovaniemen Kansalaistalolla, jonka päävuokralainen se on. Vuonna 2021 Neuvokkaan yhteistyöverkoston kuului 300 eri tahoa, tiloja käytti 74 yhteisötoimijaa. Neuvokkaan toiminnassa oli mukana 210 vapaaehtoista, jotka tekivät vajaat 10 000 vapaaehtoistyön tuntia. (Toimintakertomus 2021.)

Suomalaisen ruoka-avun uudelleenjärjestäytyminen – odotuksia ja seurauksia

Vera Kauppinen, Jyväskylän yliopisto

Hyväntekeväisyyteen ja vapaaehtoisuuteen perustuva ruoka-apu pyrkii tarjoamaan viimesijaista tukea tilanteissa, joissa ruokaturva ei toteudu. Vaikka ruoka-avun on tunnistettu rikkovan pohjoismaisen hyvinvointivaltion eetoksen peruspilareita, tasa-arvoa, vahvaa demokratiaa ja universalismia, vuonna 2023 uuteen hallitusohjelmaan sisällytettiin ensimmäistä kertaa kirjaus valtion ruoka-avun rahoituksen vakiinnuttamisesta. Samanaikaisesti sosiaaliturvaa on leikattu ennennäkemättömän laajasti. Ruoka-avun aiempaa järjestelmällisempi vakiinnuttaminen sosiaaliturvan jatkeeksi osoittaa meneillään olevasta poliittisen ilmapiirin muutoksesta ja hyvinvointivastuun uudelleenasettelusta.

Väitöskirjani ensimmäisessä osassa vertailin suomalaiselle ruoka-avun kentälle tyypillisen itsenäisen ruokapankin, ja myöhemmin samalle alueelle perustetun keskitetyn ruokahävikkiterminaalin eroja keskittyen etenkin ruoka-avun vastaanottajille jaettujen elintarvikkeiden määrään ja laatuun. Keräsin aineiston etnografisen kenttätöön keinoin osallistuen näiden kahden ruoka-apupisteen arkeen havainnoiden, kysellen ja keskustellen.

Syksyn 2024 aikana kerään aineiston toisen osan terminaalin ympärillä toimivissa satelliittipisteissä. Keskityn satelliittipisteiden henkilökunnan kokemuksiin ruoka-avun uudelleenjärjestämisestä ja toiminnalle asetetuista tavoitteista sekä odotuksista,

satelliittipisteiden luomiin omiin lahjoittajaverkostoihin sekä satelliittipisteistä jaettujen elintarvikkeiden monipuolisuuteen. Aineisto lisää ymmärrystä ruoka-avun uudelleenjärjestämisen vaikutuksista kenttään ja sen toimijoihin. Sosiaalipolitiikan päivillä esittelen alustavia havaintoja aineiston sisällöstä.

Miten arvioida ruoka-avun vaikutusta hyvinvointivaltion rapautumiseen?

Jouko Karjalainen

Tulevassa artikkelissa pohdin sitä, miten arvioida ruoka-avun vaikutusta sosiaaliturvaan ja yleisemminkin hyvinvointivaltion eroosioon. Välittömän mainehaitan lisäksi moni näkee kauhuskenaariona USA:n, jossa käytännössä ainoa köyhille annettava apu ovat ruokakupongit, ja niitäkin jaetaan ankaralla tarveharkinnalla.

Julkisen vallan, kuten sosiaali- ja terveysministeriön ja ruoka-avun suhdetta pitää katsella ainakin 1980-luvulta lähtien ja myös kuntien toimia. Oma roolinsa on ollut myös EU:lla, RAY:llä ja STEA:lla. Koronakriisi osoitti ruoka-avun merkityksen jopa huoltovarmuuteen.

Lisäksi on ilmeisiä muita tekijöitä, kuten sosiaalisten suhteiden ylläpito, rahojen säästäminen johonkin muuhun tarkoitukseen ja osallistuminen ruokaa jakavan organisaation muuhun toimintaan. Avustusorganisaatioissakin arvioidaan, että osalle kävijöistä ei ole kyse akuutista hädästä, vaikka köyhyys nähdään ruoka-avun tarpeen perussyynä.

Ajallista tarkastelua on tarpeen tehdä myös Ruoka-apu kehitymisestä yli vuosien, sillä julkinen kuva leipäjonoista ei pitkiin aikoihin ole ollut riittävä, jos koskaan. Toki sekin puoli edelleen on, ja se toimii erityisenä pontimena vaatimuksille ruoka-avun lopettamiselle. Vaatimuksen historia on tietenkin yhtä pitkä kuin itse apukin. Aiheellinen kysymys onkin, miksi leipäjonot ja ruoka-apu ovat pikemmin kasvussa kuin häviämässä? Maan nykyisen hallituksen toimet eivät ainakaan lisää toiveita.

Työryhmä 2: The digitalization of working lives - A source of socioeconomic security or insecurity?

Vetäjät: Kathrin Komp-Leukkunen, LUT University, Zhen Im, Copenhagen Business School & LUT University, Visa Rantanen, LUT University

Working group description

Digitalization is re-shaping our working lives. While computer use is a given by now, new developments continue to shift the demands and structures of work. Currently, generative AI, remote work, and Big Data drive this development. There are concerns that digital transformation creates social vulnerabilities, such as technological unemployment, devaluation of existing skills, labour market polarization and digital exclusion. However, digitalization also offers labour market opportunities to vulnerable individuals. Remote work creates job opportunities in municipalities with a scarcity of local jobs. AI-augmentation increases productivity among low-skilled workers. With the prolongment of working lives and the need to increase labour productivity, digitalization is thus a mixed blessing that may offer opportunities but poses new challenges as well. This working group invites presentations on the opportunities and challenges brought about by digitalization, including but not limited to topics addressing:

- Job retraining due to digitalization,
- The challenges and benefit of platform work,
- Impact of digitalization on working lives,
- Social security in the context of digitalization and other structural transformations.

Abstracts:

Digital natives, Digital Immigrants and Digital Hermits in the Labour Market: a European Comparison of Older Adults

Petteri Kolmonen (Corresponding author), Department of Social Sciences, LUT University, Finland and Kathrin Komp-Leukkunen, Department of Social Sciences, LUT University, Finland

The ability to use a computer is becoming increasingly crucial for thriving in contemporary European societies. However, the digital divide splits society into those who possess computer skills and those who do not. Part of the population may lack the necessary devices, skills or

opportunities for using digital technologies which may cause social exclusion of non-users. These changes are especially pressing for older people, since it has been noted that their computer skills are weaker than those of the younger generations. Although it is well known that the older generations are less likely to possess computer skills, the full scope of how this differs across countries and cohorts is underexplored. This study uses data from the Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE) to examine when older adults first used computers for work, comparing 56,793 individuals from 26 European countries. The perspective on working life is utilized, as it represents a key part of life for acquiring computer skills. We measure the digital profiles of Europeans to find the differences that exist on both the country and the cohort level. The analysis fills the gap in knowledge of how different societies have been able to disseminate computer skills throughout their populations through the country-specific working-life cultures in Europe.

The study finds substantial differences between European countries in how workplace experiences shape older adults' computer skills. These changes have been attributed to differences in social systems in how they reduce inequalities. Similarly, other characteristics related to the countries' circumstances may play a role, such as the extent of digital infrastructure, economic development and policies related to digitalisation. The different age cohorts are found to possess different proportions of digital profiles, with older cohorts being rather unlikely to ever have used a computer at work while the younger cohorts are increasingly likely to have used a computer at work, even since the earliest part of their careers. In the Northern and Western European countries, people tend to be more digitally oriented, whereas the Southern and Eastern European countries lag behind in this regard. The transition from the digitally averse older cohorts into the computer-using younger cohorts among the older adults has been considerably more rapid in the Northern and Western European countries, as opposed to the Southern and Eastern European countries. Overall, our study gives a comprehensive image of the digital divide across European countries that will facilitate responding to the challenges that the countries might encounter when faced with the digitalisation of societies.

The Digitalization of Work: New Inequalities and Challenges

Mariia Prystupa, NodeWork project, University of Helsinki, Finland

The research addresses the differences in challenges and risks faced by the so-called “hybrid” and “frontline” workers, meaning people occupied in positions that allow conducting the work remotely as opposed to people occupied in positions that require being in physical contact with other people or special equipment. These differences became very pronounced during the COVID pandemics, when the introduction of anti-epidemic restrictions had drastic effects on labor markets, but they are also relevant in cases of forceful displacement of workforce due to natural catastrophes, military actions, political oppression, economic crises, etc. The inequalities between these types of work don’t necessarily coincide with, and cannot be fully explained by, traditional labor market inequalities, such as between high and low qualification, physical and intellectual labour, sector of industry, and discrimination based on gender, age, cultural and ethnic background. The research takes focus on the Ukrainian refugees in the Finnish labour market. Due to the abrupt and radical change in their worklife situation, this group showcases pivotal differences between online and on-site work. It also demonstrates the importance of social networks in the trajectories of movement of the displaced workforce and in matching Finnish labour market demand with migrant labour supply. Social networks also play a central role in decisions about migration and long-term residence for many employees with migrant background in Finland. The opportunities to create, maintain, and benefit from the social networks related to work and employment, are different for the “hybrid” and “frontline” workers, and essential for a migrant or a refugee seeking to integrate into the destination country’s labour market. Thus, the research seeks to investigate the functioning of such networks with regard to the digitalization of work, and to identify major tendencies in their transformations.

Digital Divides? Migrant’s Experience with E-Government and Satisfaction with Migration Agency Services

Carolin Schütze, Malmö University, Zhen Im (Corresponding author), Copenhagen Business School, Denmark & LUT University, Finland

Policymakers increasingly advocate for digital public services. Digital solutions are seen as ways to improve citizens’ access to public services and raise their trust. Yet, the specific impact of

digital public services for migrants, remains understudied. Additionally, studies often consider public services provided by welfare institutions such as public employment services, but few explore services rendered by migration agencies. Therefore, this study investigates migrants' use of digital public services and examines the impact of such services on migrants' satisfaction with migration agencies. We rely on original data from an online survey (N=22,659) in Sweden consisting of migrants who received decisions from the migration agency on their applications. Our results show that age and education matter for online more than for paper applications. However, online applications do not lead to higher satisfaction among migrant groups. Our findings suggest that digital public service use and satisfaction with the migration agency are stratified across different migrant groups and types of applications, with asylum-seekers being the least satisfied in their contact with the migration agency. Since migration agencies are often migrants' first encounter with their host countries' public institutions, such variations in satisfaction may shape their subsequent experiences and trust in other public institutions.

Bringing the Life-Course into AI: How Employees Make Sense of Generative Artificial Intelligence in the Workplace

Kathrin Komp-Leukkunen, Department of Social Sciences, LUT University, Finland

Generative artificial intelligence may change our world of work fundamentally. This technology can create text and images to a standard that is comparable to that of humans. Workers are concerned about redundancies, while companies hope for productivity increases. Yet, the use of generative AI in the workplace falls behind expectations. Currently, generative AI-based technologies are used in chatbots, which take over some tasks from customer service agents. Additionally, they are used to, for example, improve computer code and generate images for marketing purposes. Yet, a shift in the sense of a singularity is still nowhere in sight. Instead, many generative AI-assisted technologies are introduced in the workplace without a clear purpose or demand. This approach leaves workers wondering. Can they find a use for the technologies? Should they try to master them? And how can they even make sense of such an ambiguous situation? Previous research did not yet provide the answers to these questions. The present contribution fills this lacuna. It presents three case studies of workers that tried to integrate generative AI tools in their everyday working tasks. One is a software engineer whose task it is to use them, a second one is an employee outside the IT department who utilizes them

for working tasks, and a third one is an employee who could not identify any working tasks that they could help with. The findings are interpreted as a combination of the Technology Acceptance Model with the life-course perspective: employees use the life-course perspective to make sense of the areas of technology use that do not fit the traditional Technology Acceptance Model. Findings enhance our understanding of how recent technological change affects working lives. Employers can use them to increase the acceptance of generative AI-based technologies.

Generative Artificial Intelligence and Uncertain Aspirations: A Case study of Employees' Perceptions on AI at a Finnish Company

Visa Rantanen, Department of Social Sciences, LUT University, Finland

This presentation reviews some findings from an ethnographic case study on AI-adoption at a company. Our study looked at how AI is being adopted at a company by interviewing company employees and observing business meetings concerning generative AI and digital process automation. The core research aim was to analyse how technology acceptance model holds up in the context of rapidly and unpredictably developing generative AI-technologies. This presentation reviews some study sidenotes: ethnographic findings from the field on how the employees perceived their future job security in relation the ongoing transformative digitalization. Our method involved interviewing employees on their experiences with using AI and their hopes and fears related to AI, including job security perceptions related to AI and automation. In contrast to previous research, which has indicated widespread fears about AI among working people, the employees at the company seemed quite calm about AI and rarely reported being explicitly concerned over their job or career prospects. Felt insecurity was apparent only in a nuanced way: The employees often made statements that generative AI could eventually make their jobs easier allowing them to concentrate on more human aspects of the job, self-development and higher-level planning tasks. In this narrative, it was assumed that higher-level tasks would automatically replace grunt-level tasks as AI-augmentation would make the latter more efficient. But this narrative was more easily adopted by managers, whose work was already about planning and social interaction. Among the lower-level employees, relying on this narrative required imagining positive career development. Felt insecurity over

the future came up in the form of hesitancy over this aspirational narrative. Furthermore, the flow of information about technologies under adoption flowed asymmetrically within the company, so that employees were sometimes unaware of what technologies were being considered for adoption at their departments. These findings suggest that perceived career security in the age of AI might depend on being able to imagine credible paths for career development and chances for skill upgrading.

Työryhmä 3: Avoin työryhmä 1

Vetäjät: Tuija Koivunen & Helena Hirvonen, Itä-Suomen yliopisto

Työryhmän kuvaus

Työryhmässä kuullaan kahdeksan esitystä eri aiheista. Esitykset koskevat mm. kansalaisosallisuuden toteutumisen mahdollisuuksia nyt ja tulevaisuudessa, toimeentuloasiakkaiden näkemyksiä sosiaalisesta empatiasta, suomalaissiirtolaisten elämänkulkua ja integroitumista Ruotsissa, varhaisen terveyden yhteyttä kouluttautumiseen, sekä nuorten altistumista alkoholimarkkinoinnille. Kaikkien kahdeksan esitysten tarkat kuvaukset voit lukea abstraktikirjasta.

The working group has eight presentations on different topics. The presentations will cover topics such as current and future possibilities for civic participation in Finland, the views of basic social assistance recipients on social empathy, the life course and integration of Finnish immigrants in Sweden, the link between early health and educational attainment, and the exposure of young people to alcohol marketing. Detailed descriptions of all eight presentations can be found in the abstract book.

Abstraktit:

Kodin merkitykset kehitysvammaisten nuorten aikuisten asumistarinoissa

Sonja Miettinen, VTT, tutkimuspäällikkö, Kehitysvammaliito

Oma koti ei ole kehitysvammaiselle nuorille aikuisille edelleenkään itsestäänselvyys, vaikka pitkäaikaisen laitoshoidon purku ja tavanomaisen asumisen mahdollistaminen ovat olleet 2000-luvun vammaispolitiikan tavoitteina. Käytännössä pitkäaikaista laitoshoidoa on alueilla korvattu pääasiassa ryhmäkoteilla, joissa useampi asukas asuu yhdessä ja joissa vallitsee usein jäykät rutiinit. Ryhmäkotien rinnalla on kehitetty myös itsenäisempää asumista tukiasuntojen muodossa, mutta tukiasuminen on kehitysvammaisten henkilöiden keskuudessa ryhmämuotoista asumista vielä huomattavasti harvinaisempaa.

Tässä esityksessä tarkastellaan, millaisista tekijöistä hyvä asuminen muodostuu kehitysvammaisen nuoren aikuisen näkökulmasta silloin, kun hän ei asu enää

lapsuudenkodissaan. Esitys pohjautuu kahden tukiasukkaan asumistarinoihin, joiden tuottamisessa ja tulkinnassa on hyödynnetty osallistavia tutkimusmenetelmiä. Esityksessä kuvataan tarinoiden keskeiset, yhteenkietoutuvat teemat, joita ovat tavallinen asuminen, itsenäinen elämä tuen avulla ja yhteys toisiin ihmisiin. Teemat avaavat tekijöitä, jota saavat kodin tuntumaan kodilta ja joita olisi tärkeää huomioida kehitettäessä kehitysvammaisille henkilöille suunnattua asumista.

Katoaako Suomesta sosiaalinen empatia? Toimeentulotukiasiakkaita koskevat mielipiteet 1995-2020

Heikki Ervasti, Turun yliopisto & Tanja Grönroos, THL

Paperissa tarkastellaan väestön mielipiteitä viimesijaisen sosiaaliturvan saajista Suomessa. Teoreettisesti on esitetty, että sosiaalinen empatia ja myötätunto heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä kohtaan vähenee. Tähän on syynä kasvanut eriarvoisuus ja väestöryhmien etäännyminen toisistaan. Kun valtaosa väestöstä on taloudellisesti suhteellisen turvatussa asemassa ja järjestää sosiaaliturvansakin ensisijaisten etuuksien varaan, ryhmien elinpiirit loittonevat. Pelkona on, että kokemuspöytäryhmien eriytyessä hyväosaisten ymmärrys huono-osaisuuden kontekstuaalisista tekijöistä vähenee ja syitä huono-osaisuuteen haetaan yksilötason valinnoista. Osaltaan myös julkinen keskustelu ja poliittinen retoriikka voivat rapauttaa sosiaalista empatiaa, jos hyvinvointivaltion leikkauksia perustellaan ansaitsevuuteen perustuvalla logiikalla. Empiirisesti paperi pohjautuu Suomen väestöä edustavaan KONSE-aikasarja-aineistoon vuosilta 1995-2020. Analyysin tulokset osoittavat, että odotusten vastaisesti valtaväestön huono-osaisia kohtaan osoittama sosiaalinen empatia ei ole vähentynyt. Pikemmin on havaittavissa, että sosiaalinen empatia toimeentulotukiasiakkaita kohtaan on lisääntynyt. Suurin osa suomalaista myös katsoo, että toimeentulotuen taso on riittämätön, vaikkakin voidaan myös havaita, että vaatimukset tuen nostamisesta ovat vähentyneet tutkimusajanjakson aikana. Tarkemmat analyysit paljastavat jokseenkin selviä eroja sosioekonomisten ryhmien välillä, mutta samalla osoittautuu, että sosiaalinen empatia on yhteydessä korkeampaan sosioekonomiseen asemaan. Tutkimusajanjakson aikana ei myöskään ole havaittavissa asenteiden polarisoitumista hyvä- ja huono-osaisten vastaajien välillä.

Monitoimijaisen yhteistyön kehittyminen kypsyysanalyysimalleissa -kaottisuudesta konsensukseen

Heini Lehikoinen

Monitoimijaisen yhteistyön kehittämisen tarve on korostunut viime vuosina julkisissa hyvinvointipalveluissa. Aiempi tutkimustieto on keskittynyt tunnistamaan onnistuneeseen yhteistyöhön vaikuttavia tekijöitä. Yhteistyötä on tutkittu eri konteksteissa mutta tuloksia on raportoitu useimmiten yhden sektorin näkökulmasta. Yhteistyön kehittämisprosessista, erityisesti usean eri toimijan välillä, tiedetään vähemmän. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata millaisten vaiheiden kautta siirtyminen kehittyneimmille yhteistyön tasoille tapahtuu kypsyysanalyysimalleissa. Monitoimijaisella yhteistyöllä tarkoitamme prosessia, jossa eri tahot liittyvät yhteen jakaakseen osaamistaan ja resursseja tavoitteenaan ratkaista yhdessä määritelty ongelma. Tässä tutkimuksessa monitoimijaista yhteistyötä tarkastellaan hallinnan verkostojen teorian näkökulmasta. Tutkimuksemme tavoitteena on koota yhteen yhteistyön kehittyneisyyden arvioimista varten luotuja kypsyysanalyysimalleja sekä tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää monitoimijaiseen yhteistyöhön liittyvien haasteiden tunnistamisessa ja yhteistyötä kehittävien ratkaisujen löytämisessä. Tutkimuksen aineisto koostuu narratiivisen kirjallisuuskatsauksen menetelmin kerätystä 22 tieteellisestä artikkelista, jotka analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Alustavien tulosten perusteella toimijoiden keskinäisriippuvuudesta, institutionaalisista rakenteista, verkostojohtamisesta ja vuorovaikutuksesta on nähtävissä vaiheet, joiden kautta siirtyminen alkutilanteesta kohti kehittyntä yhteistyötä mahdollistuu.

Kansalaisosallisuus nyt ja tulevaisuudessa? Onko hyvinvointivaltio muuttumassa kansalaisosallisuuden mahdollistajaksi?

Jari Kainulainen

Aidon kansalaisosallisuuden luominen on hyvinvointivaltion suurimpia tulevaisuuden haasteita. Kansalaisosallisuudella voidaan tarkoittaa yleisesti jonkun (Suomen) maantieteellisen alueen asukkaiden osallistumismahdollisuutta yhteisten asioiden hoitamista koskevaan päätöksentekoon. Asukkaalla on kansalaisena oikeus ja mahdollisuus osallistua muun muassa itseään koskevaan päätöksentekoon aina päätösten perusteluiden saamiseen

saakka. Osallisuuden vastakohtana pidetään syrjäytymistä ja se on osallisuuden kehittämisen suurimpia haasteita yhteiskunnan turvallisuuden ja etenkin nuorten kannalta.

Kansalaisosallisuutta voidaan tarkastella suhteellisen kattavasti asukasosallisuutena asiakasosallisuutena ja osallisuutena työelämässä. Asukasosallisuus on yhteiskunnan aktiivisena jäsenenä olemista, omaan yhteisöön vaikuttamista. Asiakasosallisuus on oikeutta olla palvelujen subjekti ja oikeutta osallistua itseä koskevaan päätöksentekoon kokonaisvaltaisesti. Työelämän osallisuus on oma erityisalueensa ja siihen yhdistyvät prekaarit työsuhteet, kuntoutus ja vajaatyökyisten kysymykset. Työelämän osallisuudessa on kysymys kaikkien työntekijöiden tasa-arvoisuudesta työmarkkinoilla, vaikka esimerkiksi vajaakuntoisuus on otettava huomioon työhön sitouduttaessa.

Kansalaisosallisuudesta on odotettu yhtä demokratian pelastajaa nykypäivään ja tulevaisuuteen. Lainsäädäntö ja eettiset periaatteet ovat jo kunnossa, joten osallisuuden kehittämiselle ei ole tällaisia esteitä. Viimekätinen kysymys on osallisuuden aidosta tuottamisesta hyvinvointivaltion taholta. Esimerkiksi digitaaliset palvelut ovat jo varsin hyvin palvelujen käyttäjien käytössä. Tekniikka ei itsessään luo osallisuutta, mutta on välineenä oikein sovellettuna poistamassa osallisuuden esteitä.

Kansalaisosallisuuden kehittäminen on ollut ehkä liikaakin erilaisten hankkeiden varassa. Teoreettista pohjaa on luotu suhteellisen runsaasti 2000-luvun alkupuolelta lähtien. Kansalaisosallisuus pitäisikin saada käytännössä kaikilla tasoilla toimivaksi käytännöksi. Hyvinvointivaltion työntekijöillä on tässä suuri vastuu, mutta nykyään on jo vuosia pohdittu esimerkiksi 4. sektorin mahdollisuuksia tässä asiassa, esimerkiksi kaupunkiaktiivisissa. Kolmannella sektorilla on voimaa perinteisessä yhdistystoiminnassa, mutta toimintaa voisi suunnata nykyistä enemmän kansalaisosallisuuden kehittämiseen.

Uusliberalismin esiinnousua pidetään uhkana demokratian ohella myös kansalaisosallisuudelle. Jos markkinat sanelevat palveluja niiden kansalaisosallisuutta koskeva sisältö voi olla vaarassa. Olemme eräällä tapaa vedenjakajalla, eli jääkö kansalaisosallisuuden

kehittäminen "torsoksi" vai tuleeeko siitä jokapäiväisen arjen keskeinen osa. Hyvinvointivaltiolta on takuita kansalaisosallisuudesta, mutta saadaanko se täytetyksi käytännössä.

.....

KANSALAIOSALLISUUS, HYVINVOINTIVALTIO OSALLISUUDEN HYVÄSSÄ VAI HUONOSSA MURROKSESSA?

.....

The very early antecedents of NEET: Birth weight and NEET status in young adulthood

Niko Eskelinen, University of Turku, INVEST Flagship Research Center, Finnish Institute for Health and Welfare

Laura Salonen, Finnish Institute of Occupational Health

Sanni Kotimäki, University of Turku, INVEST Flagship Research Center

Matti Lindberg, University of Turku, INVEST Flagship Research Center

Juho Härkönen, European University Institute, Italy, Stockholm University, Department of Sociology)

Completing education, entering the labour market and achieving financial independence are key milestones in the transition to adulthood. This transition can be disrupted for adolescents and young adults who are not in education, employment, or training (NEET). NEET exposes youth and young adults to psychosocial burdens and economic risks in later adulthood and can impose significant societal costs, which have made NEET a major public policy concern and an important indicator of the risk of social exclusion.

The risk of NEET is socially stratified and previous research has found that it is more prevalent among those from lower socioeconomic backgrounds, those with poor school performance and low educational attainment, and those with health problems in adolescence. Most previous research focuses on predictors of NEET that are close in time, but does not consider antecedents early in the life course that lay the foundations for development and socioeconomic achievement later in life. Conditions during pregnancy and early childhood influence cognitive development, mental health and educational attainment, which in turn influence the risk of NEET. Awareness of (very) early life course antecedents underlines the processes that shape the risk of social exclusion over the 'long life' and also draws attention to policies – such as obstetric, neonatal and infant health care – that target the early formative years but may also have long-term life course consequences.

In this study, we analyse the effects of perinatal health on the incidence of NEET in young adulthood in Finland with two main research questions. *First*, focusing on the effect of birth weight, we ask whether low (under 2,500 grams) and very low (under 1,500 grams) birth weight affect the incidence of NEET in young adulthood at ages 21–27. Low birth weight is a leading indicator of early health and adverse birth outcomes. *Second*, we ask whether the effects of (very) low birth weight are moderated by parental socioeconomic background, measured as maternal education. Both NEET and (very) low birth weight are more prevalent among individuals from low socioeconomic backgrounds and we assess how early health effects interact with the socioeconomic environment and how these interactions shape social inequalities in the labour market integration.

To answer these questions, we use high-quality Finnish birth registers on 348,906 individuals born in 1987–1992, linked to register data on economic activity and educational enrolment in 2008–19. In addition to providing a rich set of variables with low measurement error and a long follow-up period, our large data allow for the linkage of siblings, which we use to estimate sibling fixed effects models to adjust for confounding due to factors shared by siblings born to the same mother, such as family background, neighbourhood characteristics, and genetic similarity. More specifically, we estimate sibling fixed effects Poisson regressions to analyse the effect of (very) low birth weight on the annual incidence of NEET in the early adulthood years. Our results indicated that LBW was associated with an increased incidence rate ratio (IRR) of 1.27 (95% CI 1.17–1.38) and VLBW with an IRR of 2.04 (95% CI 1.69–2.47) for NEET status, compared to NBW. The relationship between birth weight and NEET status did not vary by parental SES. Findings underline the importance of early health in contributing to the risk of social exclusion, regardless of parental SES.

Keywords: NEET, social exclusion, low birth weight, perinatal health, maternal education, sibling fixed effect

Social activities as a solution to meet care needs effectively and efficiently

Liliya Martinova, University of Jyväskylä

Care poverty is a term that signifies the deprivation of adequate coverage of care needs (Kröger et al., 2019). It encompasses personal, practical, and socio-emotional aspects (Kröger, 2022). The COVID-19 pandemic, changes in political and social contexts, and the implementation of the SOTE reform in Finland have created socio-economic stresses that require more research and action to address these needs effectively and cost-efficiently.

Socio-emotional needs are connected to loneliness, social isolation, and the feeling of belonging and being respected (Kröger, 2022). These needs may be analysed in a broader context thus, they include being engaged in doing what a person likes or dreams about, having life goals, feeling needed, and pursuing different social roles. Kin relationships, care after grandchildren, family gatherings, and activities with friends (e.g. skiing, visiting each other) provide diverse possibilities for communication, visits to different places, acting as grandparents, mentors, sports amateurs, etc. However, the analysis of the three waves of the Finnish Time Use Surveys from 1987 to 2010 revealed that the time spent alone increased due to the growing number of single households and the population ageing (Anttila et al., 2020). Besides, Statistics Finland's data (2023) showed increasing feelings of loneliness with age. The consequences of loneliness and social isolation have been extensively discussed in scholarly literature, underscoring their adverse effects on health and heightened risk of mortality (Holt-Lunstad et al., 2015; Tanskanen&Anttila,2016).

To mitigate these issues and better address the diverse needs and interests of the heterogeneous older population, various social activities may be further developed and expanded in every locality, and they can be done at lower expenses. Based on the analysis of a database covering 2,366 social projects from various Russian regions, I developed a typology of social activities with identified 11 types of activities. Each social activity type developed in the interests of older people of different cultural and social backgrounds and abilities gives them opportunities to add to their life experience in the way they want, pursue their various interests (such as sports and handicrafts) in a group situation and in a way that may also be socially beneficial (e.g., volunteering to help others) and adjust better to changing social conditions.

These activities are free of charge for older adults, and in-person and online formats which make them accessible. Public facilities in Finland also develop activities targeting older adults; facilities include community centres/ social hubs (e.g., play sessions, lectures, concerts, dance evenings), swimming pools (e.g., group classes), and libraries (e.g., master classes, cultural events). Hence, more research, public discussions, and further expansion of best practices are required.

Various activities allow older adults to expand and refine definitions of their roles in society. Certain types of activities can satisfy not only socio-emotional needs but also personal and practical needs through targeted assistance, volunteering, and intergenerational interactions, which is crucial in fostering social cohesion and alleviating social tensions. Furthermore, engaging older people in developing social activities may help solve particular local problems and contribute to a more effective social policy enhancing the social and economic security of communities and the country.

”Suomessa meistä on kyllä aika hämärä kuva!” – suomalaissiirtolaisnaisten ensimmäisen sukupolven elämäkulusta ja integroitumisesta Ruotsissa

Leena Pellilä

Ajankohtainen muuttoliiketutkimus keskittyy Suomeen suuntautuvaan muuttoliikkeeseen ja siihen liittyviin ilmiöihin. Lähihistoria tarjoaa myös mahdollisuuden tarkastella suomalaisten poismuuttoa ulkomaille ja heidän integroitumistaan. Tutkimukseni taustalla on 1960- ja 1970-lukujen muuttoliike Suomesta Ruotsiin. Huippu muuttajien määrässä oli vuonna 1970, jolloin melkein prosentti Suomen väestöstä muutti Ruotsiin. Usein tuon ajan muuttoliikkeestä puhutaankin suurena muuttona. Muuton taustalla oli yhtäällä suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutos, sen aiheuttama työttömyys ja taloudellisesti turvattomat tulevaisuuden näkymät ja toisaalla ruotsalaisten työmarkkinoiden kasvava kysyntä työvoimasta. Tämä lähihistorian muuttoliike on vähitellen jäämässä unohduksiin, mutta se tarjoaa mielenkiintoisen tilaisuuden tarkastella muuttajien kiinnittymistä ja heidän integroitumistaan uuteen yhteiskuntaan pitkäaikaisena ja prosessiluonteisena ilmiönä.

Aihetta ja Ruotsiin muuttaneita suomalaisia on tutkittu vuosikymmenten varrella monipuolisesti, ja näkökulmat ovat heijastelleet kunakin aikana ajankohtaisia kysymyksiä, kuten esimerkiksi sopeutumista uuteen yhteiskuntaan, sosiaalisia ongelmia, koulu- ja kielikysymyksiä sekä etnisyyteen ja identiteettiin liittyviä teemoja. Tutkimuksissa naisten työelämän ja arjen kokemukset ovat saaneet vain vähän huomiota.

Tarkastelen tutkimuksessani, miten ja millaiseksi Suomesta Ruotsiin muuttaneiden ensimmäisen sukupolven naisten elämäntilanne on rakentunut uudessa yhteiskunnassa. Millaisia arjen kamppailuja siirtolaisuus ja pyrkimys integroitua ovat tuoneet mukanaan; mitkä tekijät ovat tukeneet kiinnittymistä Ruotsiin, mitkä vaikeuttaneet? Miten perheelliset naiset ovat aikanaan yhdistäneet uuteen maahan asettautumisen, kielen oppimisen sekä työn ja perhe-elämän? Tutkimuksessani tarkastelen naisten elämäntilannetta aina muutosta nykypäivään. Tavoitteenani ja lähestymistapanani on tuoda esiin naisten oma ääni ja kokemukset.

Ensimmäisessä haastatteluaiheistossani nousevat esiin kuvaukset arjesta, jota ovat rytmittäneet palkkatyö, usein vuorotyö tehtaassa, ja kotityöt, perheestä ja lapsista huolehtiminen. Ruotsin kieltä pyrittiin opiskelemaan iltaisin, mutta aina voimat eivät riittäneet kieliopintoihin raskaiden työpäivien jälkeen. Työhön perehdytys ja seurustelu työtovereiden kanssa sujui suomeksi. Omakieliset, kuten esimerkiksi Suomi-seurojen tarjoamat tapahtumat, harrasteet ja sosiaaliset verkostot ovat olleet tärkeitä hyvinvointia ja arjen turvallisuutta edistäviä tekijöitä aina muuton alkuvaiheesta nykypäivään saakka. Vaativan arjen lisäksi ruotsalainen yhteiskunta tarjosi myös mahdollisuuksia toteuttaa itseään. Naisen rooli koettiin vapaammaksi Ruotsissa kuin 1960- ja 1970-luvun Suomessa, ja aikuiskoulutusjärjestelmä tarjosi mahdollisuuden opiskella vielä aikuisiällä.

Nuoret ja alkoholimarkkinointi

Paula Rautoja, CEACG (University of Helsinki Centre for Research on Addiction, Control and Governance)

Alkoholimarkkinoinnille altistuminen lisää alkoholinkulutusta ja riskijuomista. Markkinoinnin rajoittaminen onkin alkoholiverotuksen ja saatavuuden sääntelyn ohella keskeinen keino alkoholihaittojen vähentämiseksi. Erityisesti lapsia ja nuoria suojellaan sääntelemällä

alkoholimainonnan sisältöä ja kanavia. Suomessa tuli vuonna 2015 – ensimmäisenä maana maailmassa – voimaan laki, jossa rajoitettiin sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa alkoholimarkkinointia.

CIPPAL-ADAM (Compared international public policies for alcohol control – audiovisual and digital alcohol marketing) on kansainvälinen tutkimushanke, jossa kartoitetaan nuorten altistumista alkoholimainonnalle kuudessa Euroopan maassa. Suomen lisäksi mukana ovat Ranska, Italia, Liettua, Sveitsi ja Irlanti. Tutkimus toteutetaan vuosien 2024 ja 2025 aikana ja se koostuu kolmesta osiosta: alkoholimarkkinoinnin sääntelyä tarkastelevasta kirjallisuuskatsauksesta, puolistrukturoidusta haastatteluista sekä määrällisestä kyselytutkimuksesta. Tutkimuksen taustaorganisaationa toimii ranskalainen huume- ja riippuvuustutkimuslaitos OFDT.

Esittelen työryhmässä alkoholimarkkinoinnin sääntelyn nykytilaa Suomessa sekä haastatteluaineiston analyysin alustavia tuloksia.

Työryhmä 4: Maaseudun arjen turvallisuus

Vetäjät: Mari Kattilakoski, Pirjo Pöllänen & Pasi Saukkonen, Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos

Työryhmän kuvaus

Arkea ja arjen turvallisuutta tuottavat ja ylläpitävät maaseutualueilla osin samat tilalliset, rakenteelliset ja kokemukselliset elementit kuin kaupunkialueilla. Maaseudun arki ja arjen turvallisuus on kuitenkin myös erilaista kuin kaupungeissa. Viime vuosikymmenien kehitys, jossa hyvinvointivaltion ontoutuminen on kiihdyttänyt tahtiaan, on muuttanut myös maaseudun arkea. Julkiset lähipalvelut, kuten kyläkoulut tai sote-palvelut, ovat etääntyneet entistä kauemmaksi, mutta silti maaseudulla halutaan asua ja elää ja maaseudulle halutaan rakentaa elettävää arkea. Julkisen vallan ylläpitämiä palveluita korvaamaan ja paikkaamaan monille maaseutualueille on kehittynyt vahvaa kansalaisyhteiskunnan rakentamaa arjen turvallisuutta ja sujuvuutta ylläpitävää yhteisöllistä toimintaa ja infrastruktuuria kuten kylätalot, kylätalkkarit, kyläturvallisuustoiminta ja erilaiset projektihoivan muodot. Myös julkinen valta on pyrkinyt kehittämään maaseudun arjen turvallisuutta tukevia uudentyypisiä palveluja esim. liikkuvien ja digitaalisten palveluiden kautta.

Työryhmässä pohditaan laajasti ja erilaisista näkökulmista maaseudun arjen turvallisuutta hauraustuttavia, ylläpitäviä ja rakentavia elementtejä ja toimintatapoja. Työryhmään ovat tervetulleita kaikki maaseudun arjen elettäväksi tekemisestä kiinnostuneet esitelmän pitäjät niin tutkijat, kehittäjät kuin viranomaiset, joko valmiiden tutkimustulostensa, alustavien tutkimusideoidensa, käsitteellisten avaustensa tai käytännön kokemustensa kanssa. Pohditaan yhdessä arjen turvallisuutta maaseudun kontekstissa.

Abstraktit:

”Pärjäävälle maaseutu sopii”. Tutkimus terveyshuolista ja osallisuudesta

Verna Helle ja Hanna-Mari Ikonen, Jyväskylän yliopisto & Katariina Kotila ja Maarit Sireni, Itä-Suomen yliopisto

Useimmissa Euroopan maissa Suomi mukaan lukien maaseutujen kotitaloudet ovat keskimäärin pienituloisempia kuin kaupunkiseutujen. Yhteistä eurooppalaisille maaseuduille on myös terveystalouden keskittyminen ja etääntyminen sekä julkisen liikenteen

puuttuminen. Suomessa pitkät välimatkat, väestön ikääntyminen ja sairastavuus lisäävät huolta arjen turvallisuudesta etenkin harvaan asutulla maaseudulla.

Tarkastelemme tutkimuksessamme terveyden ja terveystalvelujen merkitystä osallisuuden toteutumisessa. Tarkastelemme, miten kokemukset omasta terveydestä ja kokemukset terveyttä ja toimintakykyä ylläpitävistä palveluista vaikuttavat maaseudulla asuvien ihmisten osallisuuteen. Ymmärrämme osallisuuden moniulotteisena ilmiönä, joka rakentuu mahdollisuuksista liittyä aineellisiin ja aineettomiin hyvinvoinnin lähteisiin sekä merkityksellisiin vuorovaikutussuhteisiin ja mahdollisuudesta vaikuttaa omiin, yhteisön ja yhteiskunnan asioihin. Käsittelemme osallisuutta teoreettisena ideaalitulanteena, johon vertaamme maaseudulla asuvien ihmisten kuvauksia omasta arjestaan.

Tutkimuksemme perustuu kahteen aineistoon, joita analysoimme temaattisen analyysin keinoin. Ensimmäinen aineisto koostuu 60 pienituloisen työssäkäyvän maaseudun asukkaan arkea käsittelevästä kirjoituksesta, joissa he kertovat terveydestään, hyvinvoinnistaan ja näihin liittyvistä haasteistaan. Valotamme, sitä, miten terveys ja toimintakyky vaikuttavat osallisuuden toteutumiseen. Toinen aineistomme koostuu 66 vapaamuotoisesta kirjoituksesta, jotka käsittelevät arjen turvallisuutta maaseudulla. Tarkastelemme niiden perusteella kokemuksia terveyttä ja toimintakykyä tukevien palveluiden toimivuudesta ja palveluiden saatavuuden yhteyttä osallisuuden eri ulottuvuuksien toteutumiseen. Esittämämme havainnot perustuvat meneillään olevaan Huolen ja huolenpidon maaseutu (HUOMA) -hankkeeseen, jota rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö.

Monipaikkaisuus maaseudun ellettävyyden lisääjänä

Pasi Saukkonen, Itä-Suomen yliopisto, Kati Pitkänen, Suomen ympäristökeskus & Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto

Monipaikkaisuus on vahvistunut maaseudun tulevaisuuden keskusteluissa. Siihen viitataan esimerkiksi asumiseen, työelämään, sosiaalisiin suhteisiin ja vapaa-aikaan liittyvissä yhteyksissä.

Esityksessä kuvataan ja konkretisoidaan monipaikkaisuuden mahdollisuuksia maaseudun asumisen ja elämisen turvaajana. Tarkastelemme ja analysoimme monipaikkaisuutta maaseudun ajankohtaisten haasteiden kehikossa. Aineistona käytetään kyselytutkimusta, tilastoja sekä kunta- ja järjestötilaisuuksien ja innovaatioleirin tuloksia. Esitelmä perustuu Manner-Suomen Maaseutuohjelman tukemiin Monipaikkainen Pohjois-Karjala 1 ja 2-hankkeisiin.

Monipaikkaisuudessa on paljon hyödyntämätöntä potentiaalia maaseudulle ja sillä vahvistetaan maaseudun asumisen ja elämisen edellytyksiä. Useat maaseudun palvelut ja toiminnot ovat riippuvaisia monipaikkaisista. Hoivan ja monipaikkaisen asumisen yhteys on tärkeä ja korostuva asia tulevaisuudessa. Ylialueellisessa osaamispääomassa on potentiaalia paikallisen aktiivisuuden ja elinvoiman lisääjänä. Kehittämis- ja politiikkatoimien tulisivat paremmin tunnistaa ja huomioida ihmisten monipaikkaisuuden erilaiset muodot ja asian tiivis kytkeytyminen maaseudun arkeen ja arjen turvallisuuteen.

Monipaikkainen hoiva osana maaseudun arjen turvaa

Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos & Kati Pitkänen, Suomen ympäristökeskus

Ihmisten monipaikkainen elämäntapa on vahvistuva ja merkittävä ilmiö yhteiskunnassa. Monipaikkaisuutta on tähän asti tarkasteltu erityisesti vapaa-aikaan sekä työn muutokseen liittyvänä ilmiönä. Muut monipaikkaisuutta vahvistavat ajurit, kuten hoivaan liittyvä monipaikkaisuus, on jäänyt vielä vähälle huomiolle. Tarkastelemme esityksessä, kuinka hoivan tarpeet ja tarjoaminen synnyttävät enenevässä määrin tarvetta monipaikkaiseen elämään. Tutkimus perustuu Pohjois-Karjalan maaseutualueille paikantuvaan monimenetelmälliseen tapaustutkimukseen.

Maaseutuväestön ikääntymisen myötä hoivaa tarvitsevan väestön osuus on kasvanut ja tulee tulevaisuudessa entisestään kasvamaan. Samanaikaisesti välimatkat ikääntyneiden ja heidän lähiomaisten välillä ovat yhteiskunnan kaupungistumisen myötä kasvaneet. Ikääntyvä väestö ja heidän omaisensa kohtaavat monipaikkaisuuden haasteita järjestäessään elämänsä eri

paikkojen, läsnä- ja etäläsnäolon ja hoivan antamisen ja vastaanottamisen moninaisessa vuorovaikutuksessa.

Maahanmuuttajan maaseudun arjen turvallisuus

Pirjo Pöllänen, Karjalan tutkimuslaitos, Itä-Suomen yliopisto

Maahanmuuttajien arkea maaseutualueilla on Suomessa tutkittu vähemmän kuin kaupunkiseutujen maahanmuuttajaväestön arkea, tutkimusta on kuitenkin tehty viime vuosina lisääntyvässä määrin (mm. Sotkasiira 2016; 2018; 2021; Pöllänen 2020; Sarvimäki 2010; Välimaa ym. 2022; Turtiainen 2020). Maahanmuuttajia voidaan pitää potentiaalisena ryhmänä, joka asettuessaan maaseudulle lisääisi alueiden väestönkasvua ja elinvoimaa. Maaseutu on Suomessa erilaista eri puolilla maata, ja näin on myös maahanmuuton näkökulmasta. Maaseuduille suuntautuva maahanmuutto, jota siis tapahtuu humanitaarisen maahanmuuton, opiskelun, työn ja perhesyiden perusteella, on ollut erilaista maan eri osissa. Esimerkiksi vuonna 2015 suuri osa turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksista perustettiin maaseutualueille ympäri Suomea. Toisaalta Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena Suomeen Venäjältä suuntautunut paluu-, perhe- työ- ja opiskeluperustainen maahanmuutto on suuntautunut suuressa määrin pääkaupunkiseudun ohella Itä-Suomen maaseutualueille. Siinä missä maahanmuuttajat jakautuvat Suomessa epätasaisesti maaseutualueiden kesken, myös maaseutu on Suomessa monenlaista. Itä-Suomessa rajan läheisyyden ohella maahanmuuttajaväestön homogeenisuus ja alueen korkeat työttömyysluvut, ovat tunnusomaisia piirteitä, ja näillä seikoilla on vaikutusta maahanmuuttajien arjen turvallisuuteen.

Arjen turvallisuus on maahanmuuttajien kotoutumisessa keskeinen elementti. Siinä on kyse yksilön ja yhteiskunnan välisestä vuorovaikutuksesta eli siitä, miten arki tehdään elettäväksi yksilöiden ja ryhmien näkökulmasta (Assmuth ym. 2021). Maaseudun asuttavuudella ja elinvoimalla on selvä yhteys arjen turvallisuuteen. Lähipalveluilla ja mahdollisuuksilla työllistyä samoin kuin oikeanlaisilla tarkoituksenmukaisilla asumisen vaihtoehdoilla on esimerkiksi rajaturvallisuuden ohella merkitystä maahanmuuttajan kokemaan arjen turvallisuuteen. Tässä esityksessä luon katsauksen maaseutualueiden maahanmuuttajien arjen turvallisuuden elementeistä (esim. työllisyys, geopoliittiset muutokset, sosiaalinen vuorovaikutus), ja esitän

lyhyesti myös arjen turvallisuuden eroavaisuuksia maan eri osien välillä. Alustus ei pohjaa selkeään aineistokokonaisuuteen, vaan se perustuu viimeisen kymmenen vuoden aikana tekemääni maahanmuuttotutkimukseen suomalaisilla maaseutualueilla keskittyen kuitenkin tarkastelemaan venäjänkielisten arjen turvallisuutta ”puun ja kuoren välissä” Pohjois-Karjalan maaseutualueilla.

Työryhmä 5: Avoin työryhmä 2

Vetäjät: Katja Laakkonen, Väitöskirjatutkija, Itä-Suomen yliopisto

Työryhmän kuvaus

Avoin työryhmä 2 on työryhmä, johon on koottu esityksiä eri aiheista.

Abstraktit:

Koti Suomessa – työ Norjassa. Suomalaisten sairaanhoitajien monipaikkainen työ

Katja Laakkonen, Väitöskirjatutkija, Itä-Suomen yliopisto

Tämä esitys pohjautuu väitöskirjatutkimukseeni suomalaisista sairaanhoitajista, joiden koti ja perhe on Suomessa, mutta työkaksoja käydään tekemässä Norjassa (long-distance commuting). 1990-luvun lopulla Norjan valtiollinen rekrytointiohjelma Aetat Recruitment Program rekrytoi aktiivisesti sairaanhoitajia Suomesta, Saksasta ja Puolasta. Tällainen valtion ohjaama rekrytointikäytäntö jouduttiin kuitenkin lakkauttamaan eettisistä syistä vuonna 2003, mutta tilalle tulivat uusliberaalia ideologiaa noudattavat yksityiset rekrytointifirmat. Nämä vuokrafirmat oli tarkoitettu lyhytaikaiseksi ratkaisuksi hoitoalan työvoimapulaan, mutta vielä vuonna 2024 Norjassa toimii kymmeniä yksityisiä rekrytointifirmoja, jotka toimittavat Norjaan hoitohenkilökuntaa haluamistaan maista, pääasiassa muista Pohjoismaista. Tällainen rekrytointikäytäntö mahdollistaa ulkomaalaisille sairaanhoitajille lyhytaikaisen pendelöinnin Norjaan. Työsuhde-etuina rekrytointifirmat tarjoavat kilpailukykyisen palkan lisäksi ilmaiset matkat ja asumisen. Näiden NPM (*new public management*) reformien myötä norjalaisille hoivamarkkinoille syntyi toimintakulttuuri, joka vielä nykyäänkin rakentuu tilapäisten työntekijöiden varaan.

Norjaan pendelöivien sairaanhoitajien monipaikkaisuus murtaa kuviota paikkasidonnaisesta, kodin lähellä tehtävästä (ja usein vakituisesta) työstä. Naisvaltaisen alan liikkuvuus tuo puolestaan uuden näkökulman monipaikkaisuuskeskusteluun, sillä monipaikkaisuus on ollut huomattavasti yleisempää miesvaltaisilla aloilla (kaivostoiminta ja louhinta, kuljetus ja varastointi sekä rakentaminen). Monipaikkaisuus on käsitteenä vielä suhteellisen uusi, vaikka ilmiönä se on jo vanha. Suomessa monipaikkaisuuden käsitettä on käytetty lähinnä

maaseudulta kaupunkiin suuntautuvassa liikkumisessa, mutta oman tutkimukseni myötä laajennan näkökulmaa pohjoismaiseen kontekstiin.

Globaali sairaanhoitajavaje mahdollistaa sairaanhoitajille vahvan neuvotteluaseman työmarkkinoilla, mutta pendelöiville sairaanhoitajille se aiheuttaa myös prekaariutta. Sijaisina toimiessaan he jäävät paitsi monista vakituisen henkilökunnan eduista, kuten esimerkiksi työpaikkakoulutuksista ja työterveyshuollosta. Pohdin tässä esityksessä korkeasti koulutettujen, vapaa-ehtoisesti monipaikkaisten sairaanhoitajien työhön liittyviä tekijöitä; etuja mutta myös mahdollisia haavoittuvuuksia. Mitä turvallisuus tarkoittaa näille alustatalouden kaltaisessa tilassa työskenteleville freelancereille?

”Kriisinhallinta 1860-luvulla ja 2020-luvulla – Vertaileva näkökulma suuriin nälkävuosiin ja koronapandemiaan”

Tuomas Jussila, Turun yliopisto

Suomen suuret nälkävuodet 1860-luvulla olivat Länsi-Euroopan toistaiseksi viimeinen laajamittainen nälänhätä. Ruuanpuute yhdessä tautien kanssa nostivat kuolleisuuden korkeaksi ja nälänhädän pahimpana vuonna 1868 kuolleisuus kohosi noin 8 prosenttiin. Kuolleisuudella mitattuna koronapandemia jäi kauas nälkävuosien luvuista, mutta tästä huolimatta sillä oli maailmanlaajuisia pitkäkestoisia vaikutuksia. 1860-luvun Suomi oli vankasti maatalouden vuodentuloista riippuvainen agrariiyhteiskunta, jonka tarjoamat turvaverkot 2020-lukuun verrattuna olemattomia. Yhteistä molemmille kriiseille on, että kummassakaan tapauksessa valmiita kriisinhallintakeinoja ei ollut olemassa ja ne pakottivat omaksumaan uusia toimintamalleja nopeasti. Yhteistä on myös kummankin kriisin pitkäkestoiset vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Pohdin esitelmässäni, miten suomalaisen yhteiskunnan kriisinkestävyys on muuttunut kuluneella 160 vuoden ajanjaksolla: onko kriisien ja niihin liittyvien kriisinhallintatoimien välillä mahdollista löytää yhteneväisyyksiä?

”Kunnollinen henkilöys” ja maahanmuuttajataustaisten työssäkäyvien köyhien ambivalentit tunteet

Suvi Kouri, tutkija, Puolustusvoimien tutkimuslaitos & Mikko Jakonen, Itä-Suomen yliopisto

Tässä paperissa tarkastellaan maahanmuuttaneiden työssäkäyvien köyhien kokemuksia prekaarista työstä. Tutkimuksen aineisto koostuu 20 maahanmuuttaneen pienituloisen haastattelusta. Tutkimuksessa kysytään, miten Suomessa asuvat maahanmuuttaneet työssäkäyvät köyhät rakentavat minuuttaan kuvatessaan työhön, toimeentuloon ja tulevaisuuteen liittyvää epävarmaa tilannetta ja siihen liittyviä tunteita sekä millaisiin suomalaisen yhteiskunnan tunne- ja arvorakenteisiin nämä tunteet kytkeytyvät. Maahanmuuttaneet eivät ole yhtenäinen ryhmä ja myös haastatteluaineisto sisälsi huomattavan erilaisista lähtökohdista, ammattialoilta ja koulutustaustoista tulevia ihmisiä. Yhteistä haastateltaville oli se, että heidän työtilanteensa oli epävarma ja tulot pieniä, he olivat muuttaneet Suomeen jostain toisesta maasta ja heidän äidinkieltensä oli jokin muu kuin suomi. Aineisto on analysoitu käyttämällä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia Beverley Skeggsin luokkaistuneeseen minuuteen ja keskiluokkaiseen kunnolliseen henkilöyteen liittyvien teoretisointien ja käsitteistön kautta. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että maahanmuuttaneiden työssäkäyvien köyhien minuuden rakentamista ja siitä kertomista säätelevät sisäistetyt keskiluokkaiset kunnollisen henkilöyden ihanteet ja uusliberaalit tunnesäännöt. Prekaari työtilanne erityisesti pysyvämpänä olotilana vaikuttaa elämään kokonaisvaltaisesti ja aiheuttaa riittämättömyyttä, turhautumista ja epätoivoa. Toisaalta kunnollisen henkilöyden ihanteet ohjaavat kuvaamaan kiitollisuutta hyvinvointiyhteiskuntaa kohtaan ja korostamaan kovaa työntekoa, jotta kuva itsestä rakentuu kunnollisena henkilönä. Vaikka maahanmuuttaneiden neuvotteluasema suomalaisessa yhteiskunnassa on varsin rajattu, voidaan kuvauksista löytää myös vastarintaa keskiluokkaisille ihanteille.

Avainsanat

Maahanmuuttajuus, työssäkäyvät köyhät, prekarisaatio, kunnollinen henkilöys, tunnesäännöt

Työryhmä 6: Sosiaalihuoltoa algoritmisesti ja datan voimalla jälkiekspansiivisessa hyvinvointivaltiossa

Vetäjät/Organizers: Ilpo Helén, Itä-Suomen yliopisto, Minna van Gerven, Helsingin yliopisto, Marja Alastalo, Itä-Suomen yliopisto

Työryhmän kuvaus

Työryhmässä tarkastellaan viimeaikaista kiivasta muutosta, jonka myötä sosiaaliturva, -- työ ja -palvelut ovat modifioitumassa data- ja algoritmiohjautuviksi eli yhtäältä yhä enemmän ja laajemmin digitaalista dataa kerääviksi ja hyödyntäviksi sekä toisaalta kehittyntä data-analytiikkaa hyödyntävän teknologian (oppivat algoritmit, generatiivinen tekoäly, automatisoitu päätöksenteko jne.) ohjaamiksi. Analyysin ja keskustelun kohteina ovat muutoksen ja muutoksen tekemisen poliittiset, hallinnolliset, taloudelliset, ammatilliset ja tekniset ulottuvuudet sekä muutoksen tapahtumisen eri tasot ja paikat kansallisesti, paikallisesti, organisaatioissa ja jokapäiväisessä asiakas- ja hallintotyössä sekä näiden kytkennät toisiinsa. Kiintopisteitä työryhmän keskusteluille ja esityksille antavat kysymykset siitä, millä tavoin datafikaatio ja sen edellyttämät muutokset yhtäältä liittyvät hyvinvointivaltion talouskurittamiseen ja toisaalta terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen integraatioon hyvinvointialueilla sekä siihen, tehdäänkö tuota integraatiota datafikaation kautta. Työryhmään ovat tervetulleita monenlaiset aiheita koskevat esitykset, niin empiiriset tutkimukset kuin teoreettis-käsitteelliset kehittelyt. Esitys voi olla suomen- tai englanninkielinen.

Working group description

The working group examines the recent rapid transition of social security, social work and social services being modified to be data- and algorithm-driven; that is, on the one hand, to increasingly and widely collect and utilize digital data, and, on the other hand, to be guided by advanced data analytics (learning algorithms, generative artificial intelligence, automated decision-making, etc.). The topics of analysis and discussion are the political, administrative, economic, professional, and technical dimensions of change and change-making, as well as the different levels and places where change occurs nationally, locally, in organizations and in street-level administrative work, and their connections to each other. Focal points for the working group's discussions and presentations are questions about how datafication and the changes it requires are related, on the one hand, to the subjection of the welfare state to the ethos of austerity; and, on the other hand, to the integration of healthcare and social services in wellbeing counties, and whether that

integration is (or can be) done through datafication. The working group welcomes a wide variety of presentations on the topic, both empirical accounts and/or theoretical-conceptual work. The presentation can be in Finnish or English.

Abstraktit/Abstracts:

Paving the Way for Automation: Administering Standardization and Discretion in the Finnish Social Assistance System

Aleksander Heikkinen, Minna van Gerven, Riikka Koulu & Terhi Esko, Helsingin yliopisto

This article aims to elucidate the historical continuum in the automation of administrative decision-making, emphasizing that it transcends mere digitalization. We argue that the current wave of automation emerging in public administrations across Europe results from a sustained process of shaping administrative discretion through standardization. From this perspective, automation should be viewed as a part of broader institutional development, not solely attributable to the introduction of digital technologies, although they can accelerate the process. We demonstrate the gradual evolution of automation through a case study of the Finnish social assistance system. The concurrent demands for both discretion and uniform treatment inherent in the last-resort welfare system, coupled with its recent centralization to one national administrator in 2017, makes the Finnish social assistance system a compelling case to study the unfolding of automation. Based on a qualitative content analysis of policy documents from 1982 to 2024, we systematically analyze the evolution toward automation within this system. The study explores how the formal discretionary space for decision-making has evolved in the Finnish social assistance provision. In doing so, this article provides much-needed historical context for understanding how the changes in discretionary space pave the way for automation in digital welfare states.

Sosiaalipalvelujen datafikaatio: havaintoja ristivedosta

Ilpo Helén, Itä-Suomen yliopisto

Esityksessäni käsittelen 2010- ja -20-luvun alueellisten sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon käsittelyä ja käyttöä integroivien uudistusten mukanaan tuomia jännitteitä ja ristiriitoja erityisesti sosiaalipalvelujen datafikaation osalta. Kun laaja-alaisiin tietojärjestelmä uudistuksiin on kytkeytynyt suurisuuntaisia pyrkimyksiä muuttaa SoTe-

organisaatioiden ja -ammattilaisten toimintatapoja, on muutosprosesseissa syntynyt monenlaista ristivetoa ja tarkoittamattomia vaikutuksia, jotka ovat usein ongelmallisia niin organisaatioiden toiminnan, johtamisen kuin ammattilaisten työn kannaltakin. Esityksessäni keskustelen neljästä SoTe:n syvenevän dataohjautuvuuden jännitteestä sosiaalipalvelujen kannalta. Nämä ovat henkilökohtaistamis- ja standardointipyrkimysten jännite, terveydenhoidon ja sosiaalipalvelujen asiakasdatan eriparisuuden ja integroinnin pulmallisuus, kysymys siitä, onko datafikaation tarkoitus ohjata vai tarjota apua jokapäiväiseen asiakastyöhön sekä datan ja tietojärjestelmien monikäyttöpyrkimysten mukanaan tuoma asiakastyö- ja toisiokäytön vaateiden törmäys, joka koskevat erityisesti kirjaamisen laajenemista ja standardointia. Esitykseni perustuu isojen alueellisten asiakastietojärjestelmän hankintoja – Aster, Apotti, sosiaalihuollon Saga – koskeviin haastattelu-, havainnointi- ja asiakirja-aineistoihin sekä hankkeita koskeviin tutkimuksiin ja selvityksiin.

Ihmisavusteinen robotti lomalla – rutiinimaisen datatyön automatisoinnin vaikeus dataohjautuvassa terveydenhuollossa

Iiris Lehto & Marja Alastalo, Itä-Suomen yliopisto

Terveydenhuollon organisaatiot ovat viime vuosina pyrkineet automatisoimaan prosesseja ohjelmistorobottien (RPA) avulla. RPA määritellään ”ohjelmistoksi, jolla tehdään ja jäljitellään ihmisten aiemmin tekemää työtä”. RPA automatisoi hallinnollisia tehtäviä, kuten potilastietojen hakua ja dokumentointia. Tarkoituksena on tehostaa työnkulkua ja vähentää manuaaliseen tietojen syöttöön liittyvien virheiden riskiä. Ohjelmistorobotteja kutsutaan usein ”digitaalisiksi työntekijöiksi” tai jopa ”kollegoiksi”, jotka huolehtivat arkisesta rutiininomaisesta datatyöstä.

Tässä esityksessä tarkastelemme ohjelmistorobotiikan käyttöönottoon liittyviä vaikeuksia ja monimutkaisuuksia. Käytämme käsitettä ihmisen avustama teknologia perinteisen tietokoneavusteinen teknologia, sijasta. Empiirisesti tutkimme ihmisavusteista robottia, joka otettiin käyttöön datavalidoinnin automatisoimiseksi. Ihmisavusteinen robotti tarkistaa terveydenhuollon henkilöstön tekemiä manuaalisia kirjauksia, ja lähettää automaattisesti viestin virheellisiä kirjauksia tehneille työntekijöille. Esityksemme perustuu havainnointi- ja haastatteluaineistoon erään hyvinvointialueen tiimistä, joka työskentelee muun muassa kirjaamisen ohjeistamisen ja kouluttamisen, datavalidoinnin sekä raportoinnin parissa. Tiimiläiset osallistuvat myös kansalliseen yhteistyöhön etenkin kirjaamisen kehittämisen osalta.

Olemme havainnoineet tiimin viikkokokouksia, joissa he keskustelivat esimerkiksi RPA:n ongelmista, kuten robotin "luvattomista lomista."

Polut kohti asunnottomuutta: Paikallisia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasrekisteritietoja ja valtakunnallisia pitkittäisiä rekisterilähteitä yhdistävien tutkimusasetelmien merkitys marginaalisimpien väestöryhmien tutkimuksessa

Veera Niemi, Jarkko Rasinkangas, Turun yliopisto & Aleksi Karhula, Turun yliopisto ja THL

EU:n tietosuoja-asetuksen, toisiolain ja Findatan perustamisen myötä sosiaali- ja terveystalvissa kertyvän paikallisen rekisteritiedon yhdistäminen valtakunnallisiin rekisteriaineistoihin on helpottunut. Uusi vaihe on kiinnostava erityisesti sosiaalipalvelujen ja sosiaalityön tutkimukselle. Kattavilla pitkittäisiin yksilötasoisii rekisteriaineistoihin pohjautuvilla tutkimuksilla on pitkät perinteet mm. terveys-, talous- ja väestötieteissä, mutta juuri marginaalisimpien väestöryhmien, kuten asunnottomien tai muiden sosiaalityön asiakkaiden osalta tällaisia aineistoja on ollut vähemmän saatavilla. Mainituissa tutkimuskonteksteissa sekä paikallisten, kasvokkaisessa asiakastyössä kertyvien rekisteriaineistojen että valtakunnallisten aineistojen yhdistäminen toisiinsa on tärkeää mm. kohderyhmän luotettavamman tunnistamisen, tietojen ajantasaisuuden ja monipuolisempien taustamuuttujien käytön mahdollistamiseksi.

Tarkastelemme tutkimuksessamme Turussa marraskuussa 2022 ja 2023 asunnottomina olleiden ihmisten asumis-, palvelu- ja etuuspolkua pitkällä aikavälillä ennen asunnottomuutta. Yhdistämme valtakunnallisiin aineistoihin (Digi- ja väestövirasto ja Tilastokeskuksen FOLK-aineistojen kautta mm. Kelan etuusrekisterit) Turun kaupungin (myöhemmin Varsinais-Suomen hyvinvointialueen) sosiaali- ja terveystalvuiden asiakasrekisteritietoja. Analysoimme mm. perherooleihin, maantieteelliseen liikkuvuuteen, asuntotyyppeihin ja asumisen hallintaperusteisiin liittyviä muutoksia, kuin myös sosiaali- ja terveystalvuiden käyttöön ja sosiaalietuuksien saamiseen liittyviä muutoksia, päällekkäisyyksiä ja aukkoja. Päämenetelmiämme ovat sekvenssianalyysit ja niitä seuraavat ryhmävertailut, toisaalta asunnottomien sisäisten erilaisten alaryhmien kesken ja toisaalta verrokkeina Turun aikuissosiaalityön asiakkaisten kanssa.

Osallistumme tutkimuksellamme laajempaan keskusteluun asunnottomuuden ehkäisystä ja asunnottomien tavoittamisesta määrällisillä tutkimus- tai tilastointimenetelmillä. Työryhmässä edustamme sosiaalityössä ja -palveluissa marginaalisimpien väestöryhmien ja heistä sosiaali- ja terveystaloudessa kertyvän datan näkökulmaa. Se, että dataa kertyy yhä enemmän myös näistä aiheista, ja että alussa mainitut lainsäädännölliset, tekniset ja organisatoriset muutokset ovat tuoreesti mahdollistaneet ja helpottaneet paikallisten rekisteriaineistojen yhdistämistä tutkimuksissa valtakunnallisiin aineistoihin, voi lähitulevaisuudessa tuottaa keskeisiäkin seurauksia mm. sosiaalipalvelujen näyttöön perustuvuudelle ja palvelujärjestelmän kehittämiselle.

Tutkimuksen tulosten perusteella digitaaliset tietojärjestelmät muodostavat keskeisen infrastruktuurin perustoimeentulotukea hakevien asiakkaiden palvelu- ja etuustarpeiden kartoittamiselle. Digitaalisesti järjestetty tieto voi kuitenkin olla vaikeasti saavutettavaa johtuen joko puutteellisista kirjaamiskäytännöistä tai tietojärjestelmien määrästä. Tietojärjestelmien käyttö risteää harkinnan käytäntöjen kanssa erityisesti niissä tilanteissa, joissa palveluasiantuntijat yhtäältä yrittävät määrittää tiedon luotettavuutta asiakkailta saatua tietoa ja tietojärjestelmissä olevaa informaatiota vertailemalla ja toisaalta välittäessään harkintansa perusteella muodostuvaa ymmärrystä tietojärjestelmien välityksellä etuuskäsittelijöille.

Palveluasiantuntijoiden työssään soveltamat harkinnan käytännöt kytkeytyvät siten yhtäältä organisaation asettamiin sääntöihin, asiakkaiden tarpeiden täyttämiseen ja tietojärjestelmien tarjoamiin mahdollisuuksiin. Työssä sovellettuja harkinnan muotoja rajaavat viime kädessä asiakkaita, tietojärjestelmiä ja organisaation käytäntöjä sekä kollegoja kohtaan tunnettu luottamus.

Luottamusta rakentamassa: harkinnan käytännöt Kelan palveluasiantuntijoiden digitaalisesti välittyneessä työssä

Aino Salmi, Helsingin yliopisto

Hyvinvointivaltion sosiaaliturvaetuuksien käsittely- ja myöntöprosessit toteutetaan enenevässä määrin digitaalisten teknologioiden välityksellä. Kehittyneempien, tekoälyyn perustuvien teknologioiden tehtävä sosiaaliturvaetuusprosesseissa on toistaiseksi ihmistyötä avustava.

Työntekijöiden tavoilla hyödyntää käytettävissä olevia teknologisia järjestelmiä ja niiden mahdollistamia tietoresursseja sekä mahdollisuuksilla käyttää näitä järjestelmiä sosiaaliturvaetuuksien käsittelyyn liittyvässä harkinnassa on siten keskeinen merkitys asiakkaiden palvelutarpeiden havaitsemiselle ja etuuksien myöntämiselle.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Kelassa työskentelevien palveluasiantuntijoiden tapoja käyttää digitaalisia tietojärjestelmiä ja soveltaa harkintaa perustoimeentulotukea hakevien asiakkaiden palvelutarpeiden kartoittamisessa. Katutason työntekijöiden harkinnan käytäntöjä tutkittaessa tarkastellaan usein sosiaalityöntekijöiden (esim. Närhi, Kokkonen & Matthies 2014) tai sosiaalietuuksien myöntämisestä vastaavien julkisen hallinnon ammattilaisten työtä (esim. Kalliomaa-Puha, Kotkas & Rajavaara 2014; Heinonen & Laatu 2020). Tässä tutkimuksessa huomio on erityisesti palveluasiantuntijoiden työssä, sillä heidän työnsä muodostaa keskeisen osan perustoimeentulotukea hakevien asiakkaiden tuottaman tiedon keräämisessä ja välittämisessä edelleen etuuskäsittelijöille.

Tutkimuksen aineisto kerättiin Kelassa talvella 2023–2024 toteutetuissa työpajoissa, joissa ryhmähaastatteluun yhdistettiin pienryhmissä toteutettu vinjettityöskentely. Yhteensä 14 palveluasiantuntijaa osallistui työpajoihin, joissa erityisesti vinjettityöskentelyssä hyödynnettyjen fiktiivisten asiakkuustapauksien kautta kartoitettiin työskentelytapoja, joilla palveluasiantuntijat lähestyisivät perustoimeentulotukea hakevan asiakkaan tilannetta käytettävien tietojärjestelmien ja työssä sovellettavan harkinnan näkökulmasta.

Addressing Systemic Bias in AI-Driven Welfare Systems: A Data Feminism Approach to Equitable Digital Welfare

Garima Singh, Helsingin yliopisto

The rapid integration of artificial intelligence (AI) into work and welfare state systems raises critical concerns about fairness and the perpetuation of systemic biases. AI systems, while intended to enhance efficiency, may reinforce existing inequalities, particularly for vulnerable groups. The use of biased data, grounded in historical inequities, threatens to deepen societal disparities and create newer forms of inequalities, particularly in countries like Finland, where

equality is constitutionally protected. Utilizing a socio-technical framework and grounded in the principles of data feminism, this study is guided by two primary research questions: how AI algorithms and data sources in welfare systems perpetuate systemic biases, and how data feminism principles can mitigate these biases to improve accessibility, equity, and inclusivity. The study is structured around three key articles. The first examines how systemic AI biases manifest and impact marginalized groups in the labour market. The second assesses existing tools aimed at bias mitigation, based on feedback from stakeholders. The third article applies data feminism principles to Finland's ongoing reform of its Public Employment Services, examining how these reforms might reinforce or alleviate disparities.

Through a mixed-methods approach, integrating literature reviews, online surveys, stakeholder interviews, and case studies, this research offers concrete strategies for reducing systemic biases in AI, contributing to a more just and inclusive digital welfare state. This comprehensive method helps uncover how AI systems marginalize specific groups and provides actionable recommendations to promote equity. The study aims to guide the ethical development of AI in welfare systems, ensuring that these technologies serve the diverse needs of all communities while reducing systemic inequalities.

Työryhmä 7: Sosiaalioikeus ja sosiaalipolitiikan muutokset

Vetäjät: Pauli Rautiainen & Heidi Vanjusov, Itä-Suomen yliopisto

Työryhmän kuvaus

Mikä on sosiaalioikeuden asema sosiaaliturvapolitiikan muutoksissa? Rajaako oikeus sitä, mikä on sosiaalipoliittisesti mahdollista? Vai onko sosiaalioikeus vain sosiaalipoliittisten valintojen toimeenpanon väline? Sosiaalioikeuden ja sosiaalipolitiikan suhteesta on keskusteltu vilkkaasti erilaisten sosiaaliturvopoliittisten reformien yhteydessä. Työryhmän ideana on avata keskustelua sosiaaliturvopoliittisista reformeista ja niiden vaikutuksista yhteiskunnassa sosiaalioikeuden näkökulmasta. Reformit voidaan jaotella kolmeen osaan: 1) Sote-uudistus (palveluiden järjestämismallit), 2) Palvelureformi (sote-palveluiden sisällöt) ja 3) Sotu-uudistus (taloudelliset etuudet).

Sosiaaliturvapolitiikka ja sitä toteuttava sosiaalioikeudellinen lainsäädäntö on perinteisesti kietoutunut sosiaalisten riskien määrittelyyn ja hallintaan ympärille. Toivomme työryhmään alustuksia niin perinteisiin sosiaalisiin riskeihin (esim. työttömyys, vanhemmuus, työkyvyttömyys, sairaus) liittyen, mutta myös erilaisia uudenlaisia avauksia aiheesta. Koska työryhmän tarkoituksena on rakentaa siltaa sosiaalipolitiikan ja sosiaalioikeuden välille tervetulleita ovat niin lainopilliset, empiiriset kuin teoreettiset esitykset erilaisista tutkimuksellisista lähtökohdista. Erityisesti haluamme kannustaa sellaisiin esityksiin, joissa liikutaan oikeus- ja yhteiskuntatieteiden rajapinnoilla.

Abstraktit:

Vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Niina Gråsten, väitöskirjatutkija, Itä-Suomen yliopisto, Hyvinvointioikeuden keskus

Yksi palvelureformiin kuuluvista lainsäädäntömuutoksista on tällä hetkellä käynnissä oleva vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen, jonka yhtenä tavoitteena on säilyttää vammaispalvelut vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina.

Tuon työryhmän keskusteluun mukaan soveltamisalan tarkentamisen nykytilanteen. Voimme pohtia vammaispalvelujen näkökulmasta, missä määrin sosiaalioikeudellinen lainsäädäntö toimii välineenä sosiaalipoliittisten tavoitteiden toteuttamisessa ja missä määrin

sosiaalioikeudella on näitä tavoitteita rajoittava tehtävä. Minua kiinnostaa kysymys, miten sosiaalioikeuden keinoin voitaisiin asettaa sosiaalipoliittisiin tavoitteisiin vaikuttavia raameja, jos tavoitteet näyttäytyvät ongelmallisina oikeudellisesta näkökulmasta.

Vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen on haasteellista samalla kun väestö ikääntyy ja laajentuva yhteiskunnallinen ymmärrys vammaisuudesta kasvattaa palveluihin pyrkivien määrää. Vammaispalveluita hakee ja yleisesti tunnustettuun vammaisen statukseen pyrkii suurempi joukko ihmisiä kuin vammaispalvelujen myöntämisen sosiaalipoliittinen tavoite on. Näin ollen vammaispalvelulain soveltamisala rajaa vammaisten ryhmää, joka palveluja subjektiivisina erityispalveluina saa. Myös palvelukohtaiset kriteerit asettavat omat rajansa.

Ensi vuoden alusta lähtien vammaisten tarpeisiin vastaavia sosiaalipalveluja voidaan myöntää sosiaalihuoltolain ja/tai vammaispalvelulain perusteella, kun palvelujen myöntäminen kehitysvammalain perusteella loppuu. Onkin huomattava, että vammaisen henkilön oikeudellinen asema muodostuu erilaiseksi riippuen siitä, minkä lain perusteella hän palveluja saa, ja etteivät aiemmat palvelut ole tae uuden vammaispalvelulain perusteella palvelujen saamisesta. Keskustelua käydään myös tunnistetuista väliinputoajaryhmistä, jolloin tavoitteena on palveluihin pääsyn turvaaminen heidän osaltaan.

Käynnissä on siten vammaisten oikeudelliseen asemaan ja mahdollisesti myös toimeentuloon vaikuttava rajanveto, jossa määritellään vammaisten keskuudesta erityispalvelujen piiriin osa vammaisista henkilöistä, osan jäädessä yleisten sosiaalipalvelujen piiriin. Käynnissä olevan tarkennuksen ongelmaksi voi muodostua sen vaikeatulkintaisuus soveltamistilanteissa ja se tosiasia, ettei tehtävällä tarkennuksella yksistään pystytä vastaamaan tarkennuksen tavoitteisiin.

Nollatuntisopimuslaisen toimeentulomahdollisuudet

Yrjö Mattila, tohtorikouluttava Helsingin yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta

Väitöskirjatutkimukseni koskee nollatuntisopimuslaisten asemaa ja toimeentulomahdollisuuksia joko työsuhteessa tai työn ja sosiaaliturvan yhteensovituksena. Nollatuntisopimusten piirissä työskentelee yli 100 000 työntekijää, joten kysymys on huomattava joukko Suomen työssäkäyvistä väestöstä. Onko työ heille parasta sosiaaliturvaa?

Onko työssäkäyvät köyhät todellisuutta tämän päivän Suomessa? Suojaako sosiaaliturva riittävästi silloin, jos työntekijä kokoaikatyön puuttuessa joutuu tekemään nollatuntisopimuksen. (lainsäädäntö tuntee nollasopimuksen nimellä "vaihteleva työaika", eli henkilö kutsutaan työhön silloin kun työtä on tarjottavana).

Tutkimuksen ensimmäinen osa käsittelee nollasopimuslaisen toimeentulomahdollisuuksia työsuhteessa. Tällöin tarkastelen nollasopimuksen sallittavuutta ja niitä tapoja, joilla nollasopimuslainen voisi työsuhteessa hankkia itselleen kohtuullisen toimeentulon. Tarkastelussa tässä ensimmäisessä jaksossa on palkan muodostus, syrjimättömyys ja tasa-arvo, työvuorolistan sitovuus, kilpailukielttoon liittyvät kysymykset sekä lojaliteetti velvollisuus sekä työnantajan että työntekijän puolella.

Tutkimuksen toinen osa käsittelee toimeentulomahdollisuuksia työn ja sosiaaliturvan yhteensovituksena. Työttömyysturvalain mukainen soviteltu päiväraha on tähän asti nollasopimuslaiselle tärkeä toimeentulon turvaajana. Siihen tuli huomattava heikennys vuonna 2024, jolloin 300 euron suojaosa poistettiin. Kokonaisuuden hahmottamiseksi on tarpeen laajentaa tutkimusta koskemaan myös toimeentulotukea ja asumistukea. Lisäksi on tarkasteltava niitä suoja- ja takuusäännöksiä, joita perustuslaki (19 § 2 momentti) ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset antavat toimeentuloon. Mitä tarkoittaa perustuslain 19 §:n 2 momentin takaama perustoimeentulon turva nollasopimuslaisille ja millainen vaikutus on kansainvälisillä ihmisoikeussopimuksilla (YK TSS-sopimus, EN Euroopan sosiaalinen peruskirja) nollasopimuslaisille?

Tutkimuksen tavoitteena on antaa kokonaiskuva niistä eri tekijöistä, jotka vaikuttavat nollasopimuslaisten toimeentulomahdollisuuksiin. Tutkimus on poikkitieteellinen. Pääasiallinen lähestymistapa on oikeustieteellinen, lainopillinen tutkimustapa, mutta hyödynnän sen ohessa sosiaalipolitiikan, tilastotieteenä ja filosofian tutkimustuloksia. Sosiaalipolitiikassa on viime vuosina ollut paljon keskustelussa viitebudjetit ja niiden merkitys kohtuullisen toimeentulon määrittelyssä. Filosofiasa minua kiinnostaa John Rawlsin oikeudenmukaisuusteorian soveltaminen nollatuntisopimuslaisten ansiomahdollisuuksiin.

Hyvinvointipalveluiden yhteensovittaminen – Näkökulmana neuropsykiatrisesti oireilevat lapset ja heidän perheensä

Kati Saurula, väitöskirjatutkija, Itä-Suomen yliopisto, Hyvinvointioikeuden keskus

Neuropsykiatrisesti oireilevat lapset ja heidän perheensä elävät usein kompleksisissa elämäntilanteissa, joissa elämäntapahtumilla voi olla systeemisiä, vaikeasti ennakoitavia seurauksia. Monialaiset palvelutarpeet saattavat kietoutua yhteen sen sijaan, että ne ketjuutuisivat ennakoitaviksi palvelupoluiksi. Tämä edellyttää palvelujärjestelmältä perheen hoito- ja palvelutarpeeseen sopivien palveluiden vahvaa yhteensovittamista ja ennaltaehkäisevää reagointia, erityisesti kun perhe kohtaa muutoksen arjessaan. Hyvinvointioikeudellinen sääntely mahdollistaa ja velvoittaa palveluiden yhteensovittamiseen. Erityisesti mielenterveyden palvelukokonaisuuksissa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteensovittamisen juridinen velvoite on vahva. Hyvin yhteensovitetuista palveluista rakentuu ekosysteemi perheen ympärille kannattelemaan lasta kaikista hänen kehitysympäristöissään: kotona, koulussa ja vapaa-ajalla.

Väitöstutkimuksessani pureudun alakouluikäisten lasten perustason palveluiden yhdyspinnoille ja integraatiotarpeisiin liittyviin oikeudellisiin kysymyksiin. Tarkastelen neuropsykiatrisesti oirehtivien lasten ja heidän perheidensä hoito- ja palvelutarpeisiin vastaamista sekä heille tarjottavien monialaisten palveluiden yhteensovittamista sekä lainopin että empiirisiin menetelmiin. Sosiaalipolitiikan päivillä esittelemäni ensimmäisen osatutkimuksen tarkoituksena on analysoida lainopillisesti, millaisia sosiaali- ja terveyspalveluita sekä sivistyspalveluita hyvinvointialueiden ja kuntien on lakisääteisesti tarjottava näille asiakkaille, ja kuinka eri alojen palveluiden yhteensovittamisen vastuut juridisesti jakautuvat.

Esittelen luonnokseni neuropsykiatrisesti oireilevan lapsen ja hänen perheensä palvelujärjestelmästä palvelukynnyksineen. Haluan nostaa keskustelua siitä, millaisia palvelutarpeita neurokehitykselliset ilmiöt ja niistä seuraavat sosiaaliset haasteet nostattavat perheen ekosysteemiin ja lapsen eri kehitysympäristöihin. Kuinka oikeus palveluun syntyy? Kuinka palvelukynnykset muodostuvat? Rakentuvatko yhteensovittamisveloitteet eri tavoin, jos perheen kontakti palveluihin syntyy eri hallinnonalan kautta?

Laadukas yhteensovittaminen, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisten palvelukokonaisuuksien tarkoituksenmukaisuus ja oikea-aikaisuus sekä lasten perusopetuksen tukitoimien merkitys palvelukokonaisuuksien rakentumisessa muotoilevat pärjäävyyttä perheelle ja edistävät lapsen suotuisaa kehitystä. Tämän tukiverkon ja yhteiskunnan rakentaman resilienssin tulkinnan kautta vahvistetaan koko perheen arkista turvallisuutta.

Sosiaaliset oikeudet ja toimeentulotuen uudistaminen

Anna-Kaisa Tuovinen, erityisasiantuntija, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Toimeentulotukea koskeva viimeaikojen merkittävin sosiaalipoliittinen muutos toteutettiin vuonna 2017, kun perustoimeentulotuki siirrettiin kunnilta Kelan toimeenpantavaksi. Muutos kohdistui lähinnä toimeentulotuen toimeenpanon ja järjestämisen rakenteisiin, eikä niinkään itse tuen rakenteisiin. Niinpä tämän nk. Kela-siirtoa koskevan lakiehdotuksen (HE 358/2014 vp) käsittelyn yhteydessä eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta hyväksyi lausumaehdotukset paitsi muutoksen vaikutusten seurannasta myös ajatuksen toimeentulotukilain kokonaisuudistuksesta (StVM 54/2014 vp). Sanna Marinin hallituksen kaudella (2019–2023) toteutettiin toimeentulotukilain kokonaisuudistus (HE 127/2022 vp), jossa tuen rakenne kuitenkin säilytettiin ennallaan.

Myös nykyisen, pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan (20.6.2023) sisältyy tavoite toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta, josta linjataan muun muassa seuraavasti: ”Hallitus toteuttaa toimeentulotuen kokonaisuudituksen, joka vahvistaa henkilön itsenäistä selviytymistä, vähentää pitkäaikaista toimeentulotukiriippuvuutta ja selkiyttää toimeentulotuen roolia viimesijaisena harkintaa vaativana perusturvaan [sic] kuuluvana rahaetuutena” (s. 70). Lisäksi myös muut sosiaaliturvaa uudistavat hallituksen sosiaalipoliittiset hankkeet, kuten yleistuen valmistelu (s. 69) ja asumistuen kokonaisuudistus (s. 73), vaikuttavat osaltaan toimeentulotuen uudistamiseen.

Tässä alustuksessa tarkastelen, minkälaisia oikeudellisia reunaehtoja toimeentulotuen uudistamiselle asettaa Suomen perustuslakiin kirjattu perusoikeus, joka turvaa oikeuden ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon jokaiselle,

joka sitä ei itse kykene turvaamaan (PL 19.1 §). Tässä tarkoituksessa jäsennän ensinnä sosiaalisten perus- ja ihmisoikeuksien asettamia vaatimuksia välttämätöntä toimeentuloa toteuttavalle lainsäädännölle ja sen toimeenpanolle. Tämän jälkeen arvioin toimeentulotuen eri osien (perustoimeentulotuki, täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki) suhdetta sosiaalisiin oikeuksiin sekä toimeentulotuesta vastaavien viranomaisten (Kela ja hyvinvointialueet) työnjakoa välttämättömän toimeentulon toteuttamisessa. Alustus perustuu tekeillä olevaan kirjoitukseen.

Työryhmä 8: Sosiaalipolitiikka uuden jäljillä

Vetäjät: Eeva Jokinen, Itä-Suomen yliopisto & Arto Mononen

+ Keskustelijoiksi ja kommentoijiksi ovat työryhmään lupautuneet mm. Juha Pantzar (Takuusäätiö), Markku Niemelä ja Kari Välimäki.

Työryhmän kuvaus:

Sosiaalipolitiikassa politiikkana ja ohjelmina, tutkimus- ja opetusalan sekä käytännön sovelluksina on käynnissä murros, mutta mihin, se on epäselvää. Osin hämärää on myös, mikä on sosiaalipolitiikan alue: mihin sen pitäisi vaikuttaa, keitä koskea ja millä ehdoilla. Lisäksi keskustelu sosiaalipolitiikasta on liudentunut sekavaan ja hahmottomaan hyvinvointivaltio ja -yhteiskuntapuheeseen. Ongelman muotoilivat Vappu Karjalainen ja Elina Palola jo vuonna 2011 kirjassa Sosiaalipolitiikka: Hukassa vai uuden jäljillä näin: "sosiaalipolitiikan on ... löydettävä (uudelleen) kehüksensä ja argumenttinsa tilanteessa, jossa luokkien, rakenteiden ja kansallisvaltioiden sijaan pohditaan mieluummin yksilön mahdollisuuksia ja yritysten kilpailukykyä globaaleilla markkinoilla".

Kirjan kysymykseen voi vastata: hukassa on. Yhteiskuntapoliittinen järjestelmä on, varsinkin sosiaalipolitiikan osalta, taantunut hallinnoinniksi ja supistamistavoitteiseksi julkistalouteen sopeutumiseksi. Keskeistä osa-aluetta sosiaaliturvapolitiikkaa on yritetty uudistaa jo kolmattakymmenettä vuotta. Nykyisin istuu sosiaaliturvakomitea, jonka on määrä saada työnsä valmiiksi vuonna 2027. Kyseinen komitea raportoi työstään työllisyyden ja yrittäjyyden ministerityöryhmälle! Sosiaali- ja terveysministeriö vaikuttaa muutoinkin menettävän vaikutusvaltaansa.

Kutsumme tähän työryhmään erityisesti sosiaalipolitiikan käytännön työntekijöitä, järjestötoimijoita ja poliitikkoja etsimään "uusia jälkiä". Mitä ovat ne vanhat ja uudet muotoilut, jotka voivat raivata tilaa vaikuttavalle ja ihmisiä yhdistävälle sosiaalipolitiikalle? Mitä olemme unohtaneet, mitä emme uskalla nähdä?

Abstraktit:

Sosiaalipolitiikka paradigmuutosten ristiaallokossa

Anneli Pohjola

Työryhmän peruskysymys, onko sosiaalipolitiikka hukassa, ja vastaus "on", ovat todella ajankohtaisia. Yhteiskunnassamme on tapahtunut perustavanlaatuinen paradigmuutos, tai oikeastaan muutosten sarja. Se koskee niin ihmiskäsityksen muuttumista kuin ajatusta kansalaisyhteiskunnasta ja yhteiskuntasopimuksista. Oy Suomi Ab:sta on tullut hyvinvointivaltion sijasta talousvaltio. Sosiaalinen ja sosiaalipolitiikka eivät oikeastaan enää kuulu edes sanastoomme, vaan epämääräinen hyvinvointi on tullut näiden tilalle. Muutos on suuri, kun vertaa nykypäivästä esimerkiksi Heikki Wariksen sosiaalipolitiikkaan, joka kattoi miltei koko yhteiskuntapolitiikan tehtäväalueet, myös koulutus-, terveys- ja työpolitiikan. Silti juuri nyt tarvittaisiin vahvaa sosiaalipolitiikkaa, suuntaa ja visiota siihen, miten yhteiskuntaa rakennamme. Pohdiskelen puheenvuoroissani näitä paradigmuutoksia ja vision puutetta.

Ikääntyneiden palvelut sosiaalipolitiikkana

Olli Karsio, valtiontalouden tarkastusvirasto

Ikääntyneiden hoiva ja hoito kasvattavat jatkuvasti sosiaalipoliittista ja yhteiskunnallista merkitystään väestön ikääntyessä ja eliniän pidentyessä. Ikääntyvän väestön hoivan ja toimeentulon järjestäminen onkin yksi keskeisistä tulevaisuuden kysymyksistä ja siksi tarjoaa sosiaalipolitiikalle mahdollisuuden tarttua tähän tärkeään yhteiskunnalliseen kysymykseen.

Jos vanha sosiaalipolitiikka ikääntyneiden hoivassa tarkoitti vanhainkotiverkoston ja kotiin annettavien palveluiden rakentamista ja järjestämistä, koska se ymmärrettiin edellytykseksi toimivalle yhteiskunnalle, niin "uusi sosiaalipolitiikka" vaikuttaa olevan sen pohtimista, miten nämä palvelut voisi tuottaa mahdollisimman halvalla, helposti, investoimatta ja mahdollisimman vähäisellä julkisella vastuulla. On aiheellista kysyä, onko tällainen vanhustenhoivapolitiikka ja sosiaalipolitiikka tuloksellista, vaikuttavaa tai kestävää.

Hyvinvoinnin kolme pilaria

Henna Karhapää, Joensuun Setlementti

Suomi on rakennettu kolmelle pilarille; julkinen, yksityinen ja järjestösektori. 2000-luvulla yksityistä sektoria on pyritty kasvattamaan julkisen ja järjestösektorin kustannuksella; tässä epäsuhdassa yksityinen sektori nähdään tuottavana, kun taas julkinen ja järjestösektori rahareikinä, joiden resursseja tulee supistaa. Järjestökentän toiminta on kuitenkin tutkitusti kustannustehokasta ja se tukee lakissääteisiä terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluita ennaltaehkäisevällä toiminnallaan. Koronapandemiasta lähtien monet järjestötoimijat tekevät myös korjaavaa työtä erityisesti nuorten mielenterveyshaasteisiin liittyen. Tämä puheenvuoro painottaa, että voimme tulevaisuudessakin tehdä vaikuttavaa sosiaalipolitiikkaa, mutta vain siten, että sijoitamme järjestöihin ei vain taloudellista, mutta myös sosiaalista pääomaa. Tämä takaa jatkossakin vakaan perustan luottamus- ja hyvinvointiyhteiskunnallemme, jossa yllämainitut kolme pilaria toimivat yhteistyössä toistensa kanssa.

Erityislapsen vanhemman kokeman palvelurakennetrauman seuraukset erityisperheen hyvinvointiin ja toimeentuloon

Kristiina Kantola, Tutkimuskoordinaattori, Tampereen seudun autismiyhdistys TSAU ry

Erityislapsiperheen taistelu yhteiskunnan palveluista mutta palveluita jääminen aiheuttaa erityislapsen vanhemmille uupumusta ja osattomuuden kokemusta, joka voi pitkäkestoisena ja toistuvana aiheuttaa traumakokemuksia. Palvelurakennetrauma syntyy, kun tukea tarvitseva erityislapsi ja hänen perheensä tarvitsee palveluja yhteiskunnalta, mutta jää ilman oikea-aikaisia sosiaali- ja terveyspalveluja tai jopa kokonaan ilman tukea. Jälkitraumaattisen stressireaktion (PTSD) luullaan pääasiassa syntyvän yksittäisistä tai äkkinäisistä traumakokemuksista. Viime vuosina on kuitenkin alettu ymmärtää, että myös pitkään jatkuneet *”hitaat tai piilossa olevat”* kokemukset voivat aiheuttaa jälkistressireaktion. Suomeen Irlannista rantautunut ACE-tutkimus (Adverse Childhood Experience) keskittyy tutkimaan lapsuuden traumakokemuksia, joilla voi olla oleellinen vaikutus siihen, miten henkilö reagoi kriiseissä ja suhtautuu palvelujärjestelmän työntekijöihin, joiden tehtävänä on auttaa kriisin kohdatessa. Traumainformoidussa työotteessa pyritään kouluttamaan erityisesti sosiaalipalveluissa toimivia ammattilaisia huomioimaan asiakkaan mahdolliset lapsuuden traumakokemukset.

Niiden rinnalle tulisi nostaa myös institutionaalinen trauma: palvelurakenteisiin liittyvä traumatisoituminen ja sen vaikutukset perheiden jaksamiseen sekä toiminta- ja työkykyisyyteen.

Toistuva palvelujen hakeminen ja palveluitta jääminen aiheuttaa järjestelmää kuormittavaa häiriökysyntää. Perheille taistelu puolestaan tuottaa voimakasta palvelurakennetraumaa, joka voi johtaa vanhemman pitkittyvään työkyvyttömyyteen ja pahimmillaan jopa ennen aikaiseen eläköitymiseen. Yhteiskunta menettää työntekijöitä ja perheet menettävät toimeentulonsa. Häviäjiä ovat sekä yksilö että yhteiskunta. Ilmiötä ei ole vielä tunnistettu eikä tunnustettu yhteiskunnassa olemassa olevaksi ongelmaksi. Sen sijaan perheet kokevat kokemuksiansa vähättelyä, joka vähentää palvelurakennetrauman kokeneiden ihmisten halua tuoda kokemuksiaan esiin. Vaikutus perheiden hyvinvointiin ja toimeentuloon on kuitenkin merkittävä. Nepsyperheiden edunvalvonnassa ilmiö on yleisesti tunnistettu. Usein nepsylapsen toinen vanhempi – useimmiten äiti – jää pois työelämästä, koska muita vaihtoehtoja ei ole. Monet näistä vanhemmista eivät saa edes omaishoitajan legitimitettä. Vuosikausien osattomuus synnyttää regressiokierteen, palvelurakennetrauman ja pahimmillaan vuosikymmenien työvoimasta syrjään joutumisen.

Näivettyvätkö näkemykset

Irma Nykänen, Lieksan tukipiste ry

Hyvinvointialueilla puhutaan rahasta ja rahasta on tullut näkökulma numero 1. Vaikka rahaa on käytössä liian vähän, tulisi puhua myös palveluiden sisällöistä. Hyvä periaate on osallistava johtaminen, joka tiedetään inhimilliseksi, taloudelliseksi ja hallinnolliseksi hyväksi. Kritisoin tapaa, jolla näkemys sosiaalipolitiikasta puuttuu ja jolla sotatoimen sanasta strategia ja teollisuudesta tulleet prosessit ja kriteerit on tuotu ihmistyöhön ilman kiinnostusta palvelun käyttäjien ja kenttätöntekijöiden näkökulmaan, minkä tulisi olla juuri lähtökohta osallistavalle johtamiselle. Kerron, että aikaa käytetään liian paljon kalenteria täyttäviin palavereihin ja alan kehitystä liittyvään tutkimukseen ei kiinnitetä huomiota. Erottelu strategiseen ja operatiiviseen johtaa siihen, että ei muisteta, että arjessa mitataan palveluiden laatu.

Työryhmä 9: "The personal is political" - intersections between care and policy

Vetäjät: Sarah Åkerman, Mikael Nygård & Fredrica Nyqvist, Åbo Akademi

Working group description

Care allocations between the state, market, and families (and between family members) are everchanging in a welfare state, although the development might play out differently among groups of citizens depending on individual resources and values. Care is traditionally linked to the female gender role. Finnish care policies have recently urged mothers and fathers to share parental leave more equally, and simultaneously, policies have increasingly acknowledged new forms of families other than the traditional nuclear family. In contrast, according to media, ideals of conservative male-breadwinner lifestyles flourish on social media. This working group wishes to explore themes such as inequality and polarisation in the context of care. Are there visible divides in terms of care allocations and individual resources or values? What are the connections to policy transformations? What are the trends in care allocations across time and how do they differ between groups of citizens according to age, gender, and income, or rural vs urban residence? Can we identify emerging inequalities in care and are they similar in care for children and care for older adults? And ultimately, how do care and care policies shape experiences of security and trust among citizens? The working group is held in English.

Abstracts:

Informal caregiving as part of civic engagement – results based on the European Quality of Life Survey

Fredrica Nyqvist, Marina Näsman, Sarah Åkerman, Social Policy, Faculty of Education and Welfare, Åbo Akademi University, Vasa, Finland

Research into older people's civic engagement has advanced significantly in recent decades. However, most studies have primarily focused on formal volunteering, leaving a notable gap in research on informal helping behaviours, including caregiving as an aspect of civic engagement in later life. Previous research on informal caregiving highlights both similarities and differences across European countries. It is common across Europe to provide light informal care to relatives and/or grandchildren, while intensive caregiving is more prevalent in southern Europe. This study aims to analyse informal caregiving among older adults (65+) across 33 European

countries, using data from the 2016 European Quality of Life Survey. We distinguish between informal care provided to family members, neighbours, or friends, and care given to grandchildren. The study explores socio-structural resources, such as educational level, health, and income, as key explanatory factors, and employs a multilevel design to examine country-level influences on informal caregiving. A gender perspective on informal caregiving will also be explored. The presentation will report preliminary results on informal caregiving, contributing to the advancement of research on civic engagement in later life within a European context.

Attitudes towards gender roles and different family models in Finland in 2002-2022

Merita Mesiäislehto, Johanna Lammi-Taskula, Johanna Närvi, Liina Rintala & Sanni Välimäki, Finnish Institute for Health and Welfare (THL)

This paper examines changes in attitudes toward gender roles and different family models in Finland since the 2000s. Finland, like other Nordic countries, is often seen as a pioneer of equality in many respects. However, Finland still faces several structural issues that maintain gender inequality, such as strongly segregated labour market, wage disparities and unequal division of care responsibilities between women and men.

Over the past two decades, significant developments in gender equality, family life, and family diversity have taken place in Finland, which are believed to contribute to a more equal social attitude overall. Although women still bear most of the responsibility for household chores and childcare, men's participation in various parental responsibilities has become more common in the 21st century. Fathers now spend more time on housework and childcare and are more frequently taking family leave. On the other hand, family diversity has also increased. After a divorce, more parents are opting for joint custody and shared residency arrangements for their children.

Using the International Social Survey Program (ISSP) data for the years 2002, 2012 and 2022, we analyse the change in people's attitudes towards gender roles and different family models in Finland. We examine the association between various sociodemographic characteristics, such as gender, age and education, and attitudes towards how responsibilities related to work and family life should be distributed between women and men. The topic is particularly timely, given that Finland's birth rate is at its lowest ever, and younger generations' views on

relationships, family life, and life goals have shifted. An increasing share of younger people do not want children, and the number of involuntarily childless individuals has also increased.

Trends in informal caregiving among older adults across 16 years in western Finland and northern Sweden

Sarah Åkerman, Fredrica Nyqvist & Mikael Nygård Social Policy, Faculty of Education and Welfare, Åbo Akademi University, Vasa, Finland

Despite the Nordic trademark of universal rights to generous formal care for older adults, there has arguably been an implicit and explicit shift of care responsibilities towards family members in Finland and Sweden during the past four decades. A substantial part of informal care in old age is carried out by older adults themselves. Refamilialism trends risk creating, or further expanding, inequalities driven by income, educational level, and gender. Additionally, the development might play out differently in urban versus rural settings depending on social and health care availability. This study aims to investigate changes in informal caregiving among older adults across 20 years in Finland and Sweden, and the associations with gender, personal income, educational level, and rural/urban setting. A repeated cross-sectional design was used to compare informal caregiving patterns between 2005, 2010, 2016, and 2021 using GERDA survey data collected in western Finland and northern Sweden. The presentation will report preliminary results from the analyses.

Unpaid carers of people with dementia and the social consequences of caring

Lina Van Aerschoot, Tampere University and University of Jyväskylä, Finland
Ulla Halonen, University of Jyväskylä, Finland, Emilia Leinonen, University of Jyväskylä, Finland,
Teppo Kröger, University of Jyväskylä, Finland

Caring affects family carers' life, and social relationships in multiple ways. Especially carers providing intensive and demanding unpaid care are subject to inequalities and care poverty as care-giving requires choices, changes and sets various conditions in their lives.

In this article we examine the social consequences of providing unpaid care for a person with dementia. Based on 21 diaries written by unpaid carers of people with dementia, we aim to broaden the understanding of the various social consequences of caring. Using the concept of

ailment as an analytical lens, we analyze the manifold social consequences of caring in different spheres of carers' lives.

Key words:

dementia, unpaid carers, ailment, inequality, care poverty

Financial security of children's everyday lives

Laura Sahlgren, Tampere University

Financial security as a research topic is relevant at all times, as security is defined as a basic need and the economy as an interaction between people to fulfill various needs. Depending on the era and location, different factors have served as means and methods of fulfilling needs. In Finnish society, the main providers have been the family, the market, and the welfare state in different ways. The concept of financial security encompasses not only the fulfillment of needs and its continuity, but the perspectives of well-being and justice.

In my masters' thesis the research subject was financial security of adult children. This data-driven study used utilized 250 responses to a money-related survey conducted by Helsingin Sanomat in 2021. The results of the qualitative content analysis revealed that that the family is an important provider in the 2020s within the context of the Finnish welfare state. Moreover, adult children are seen as part of the family based on financial relationships. The results also show also that the family is a significant sociopolitical actor in the financial risk stages of adult children. However, differing family resources and varying views on financial security reduce equality of opportunity and increase financial inequality among adult children. According to the findings, financial security of adult children from the perspective of parents consists of money, financial independence, and family resources. Through these resources, families pursue the financial independence of their adult children and contribute to producing entrepreneurial citizens in an era of financialization.

In my doctoral thesis process, begun in August 2024, I will study the financial security of minors. This qualitative research includes three sub-studies that examine how the financial security in children's everyday lives is conceptualized: firstly, within the political context, secondly from

parents' views and thirdly by children's themselves. The data consists of political documents, longitudinal interviews, and data collected using participatory methods.

Infant feeding in Finland: The Intersection of Personal Choices and Political Realities

Jenny Säilävaara, Maynooth University, Ireland

Breastfeeding is a common practice in Finland, with strong encouragement for mothers to initiate and continue breastfeeding post-discharge. Compared to some European countries, Finnish mothers have higher initiation rates, although WHO recommendations regarding breastfeeding duration are not met. Finland is recognized as a breastfeeding-friendly country, yet complex personal and societal factors influence infant feeding decisions beyond the initial "choice" to breastfeed.

Research suggests that Finland's high breastfeeding rates are based on the generous parental leave policies that have allowed mothers to stay home and establish breastfeeding. Since the Family Leave Reform in August 2022, both parents are entitled to 160 days of parental leave (approximately 6.4 months, excluding Sundays). Of the 160 days, 63 days can be transferred to the other parent. On top of this the birthing parent gets 40 days of pregnancy allowance around birth. The ministry of Social affairs and health states that the reform aims to "increase equality in working life and between parents and to take better account of different types of families."

This study analyses data collected in 2024 from professionals and volunteers involved in breastfeeding support, focusing on their views regarding challenges in breastfeeding and the intersection of political and personal factors. The findings reveal concerns over recent cuts to healthcare funding and volunteer-based support groups. Additionally, the rhetoric of equality surrounding the family leave reform raises questions about whether breastfeeding may be perceived as limiting for mothers. Economic and social factors create disparities in opportunities for breastfeeding, underscoring the need for policies that empower women and cultural changes that support mothers and parents in their parenting choices.

Becoming Invisible – The ‘Been’ Child and Marginality in the Stories of Drug-addicted Homeless Young People

Keiju Vihreäsalo, Helsinki University

My paper is based on ethnographic research conducted in 2022 in Finland among homeless young with substance-addiction. Using an ethnographic landscape and interview findings as a backdrop, the paper explores how the past traces of inclusion/exclusion explain present marginalities.

Children are seen by virtue of their age and the stage of their development, as dependent and in need of protection. Different conceptions of what childhood is and should be are manifested in conventions, laws, policies, and a range of institutions. The previous generations' investment in children is seen as an instrument for acquiring the future potential.

In Nordic social politics, the investment is made through the social inclusion of children and families. In Finland, the institutional and legal context enshrined in the Child Welfare Act lays the foundations for bringing up and protecting children. It also links professionals working in the fields of health and social policy and education, as it obliges them all to work for the welfare of families and the protection of children and youths using a prevention-oriented approach. Powered by a cadre of professionals, the welfare state intends to be a safety net for all.

The core of my analysis is to track the articulations of *belonging* in my interviewees' stories. The context of my analysis is the Nordic welfare state and the inclusion of children and families, as it is set in the Child Welfare Act. I explore the encounters between the young people and the cadre of professionals on the frontline of inclusion, thus following the polarisation of protection and the specific mode of belonging produced in the stories shared with me. By examining childhood in a Nordic welfare state context and using belonging, inclusion/exclusion and childhood innocence as conceptual tools, the analysis traces the early fractures of belonging. Where on the frontlines of inclusion of social politics do the tracks of marginalisation lead to? The analysis brings past childhoods into the discussion, thus revealing difficult ethical tensions between generations.

KEY WORDS: *marginality, belonging, youth, 'been' child, social politics*

Työryhmä 10: Sosiaaliturva muutoksessa

Vetäjät: Tuija Korpela, Kelan tutkimus ja Itä-Suomen yliopisto & Laura Peutere, Kelan tutkimus

Työryhmän kuvaus

Sosiaaliturva koostuu erilaisista etuuksista ja palveluista, joiden tarkoituksena on turvata ihmisten toimeentulo ja muut perustarpeet niissä tilanteissa, kun ihminen ei siihen itse pysty. Sosiaaliturva on lähes jatkuvasti kehittämisen kohteena, mutta erityisen paljon siihen on kohdistunut tai kohdistumassa muutoksia nyt 2020-luvulla. Mikä on sosiaaliturvan rooli turvallisuuden takaajana eri elämäntilanteissa nyt ja tekeillä olevien uudistusten jälkeen?

Vuosiksi 2020–27 asetetun parlamentaarisen sosiaaliturvakomitean pohjatöiden perusteella vuonna 2023 aloittanut Petteri Orpon hallitus on valinnut yhdeksi suunnaksi perusturvaetuuksia yhdistävän yleistuen. Ensimmäisenä vuotenaan hallitus myös kohdisti leikkauksia moniin sosiaaliturvaetuuksiin ja palveluihin ja aloitti toimeentulotuen kokonaisuudistuksen suunnittelun.

Lisäksi 2020-luvun alkua ovat leimanneet koronapandemian ja korkean inflaation vuoksi tehdyt väliaikaiset muutokset sosiaaliturvaetuuksiin sekä palvelujärjestelmiin jo tehdyt tai suunnitellut muutokset. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvet siirtyivät kuntien vastuulta hyvinvointialueille vuoden 2023 alussa ja vuoden 2025 alussa työllisyyspalvelut siirtyvät valtiolta kuntien vastuulle.

Tähän työryhmään kutsutaan esityksiä, joissa tavalla tai toisella tarkastellaan sosiaaliturvaan kohdistuneita tai kohdistuvia uudistuksia ja muutoksia. Esitykset voivat pohjautua empiirisiin, teoreettisiin, laadullisiin, määrällisiin, valmiisiin tai vasta suunnitteluvaiheessa oleviin tutkimuksiin. Esityksissä voidaan tarkastella uudistusten vaikutuksia tiettyjen etuuksien saajiin tai palveluiden käyttäjiin, heidän kokemuksiinsa, kustannuksiin tai laajentaa tarkastelu koskemaan koko sosiaaliturvajärjestelmän toimintaa tai oikeutusta muutosten keskellä.

Abstraktit:

Perusturvaetuuksia yhtenäistetään ja toimeentulotukea rukataan - miten uudistukset vaikuttavat saajiin?

Susanna Mukkila, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Perustuslaki takaa kaikille oikeuden toimeentuloon tilanteissa, joissa henkilö ei pysty itse sitä hankkimaan. Toimeentulotuella on ollut vahva perusturvaa täydentävä rooli. Petteri Orpon hallitusohjelma sisältää lukuisia perusturvaan ja vähimmäisturvaan kohdistuvia muutoksia, joista osa on jo toimeenpantu. Suunnitteilla olevan yleistuen yhtenä tarkoituksena on sosiaaliturvan yksinkertaistaminen ja yhtenäistäminen, toisaalta taas toimeentulotuen saajien määrää halutaan vähentää huomattavasti. Sosiaaliturvaetuuksien yhtenäistämiseen tähtäävät askeleet ovat pikemminkin lisänneet toimeentulotuen tarvetta kuin vähentäneet sitä.

Esityksessä tarkastellaan esimerkkilaskelmien kautta erilaisten ja eri elämäntilanteissa olevien kotitalouksien tulonmuodostuksen kehitystä viime vuosina. Erityisenä kiinnostuksen kohteena ovat laskennallisen toimeentulotuen määrän muutokset. Asumiskustannukset vaikuttavat käteen jääviin tuloihin aikaisempaa enemmän toimeentulotuessa huomioitavien enimmäisvuokrien korvaamisen tiukennusten myötä. Esimerkkilaskelmilla tuodaan esiin myös asuinpaikan vaikutusta käteen jääviin tuloihin.

Viitebudjetit ovat hypoteettisille kotitalouksille määriteltyjä hyödykekoreja, joiden avulla nähdään, kuinka paljon rahaa tarvitaan tietyn elintason saavuttamiseksi. Suomessa viitebudjetit on laadittu siten, että ne mahdollistavat kohtuullisen minimikulutuksen tai yhteiskunnallisen osallistumisen. Esityksessä esimerkkikotitalouksien käytettävissä olevia tuloja peilataan vastaaville kotitalouksille määriteltyihin viitebudjetteihin ja tarkastellaan siten tulojen riittävyyttä sekä laskennallinen toimeentulotuki huomioiden että ilman sitä.

Esimerkkilaskelmien lisäksi tilannetta kartoitetaan aineistosimuloinneilla ja -tarkasteluilla. Henkilötasoisella aineistolla tarkastellaan toimeentulotuen saajien ja koko väestön köyhyysasteita minimibudjettimittarilla mitaten. Lisäksi analysoidaan toimeentulotuen vaikutusta köyhyyteen.

Laskelmissa on käytetty Tilastokeskuksen ylläpitämää SISU-mikrosimulointimallia sekä rekisteriaineistoja. Köyhyyden mittaamisessa hyödynnetyn minimibudjettimittarin pohjana ovat Turun yliopistossa vuonna 2022 laaditut viitebudjetit.

Vero-, etuus- ja palvelumuutosten vaikutus työhön osallistumiseen – uuden mikrosimulointimallinnusta hyödyntävän demon esittelyä

Elina Ahola, Jarno Turunen, Samuli Siukonen, Vaula Siltala, Mikko Henriksson, Jenni Ervasti, Matti Joensuu, Työterveyslaitos

Viimeaikaisten hallitusohjelmien yhtenä päämääränä on ollut työllisyysasteen nostaminen. Työhön osallistumisen lisääminen onkin kirjattu monen vero-, etuus- tai palvelumuutoksen tavoitteeksi (esim. työttömyysturvan ansiopäivärahan porrastus syyskuusta 2024 alkaen). Myös monen kokeilun (esim. Työkykyohjelma vuosina 2019–2023) tavoitteissa on mukana työhön osallistumisen lisääminen ja tätä tavoitetta tarkastellaan kokeilujen seurannassa. Näistä työhön osallistumiseen potentiaalisesti vaikuttavista muutoksista ja kokeiluista osa on käynnissä toistensa kanssa samanaikaisesti.

Vaikutusta työhön osallistumiseen voidaan arvioida vertaamalla toteutuneita työhön osallistumisen määriä ennen ja jälkeen tehdyn vero-, etuus- tai palvelumuutoksen tai kokeilun aloituksen. Arvio saadaan tällöin vasta jälkikäteen. Haasteena on myös erottaa tutkittavan muutoksen vaikutus muista samanaikaisesti käynnissä olevista muutoksista tai yleisesti ympäröivän yhteiskunnan muutoksesta. Kokeilujen osalta vaikutusten arviointia vaikeuttaa monesti lisäksi se, että kokeilut ovat tyypillisesti käynnissä rajatussa ryhmässä kuten maantieteellisesti vain tietyllä alueella, mutta vaikutusarvio haluttaisiin saada yleistettynä koko maan tasolle.

Yksi tapa analysoida muutosten tai kokeilujen vaikutusta työhön osallistumiseen on käyttää mikrosimulointimallinnusta. Mikrosimuloinnilla tarkoitetaan erilaisten ohjelmoitujen sääntöjen sovellusta yksikötason aineistoon. Mikrosimulointi mahdollistaa tutkittavan muutoksen vaikutusarviointiin etukäteen ennen muutoksen toteutusta ja vaikutuksen tarkastelun erotettuna muista samanaikaisista muutoksista. Mikrosimuloinnin avulla onnistuu myös pienemmässä ryhmässä tehdyn kokeilun vaikutuksen yleistäminen koko maan tasolle.

Tarkastelemme mikrosimuloinnin hyödyntämismahdollisuuksia työhön osallistumisen mallinnuksessa käyttäen Työkyvyn tila Suomessa -rekisteriaineistoa. Aineisto on 90 prosentin satunnaisotos Suomessa vakituisesti asuvista 18–68-vuotiaista henkilöistä ja se sisältää kattavasti henkilöiden tulo-, etuus-, työllisyys- ja terveystietoja useilta vuosilta. Rakennamme mikrosimulointidemoa oliopohjaisella Python-ohjelmointikielellä. Työtä tehdään Työterveyslaitoksella osana Suomen kestävän kasvun ohjelman rahoituksella toteutettavaa tutkimushanketta.

Viime vuosina mikrosimulointimallinnusta on Suomessa tehty enimmäkseen Tilastokeskuksen ylläpitämällä SISU-mikrosimulointimallilla. SISU-mallin virallisena osana ei ole ainakaan vielä työhön osallistumista mallintavaa osiota - mallin käyttäjät ovat tosin tehneet tähän liittyviä ad hoc -mallinnuksia. Meidän mikrosimulointidemomme päämääränä on mallintaa nimenomaan työhön osallistumista. Oliopohjainen lähestymistapamme tekee mallin rakentamisesta ja käytöstä joustavaa. Mallissamme hyödynnettävä Työkyvyn tila Suomessa aineisto on erittäin kattava.

Esityksessä kerromme työhön osallistumisen mallinnukseen käytettävän mikrosimulointidemomme rakentamisesta ja esittelemme demoa sekä sillä saatavia tuloksia. Esimerkkinä tarkastelemme verotuksen työtulovähennykseen tehtävien erilaisten hypoteettisten muutosten vaikutuksia työhön osallistumiseen.

Keille täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki kohdentuu? – Rekisteritutkimus 25–64-vuotiaiden tuen saajien taustatekijöistä ja elämäntilanteesta

Niina Tanner, Tuomas Nurminen, Natalia Skogberg, Eero Lilja, Minna Kivipelto & Heikki Hiilamo, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Toimeentulotuen saajat ovat monella tapaa haavoittuvassa asemassa. Perustoimeentulotuen saajista tiedetään jo jonkin verran, mutta täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen kohdentumisesta on verrattain vähän tutkimustietoa. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan rekisteriperusteisesti, millaiset tekijät ovat yhteydessä todennäköisyyteen olla 25–64-vuotias täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen saaja Suomessa vuonna 2021, ja miten yhteydet muuttuvat, kun huomioon otetaan useampia tausta- ja elämäntilannetekijöitä kerralla.

Tutkimuksessa huomioidaan tuen saajan sukupuoli, ikä, maahanmuuttotausta, perhetyyppi, sosioekonominen asema, koulutustausta, asuinalue, fyysinen terveys, mielenterveys sekä päihdehäiriöt. Aineisto saadaan käyttöön Tilastokeskukselta INVEST-lippulaivahankkeen mahdollistamana. Hyödynnettävät rekisterit ovat THL:n toimeentulotukirekisteri, erikoissairaanhoidon hoitoilmoitusrekisteri (Hilmo) sekä FOLK-aineisto. Menetelminä käytetään logistista ja lineaarista regressioanalyysia.

Tulokset osoittivat, että täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea saavat olivat koko samanikäiseen väestöön verrattuna useammin matalasti koulutettuja, työttömiä tai eläkeläisiä ja yksin asuvia tai yksinhuoltajia. Tuen saajilla oli erikoissairaanhoidon käyntikerran päädiagnoosina todennäköisemmin jokin mielenterveyden tai käyttäytymisen häiriö. Maahanmuuttotausta oli positiivisessa yhteydessä todennäköisyyteen olla täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen saaja, mutta useampia taustatekijöitä huomioitaessa yhteys useimmiten heikkeni tai poistui.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen saajissa korostuvat tutkimuksen perusteella osin samat ihmisryhmät, joihin Orpon hallituksen poikkeuksellisen suurien säästötoimien kokonaisvaikutusten on ennakoitu mikrosimulointilaskelmien perusteella osuvan kaikkein voimakkaimmin (Hiilamo ym. 2023). Vaikka tutkimuksessa ei selvitetty syy-seuraus-suhteita, viittaavat tulokset siihen, että täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen tarvetta voitaisiin vähentää tarjoamalla täydentävän ja ehkäisevän tuen saajille heidän yksilöllisiin tarpeisiinsa vastaavat mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä panostamalla yksinhuoltajien ja yksinasuvien tukemiseen. Yksi konkreettinen keino vähentää toimeentulotuen tarvetta olisi ensisijaisten etuuksien korottaminen, ei niistä leikkaaminen.

Avainsanat: täydentävä toimeentulotuki, ehkäisevä toimeentulotuki, toimeentulotuki, sosiaaliturva

Tekoälyassistentin soveltuminen Kelan toimeentulotuen etuuskäsittelyyn

Teemu Saravirta, Aalto-yliopisto

Tämä tekoälyn maisteriohjelman diplomityö käsittelee tekoälyassistentin mahdollista soveltumista Kelan toimeentulotuen etuuskäsittelyyn, erityisesti suhteessa toimeentulotuen

etuusohjeeseen, asiakasryhmiin ja harkintaan. Tutkielma pyrkii vastaamaan kysymyksiin, kuten miten tekoäly tunnistaa harkinnan paikkoja, hahmottaa asiakkaiden kokonaiskuvaa ja korvaisiko tekoäly joitain käsittelytyön osia? Työ on diskurssianalyysi, joka perustuu etnografiseen havainnointiaineistoon ja asiantuntijahaastatteluihin Kelalla.

Rekisteritarkastelu toimeentulotuen perusosan alentamisista vuosina 2019-2024

Lauri Mäkinen, Kelan tutkimusyksikkö

Toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa 20 prosentilla enintään kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan, mikäli hakija kieltäytyy julkisesta työvoimapalvelusta, koulutuksesta, kuntouttavasta työtoiminnasta tai kotoutumissuunnitelman laatimisesta. Perusosan alentamisia on tutkittu Suomessa vähän: aikaisemmin on havaittu, että vuosina 2017-2018 toimeentulotuen saajista perusosaa oli alennettu noin viidellä prosentilla.

Toimeentulotuen perusosan alentamisista luovuttiin lähes kokonaan korona-aikana ja alentamisiin palattiin täysimääräisesti vuoden 2023 lopulla. Esityksessä tarkastellaan miten perusosan alentamisten määrä ja yleisyys muuttuivat, kun alentamispäätökset vuoden 2023 lopulla otettiin uudestaan täysimääräisesti käyttöön. Alentamisten yleisyyttä tarkastellaan saajien sukupuolen, iän, kotitaloustyyppin, päätoiminnan ja toimeentulotuen saannin keston mukaan.

Alustavien tulosten mukaan perusosan alentamisia on tehty vuoden 2023 lopulta alkaen enemmän kuin ennen korona-aikaa. Tulosten mukaan valtaosa perusosan alentamisista kohdistuu alle 35-vuotiaille, yksin asuville, pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaville sekä niille toimeentulotuen saajille, jotka eivät saa ensisijaisia etuuksia.

Jatkoanalyseissa tarkastellaan perusosan alentamisen ja työnhakijaksi ilmoittautumisen tai TE-palveluihin osallistumisen välistä yhteyttä. Analyseissa selvitetään sitä, laskiko perusosan alentamisten poistaminen toimeentulotukea saavien hakeutumista työnhakijaksi tai TE-palveluiden piiriin ja toisaalta, missä määrin alentamisten palauttaminen lisäsi toimeentulotuen saajien siirtymiä työnhakijaksi tai TE-palveluiden piiriin.

Tutkimuksen aineistona hyödynnetään Kelan toimeentulotukirekistereitä ja Keha-keskuksen rekistereitä vuosilta 2017-2024. Tutkimus on osa Kelan tutkimusyksikön Työttömyysturva muutoksessa-hanketta.

Velvoittava aktivointipolitiikka: poiskäännyttäviä vaikutuksia paikantamassa

Jaakko Harkko, Niklas Mäkinen & Satu Ojala, Tampereen yliopisto

Tausta: "Velvoittava aktivointi - poiskäännyttävät vaikutukset?" on Suomen Akatemian rahoittama syksyllä 2024 alkanut uusi tutkimushanke. Hanke tarkastelee velvoittavan aktivointipolitiikan vaikutuksia kansalaisten elämäntilanteeseen ja hyvinvointiin Suomessa, Saksassa ja Tanskassa. Aktivointipolitiikka on keskeinen työvoimapalveluiden osa. Aktivoinnilla tavoitellaan työllistymisen paranemista, mutta sen vaikutuksia pidempiaikaisiin elämäntilanteeseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin ei ole tutkittu riittävästi. Tutkimushanke analysoi erityisesti seuraavia osa-alueita: sosiaaliturva ja elämäntilanteiden muutokset, sanktioiden vaikutus työttömien elämänlaatuun ja terveyteen sekä etuuksia toimeenpaneuvien viranomaisten rooli poiskäännyttämisen syntymisessä tai vähentämisessä.

Menetelmät: Tutkimushankkeessa on kolme työpakettia. Kolmessa työpaketissa hyödynnetään rekisteri- ja haastatteluaineistoja. Ensimmäisessä työpaketissa tarkastellaan eri väestöryhmien sosiaaliturvapolkua viimeisten neljän vuosikymmenen ajalta kolmessa maassa rekisteriaineistoihin perustuen. Toinen työpaketti keskittyy etuussanktioihin, joiden vaikutuksia hyvinvointiin ja terveyteen tarkastellaan rekisteriaineistojen valossa. Kolmannessa työpaketissa kerätään työvoimapalveluiden työntekijöiltä ja etuuksien hakijoilta uutta laadullista aineistoa siitä, miten aktivointipolitiikka toteutuu arjen kohtaamisissa.

Odotetut tulokset: Tutkimushanke tarjoaa tutkijoille ja päätöksentekijöillä uutta tietoa siitä, miten aktivointipolitiikat muokkaavat kansalaisten elämäntilannetta ja millaisia pitkän aikavälin vaikutuksia niillä on yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen ja hyvinvointiin. Esitämme hanke-esittelyn ohella ensimmäisiä alustavia rekisteriaineistoon perustuvia tuloksia sanktion saaneiden myöhemmän terveyden tai koulutukseen ja työhön kiinnittymisen näkökulmasta.

Työttömyys ennen ja jälkeen koronapandemian – tarkastelussa palvelu- ja etuuspolut

Sanna Kärkkäinen, Jukka Laaksonen & Merita Mesiäislehto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Koronakeväällä vuonna 2020 työttömien ja lomautettujen määrä lisääntyi voimakkaasti. Vaikka koronan pitkäaikaiset vaikutukset työllisyyteen jäivät ennakoitua pienemmiksi, vaikuttaa siltä, että koronan jälkeen pitkittynyt työttömyys on yleistynyt verrattuna koronaa edeltävään aikaan. Myös tutkimusnäyttö siitä, ovatko työelämän muutokset helpottaneet osatyökykyisten työelämään osallistumista, on ristiriitaista. Tässä väestöpohjaisessa tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat tutkimuskysymykset a) ovatko työttömäksi jääneet palveluiden ja etuuksien näkökulmasta samanlaista ennen vai jälkeen koronapandemian ja b) mikä on terveyden merkitys työttömäksi jäämisessä ennen ja jälkeen pandemian.

Tutkimus perustuu Suomen työikäiseen väestöön. Tutkimusta varten yhdistetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, Tilastokeskuksen ja Työ- ja elinkeinoministeriön aineistotietoja. Tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti 35–64-vuotiasta väestöä. Tutkimusjoukon valinnassa tarkasteluaika on neljä vuotta: Tutkimusjoukko rajataan työttömäksi jääneisiin, joilla on ollut 6–24 työttömyyskuukautta viimeisen kahden vuoden aikana, mutta ei työttömyyttä ensimmäisten kahden vuoden aikana. Ennen koronaa -ryhmän tarkasteluaika on vuodet 2015–2018, ja koronan jälkeen työttömäksi jääneiden ryhmän tarkasteluvuodet 2018–2022. Palveluista ja etuuksista tarkastelun kohteena ovat terveystalvelut (käyntipäivien lukumäärä, mielenterveys- ja tuki- ja liikuntaelindiagnoosit), sairauspäiväraha ja toimeentulotuki. Tarkastelussa huomioidaan työttömyyttä edeltänyt työmarkkina-asemaa (työssä, työtön, opiskelija, työkyvyttömyyseläkkeellä, muu työvoiman ulkopuolella). Tutkimus on pääosin kuvaileva tutkimus.

Tutkimus tuottaa tietoa siitä, vastaavatko ennen tai jälkeen pandemian pitkittyneesti työttömät palvelujen ja etuuksien näkökulmasta toisiaan. Lisäksi tulosten perusteella voidaan arvioida terveyden roolia työttömyydessä. Tutkimuksen tarkoitus on tuoda tietoa koronapandemian jälkeisessä työelämässä työttömäksi jääneiden tilanteista, jota voidaan hyödyntää työttömille tai työttömyysuhan alla oleville tarjottavien palvelukokonaisuuksien tarjonnassa ja kehittämisessä.

Sosiaaliturva ja perheen omat resurssit lapsen sairastuessa vakavasti

Ella Näsi & Antti Teittinen, Kelan tutkimusyksikkö

Suomessa, kuten muissakin pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa, terveys- ja sosiaalipalveluiden tulisi olla yhtä lailla kaikkien saatavilla aina tarpeen mukaan. Näin ollen esimerkiksi syöpäpotilaiden kuolleisuuden ei pitäisi olla yhteydessä henkilöiden sosioekonomiseen asemaan, sillä laadukasta erikoissairaanhoidoa tarjotaan kaikille. Lisäksi tulonjakomekanismit, kuten Kelan etuudet, on suunniteltu tasoittamaan sosioekonomiseen taustaan liittyviä tuloeroja ja turvaamaan selviytymistä vaikeissa elämäntilanteissa.

Sosioekonomisia terveyseroja on kuitenkin havaittavissa kaikkialla maailmassa, myös Suomessa. Esimerkiksi Tolkkinen ja kumppanit (2018) havaitsivat rekisteritutkimuksessaan, että vanhempien korkeampi koulutus ja korkeammat tulot ovat yhteydessä pienempään kuolleisuuteen lapsilla, joilla on diagnosoitu syöpä. Tilannetta voi selittää se, että korkean sosioekonomisen aseman perheillä on yleensä käytettävissään sosiaalista pääomaa (kuten osaamista, valtaa, varallisuutta ja sosiaalisia kontakteja), joita he voivat perheenjäsenen sairastuttua mobilisoida ja näin pienentää sekä sairastuneen perheenjäsenen kuolemanriskiä että muita sairastamisen aiheuttamia haittoja (ks. Bourdieu, 1986). Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin syventää ymmärrystä siitä, miten lapsen syöpä vaikuttaa koko perheen arkeen, miten perheet hyödyntävät sosiaaliturvaa sekä miten perheiden sosiaalinen pääoma vaikuttaa perheiden selviytymiseen tällaisessa vaikeassa elämäntilanteessa.

Tutkimukseemme osallistui 19 perhettä, joissa lapsi oli sairastunut syöpään. Vuonna 2023 toteutettuihin laadullisiin haastatteluihin perustuvassa tutkimuksessamme teoreettisena viitekehyksenä on sosiaalisen pääoman teoria ja sen merkitys vaikean sairauden kanssa pärjäämisessä. Haastatteluista analysoimme, miten syöpään sairastuneiden lasten vanhemmat ovat kokeneet sosiaaliturvaetuksien sekä erilaisten palveluiden hakemisten ja miten he ovat (tai eivät ole) pystyneet mobilisoimaan omaa sosiaalista pääomaansa järjestelmässä navigoimisessa ja ylipäätään vaikeassa elämäntilanteessa selviämässä.

Tutkimus lisää ymmärrystä siitä, miten monenlaista apua (etuuksia, palveluja sekä psykososiaalista tukea) perheissä tarvitaan kun lapsi sairastuu syöpään ja millaisia kokemuksia vanhemmilla on tarvittavien etuuksien ja palvelujen saamisesta sekä omien resurssien

merkityksestä. Tutkimus tarjoaa tietoa sosiaaliturvan uudistamiseksi siihen suuntaan, että se tukisi entistä paremmin erilaisten perheiden tarpeita vaikeissa elämäntilanteissa.

Työryhmä 11: Sosiaalipolitiikan uudistaminen

Vetäjät: Johannes Kananen, Turun yliopisto

Työryhmän kuvaus

Monet kriisit koettelevat yhteiskuntiamme tässä ajassa, liittyen esimerkiksi talouteen, sosiaalisiin ongelmiin, politiikkaan, ympäristöön, terveyteen ja turvallisuuteen. Useat sosiaalipolitiikan tutkijat ovat havahtuneet siihen, että sosiaalipoliittisten rakenteiden, käytäntöjen ja ajattelutapojen on muututtava radikaalisti, jotta sosiaalipolitiikka voisi olla osa siirtymää kohti tasapainoista, kestäväää ja turvallista yhteiskunnallista kehitystä. Samalla uudistusten täytyy kuitenkin rakentua olemassa olevien käytäntöjen ja perinteiden varaan. Moderni yhteiskuntamme on niin monimutkainen, että ei ole mahdollista ajatella, että uusia käytäntöjä ja uutta lainsäädäntöä lähdetäisiin luomaan ikään kuin tyhjästä.

Tässä työryhmässä keskustellaan siitä, mitä uudet, radikaalit muutokset voisivat olla sekä sovitetaan uudistuksia osaksi olemassa olevaa sosiaalipolitiikkaa – miten siirtymä tasapainoiseen, kestävään ja turvalliseen yhteiskuntaan tapahtuu orgaanisesti, rauhanomaisesti, demokraattisesti ja kaikkien kansalaisten tarpeet sekä planetaariset rajat huomioivalla tavalla? Työryhmään toivotaan kaikenlaisia sosiaalipolitiikan uudistamiseen liittyviä alustuksia – empiirisiä, teoreettisia, valmiita johtopäätöksiä ja alustavia suunnitelmia. Alustukset voivat liittyä mihin tahansa sosiaalipolitiikan osa-alueeseen, mukaan lukien sosiaaliturva ja sosiaali- ja terveystaloudet.

Alustusten aiheet voivat liittyä esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin:

- Hyvinvoinnin ja/tai riskin käsitteiden laajentaminen osana sosiaalipolitiikan uudistustyötä
- Lainsäädännön uudistustyö
- Sosiaalipolitiikan muutos osana demokraattista päätöksentekoa
- Uudet tavat ymmärtää taloutta, esimerkiksi tuotannon ja kulutuksen päämääriä, osana sosiaalipolitiikan uudistustyötä
- Uudet työn organisoimien muodot ja sosiaalipolitiikan uudistustyö
- Uudet tavat ymmärtää sosiaalinen toiminta ja toimijuus osana sosiaalipolitiikan uudistustyötä
- Uudet tavat ymmärtää ammatillista kohtaamistyötä osana palveluiden uudistustyötä
- Kansalaisyhteiskunnan aloitteet ja sosiaalipolitiikan uudistustyö
- Tulevaisuuskuvien luominen ja utooppinen ajattelu osana sosiaalipolitiikan uudistustyötä

- Sosiaalipolitiikan tutkimuksen ja tieteellisen tiedon rooli osana sosiaalipolitiikan uudistustyötä
- Tai jokin muu näkökulma sosiaalipoliittiseen uudistustyöhön

Abstraktit:

Luovuuden sosiaalipolitiikka

Johannes Kananen, Turun yliopisto

Luovuuden sosiaalipolitiikka on uusi tapa ymmärtää sosiaalipolitiikan tarkoitusta ja se perustuu kahdelle perusoletukselle. Ensinnäkin, jokaisella ihmisellä, ei vain ammattitaiteilijoilla, on luovaa potentiaalia ja tämä luova potentiaali ilmenee yksilöllisillä tavoilla eri vaiheessa elämänsäkaarta. Toiseksi, demokraattiset hallitukset voivat toteuttaa sellaista sosiaalipolitiikkaa, joka auttaa löytämään, todentamaan ja vapauttamaan tätä luovaa potentiaalia koko kulttuurin tasolla. Pohjoismainen hyvinvointivaltio onnistui toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä vapauttamaan inhimillistä luovaa potentiaalia tasoittamalla elämän edellytyksiä ja vahvistamalla kansalaisoikeuksia ja yhteiskunnassa emansipatoriset piirteet vahvistuivat. 1990-luvun jälkeen sosiaalipolitiikassa ovat kuitenkin korostuneet rajoittavat piirteet ja yhteiskunnallinen kehitys on kriisiytynyt. Tulevaisuudessa luovuuden sosiaalipolitiikka voi olla osa siirtymää ekologisesti ja sosiaalisesti kestävään yhteiskuntaan. Tämä edellyttää kapitalististen tuotannontekijöiden, kuten työn ja pääoman funktioiden muuntamista. Kansalaisyhteiskunnassa on tämän suuntaisia aloitteita – kuten perustulo ja universaali siemenraha yrityksille – jotka pitää ottaa mukaan sosiaalipolitiikan uudistusprosesseihin.

Ovatko hyvinvointialueet epäsikiöitä, kummituksia vai onnistujia?

Matti Rimpelä, Terveystieteiden tutkimuskeskuksen dosentti, Tampereen yliopisto

Sanoilla epäsikiö ja kummitus on joukkoviestinnässä kuvattu hyvinvointialueita. Tutkimus kohdistuu mielikuvien muodostamiseen 1) hallituksen esityksessä laeiksi soteuudistuksesta, siitä annetussa eduskunnan sosiaalivaliokunnan mietinnössä ja THL:n syksyllä 2023 julkaisemassa sotearviointissa sekä 2) soteuudistusta koskevassa joukkoviestinnässä, jota

edustavat pääosin Helsingin Sanomien arkistosta vuodesta 2021 poimitut artikkelit täydennettynä muutamilla muiden joukkoviestimien artikkeleilla, yhteensä 304.

Aineistosta tunnistettiin kahdeksan mielikuvien tunnistamisessa merkityksellistä käsitettä kahdessa ulottuvuudessa: Hyvinvointialueiden lakisääteinen tehtävä (palvelujen laatu ja vaikuttavuus, hoitovelka, hoitojono) ja kustannukset (muutoskustannukset, alibudjetointi, alijäämä, leikkaukset). Hallituksen esityksessä ja valiokuntamietinnössä painottuivat palvelujen laatu, vaikuttavuus, muutoskustannukset ja alijäämä, THL:n arviointiraportissa huoli kustannuksista. Vuosien 2021–2022 viestintäaineistossa käsitteet esiintyivät melko tasapainoisesti, muutoskustannukset jäivät muutamaaan mainintaa. Vuosina 2023–2024 hoitovelka kaventui hoitojonoiksi, alibudjetointiin viitattiin vain satunnaisesti ja muutoskustannukset jäivät edelleen sivuosaan alkaen. Viestintä keskittyi yhä enemmän alijäämiin ja leikkauksiin.

Viestinnän valtavirtaa on ollut epäonnistuminen. Vain parissa prosentissa aineistosta on viitattu onnistumiseen hyvinvointialueiden lakisääteisissä tehtävissä. Kriisitulkintoja on perusteltu popularisoidulla ajankohtaistiedolla talouden suhteesta valtionohjauksessa asetettuihin sopeuttamistavoitteisiin. Vastaavaa tietoa ei ole etsitty eikä jaettu hyvinvointialueiden selviytymisestä sotepalvelujen järjestämisessä. Sotepalveluihin erikoistuneiden valtionhallinnon instituutioiden ja akateemisten tutkijoiden vaatimaton kiinnostus tutkia ja viestiä palvelujen järjestymistä on jättänyt joukkoviestintään tietotyhjiön. Tämän tyhjiön on kriisitulkinnollaan täyttänyt talouteen keskittyvien instituutioiden ja joukkoviestimien allianssi onnistunut siinä hyvin, mikä on tullut erityisesti näkyviin johtavien poliittisten päättäjien lausunnoissa ja pääkirjoituksissa elokuussa 2024.

Hyvinvointialueiden onnistumista tulisi tutkia suhteessa kahteen muuhun vaihtoehtoon: Soteuudistusta ei olisi tehty tai se olisi ollut toisenlainen. Kriittinen kysymys on, olisivatko sotepalvelut samassa toimintaympäristössä ja samalla tavalla rahoitettuna olleet laadukkaampia ja vaikuttavampia kuin ne ovat olleet hyvinvointialueiden järjestäminä. On kohtuutonta odottaa, että Suomen historian suurimmassa liikkeenluovutuksessa uusi hallinto olisi vajaassa kahdessa vuodessa saavuttanut vuosikymmeniä odotettua uudistumista palveluissa ja samanaikaisesti hidastanut kustannuskasvua. Olisiko mahdollista, että syksyn

2024 alkaessa 'onnistuminen' kuvaa hyvinvointialueita paremmin kuin 'epäsikiö' tai 'kummitus'?

Arvioinnista arvostavaan katseeseen – Miten siirrytään turvalliseen kohtaamiseen sosiaali- ja terveystalvuluissa? Uudet tavat ymmärtää ammatillista kohtaamistyötä osana palvelujärjestelmän uudistamista

Annukka Ahonen, yleislääkäri, nuorisopsykiatrisaan erikoistuva lääkäri

Puheenvuoroni tarkoitus on tuoda sosiaalipolitiikan uudistamistyöryhmään näkökulmia Nuorisopsykiatrisaan erikoissairaanhoidon kentältä. Kuvaan omaa kohtaamisen tavan uudistamistyötä hoidollisessa dialogissa Voimauttavan Valokuvan (Miina Savolainen) viitekehysessä.

Erikoissairaanhoidossa kulutetaan tällä hetkellä potilaan oireiden arviointiin useiden ammattilaisten aikaa suhteettoman paljon. Arvioidaan oireita ja niiden vakavuusastetta, arvioidaan toimintakykyä ja sen tasoja. Arvioita tehdään strukturoitujen kaavakkeiden avulla ja niitä tekee samalle yksilölle useampi ammattilainen. Ensin potilaan asemassa oleva nuori jonottaa arvioon ja arviointijakson aikana jonotetaan yleensä usean eri ammattilaisen arvioon. Itse hoito viivästyy. Kun lopulta päästään hoitosuunnitelman tekoon ja toteutukseen, on hoito oireista riippuvaa ja sen määrä on ennalta määriteltyä. Tässä prosessissa psyykkisen oireilun ydinsyyt saattavat jäädä kokonaan huomiotta.

Voimauttava Valokuva on Miina Savolaisen 90-luvulta alkaen kehittämä sosiaali- terveystalv ja koulutusalan ammattilaisille tarkoitettu kohtaamistyön dialoginen menetelmä. Voimauttavan Valokuvan työtavassa luovutaan kokonaan arvioinnista ja siirrytään Arvostavaan Kohtaamiseen. Paraneminen nähdään luovana prosessina, jota ihminen itse johtaa. Tarkoituksena on luoda psykologisesti täysin turvallinen hoidollinen tila, luoda turvallinen, dialoginen ja arvostava kohtaaminen.

Kuvaan puheenvuorossani omaa kokemusta Nuorisopsykiatrisaan poliklinikan lääkärimä uuden arvostavan katseen työtavan tuomisesta sairaanhoitopiiriin strukturoituun ja määriteltyyn hoitostrategiaan.

Kotiopetusarjen etnografista tarkastelua lasten kanssa yhteistoiminnallisen valokuvaamisen keinoin

Kristiina Välimäki, Oulun yliopisto

Yhä useammat huoltajat Suomessa ja maailmalla valitsevat kouluttaa lapsensa kotiopetuksessa. Kotiopetusta koskevaa keskustelua ohjaavat tunteet, ennakkoluulot ja vastakkainasettelu. Lapsen näkökulmaan keskittyvää kotiopetustutkimusta ei juuri ole.

Väitöskirjatutkimukseni tavoitteena on tuottaa ymmärrystä kotiopetuksessa olevien lasten arjesta. Keskityn tarkastelemaan, miten lapset jäsentävät itseään ja elämäänsä silloin, kun oppiminen ja koulunkäynti kietoutuvat yhteen kodin ja perheen arjen kanssa.

Kotiopetusvalinnan syynä on suomalaiskyselyn mukaan huomattavan usein tilanne, jossa huoltajat kokevat, ettei koulu ole pystynyt tarjoamaan lapselle riittäviä tukitoimia tai turvallisuutta. Kyselyn tulokset vastaavat kansainvälisten tutkimusten tuloksia. Kotiopetuksen voi nähdä kasvatuksellisenä vastakulttuurina, jolloin vastakkain ovat huoltajien oikeus päättää lapsensa koulutuksesta sekä viranomaisten oikeus ja velvollisuus sosiaalistaa lapsi yhteiskunnan jäseneksi. Äänen tässä keskustelussa saavat kuitenkin lähinnä aikuiset. On tärkeää tehdä kotiopetuksen ilmiötä näkyväksi mikrotasolla lasten arjen merkitysten näkökulmasta.

Tutkimuksessani käytän järjestyksen käsitettä. Tarkastelen, miten kotiopetuksessa olevat lapset järjestävät itseään ja elämäänsä ja miten lasten järjestykset limittyvät muiden arjen järjestysten tai jopa yhteiskunnan asettamien järjestysten, kuten perusopetuslain kanssa. Lapset ovat osallisina monissa lapsuuden instituutioissa, joissa on omat järjestyksensä. He osallistuvat heille asetettuihin järjestyksiin, myötäilevät, kyseenalaistavat ja venyttävät niitä sekä luovat omia järjestyksiään.

Lasten arjen tutkiminen on kuitenkin haasteellista aikuisten ja lasten erilaisesta sukupolvisesta asemasta ja tiedon tuottamisen tavasta johtuen. Siksi kehitän tutkimuksessani yhteistoiminnallisen valokuvaamisen menetelmää, jossa aineistoa rakennetaan yhdessä kotiopetuksessa olevien lasten kanssa. Menetelmä yhdistää aineksia osallistavasta toimintatutkimuksesta, etnografiasta ja visuaalisista menetelmistä. Mielenkiinto on lasten toiminnassa, mutta menetelmä huomioi myös lasten arkeen kietoutuvat sosiaaliset ja

materiaaliset suhteet, kuten ympärillä olevat aikuiset tai tilat ja tavarat. Tutkimuksen lähtökohtana on, että täysin aikuisen näkökulmasta irrallista lapsen näkökulmaa ei voida saavuttaa. Sen sijaan lapsi voi tulla nähdyksi niissä sosiaalisissa ja materiaalisissa suhteissa, joihin hän on arjessaan kietoutuneena. Tutkimukseni sijoittuu näin ollen sosiomateriaaliseen lapsuudentutkimukseen. Se tuo esiin lapsuuden instituutioita, kuten koulujärjestelmää koskevia kipukohtia ja lasten asemaa aikuisten heille asettamissa järjestyksissä.

What factors make aging in place available?

Youngbin Kwon, Jyväskylän yliopisto

This study seeks to examine the factors influencing the implementation of the 'ageing in place' policy in community settings by comparing Community-Based Integrated Care (CBIC) programmes. As the global population ages, challenges related to budgeting, inequality, resource allocation, and disparities become increasingly pronounced, negatively impacting the health and well-being of older people. Community-based care is often proposed as a solution to these challenges, offering the potential for sustainable and stable social and healthcare services. However, it also faces criticism for potentially neglecting older individuals by failing to provide adequate care within the community as it varies significantly in its operational details.

The distinctive attributes of a community extend beyond locality, highlighting the need to mobilise community resources to address care deficits, better reflect care needs with greater agility, and fundamentally ensure the provision of sustainable care services. With a focus on social care, I developed a conceptual framework for sustainable social care, which includes: (1) well-organised dynamics within an integrated care system, (2) active participation and collaboration among both formal and informal stakeholders, and (3) continuous availability of resources and opportunities for ongoing improvement. CBIC aligns with this framework, offering advantages in cost reduction, collaboration, participation, and intervention.

Drawing on this conceptual background, the study explores the varying outcomes that influence the running of community care. Dimensions examined are: (1) Resource dependency, (2) Patterns of inter-organisational relationships, (3) Community involvement, and (4) Statutory intervention, all within the context of the sustainable social care framework. The notable CBIC

cases from Finland, England, and South Korea were selected for comparison, with a particular emphasis on contrasting aspects of the three cases to derive meaningful insights.

Elite interviews serve as the primary method of data collection, with 14 interviews conducted in person and online with representatives from each programme. Grey literature and administrative datasets were also collected during interviews and correspondence. Additionally, secondary data, policy documents, and articles were analysed to complement the empirical findings. And overall study follows case study protocol.

Understanding complexities in alcohol-related harm in the Finnish Alcohol act reform of 2018: an ACF analysis on coalition perspectives

Josefin Westermarck et al., CEACG, Helsingin yliopisto

Purpose. Finland's alcohol policy arena is undergoing tumultuous times. After a lengthy policy stasis, policy decisions were made in 1994, 2018 and as this article was written in 2024 to increase availability from 4,7 to now 8‰. We ask: what is the role of alcohol-related harm in alcohol law drafting? Studies show how alcohol policy has become a "political war field" with competing stakeholders of health interests and business life. We examine, how stakeholders attempt to influence the policy decisions, by presenting understandings on alcohol related harm.

Methods. The data consisted of stakeholder comments from the hearing rounds of the complete reform of the Finnish 2018 Alcohol act. Stakeholder comments were retrieved from the appointed ministry (n=157) and committee (n=67). Advocacy coalition framework was used to detect core-, policy and secondary beliefs.

Findings. Two opposing coalitions were found: Public health and Alcohol industry. Public health coalitions core beliefs were of health and alcohol policy was viewed as a social policy. Alcohol industry core beliefs were economical and alcohol policy was viewed as an economic policy. Both coalitions discussed harm on numerous levels and agreed on its problematics but revealed opposing view on it: Public health coalitions views were pessimistic. Alcohol industry coalitions views were optimistic.

Conclusion. The dichotomy between coalitions oversimplifies harm to technicalities and turns evidence to interpretations. The dichotomy results a contested discourse on alcohol harm that overshadows solutions to harm.

Hellittämisen politiikat - Menetykokemus yhteiskunnallisena muutosvoimana

Maarit Mäkinen, Turun yliopisto, sosiaalitieteiden laitos

Alustuksessa ja keskustelussa hellittämisen politiikoista (politics of surrender) tarkastellaan yhteisöllisiä rakenteita sekä toimintatapoja, joiden avulla yksilöille ja ryhmille luodaan mahdollisuuksia sosiaaliseen turvallisuuteen ja hyvinvointiin tilanteissa, joissa hallinta ei ole enää mahdollista, esimerkiksi menetyksen, sairauden tai muun suuren muutoksen tilanteissa. Hellittämisen politiikat ovat filosofi, psykologian tohtori Bayo Akomolafen esittelemä tuore käsite, joka kytkeytyy muun muassa Naomi Kleinin, Donna Harawayn ja Gilles Deleuzen ajatteluun.

Työryhmässä pyrin avaamaan keskustelua siitä, miten hellittämisen politiikka voisi käytännössä toimia osana sosiaalipolitiikan siirtymää. Kun luodaan mahdollisuuksia hellittämiselle, edistetään samalla yhteisöjen kykyä mukautua ja löytää uusia ratkaisuja sosiaaliin ja ekologisiin haasteisiin. Hellittäminen ei siis ole luovuttamista, vaan olennainen osa luovaa sopeutumista ja osallisuutta yhteiskunnan murrosvaiheissa.

Hellittämisen politiikka kehystää menetyksen (loss) laajemmin kuin yksittäisenä surukokemuksena – menetyksenä voidaan nähdä myös kulttuurisia, ympäristöllisiä ja yhteiskunnallisia muutoksia, jotka vaikuttavat kollektiivisesti. Menetyksessä voidaan siten ymmärtää yhteisöllisenä ja rakenteellisenä prosessina, joka kietoutuu yhteen sosiopoliittisten ja taloudellisten järjestelmien kanssa ja liittyy sosiaalisten rakenteiden haurastumiseen ja ekososiaaliin kriiseihin. Tämä näkökulma pyrkii osoittamaan, miten yhteisön suhtautumista menetykseen ja suruun voidaan käyttää yhteiskunnallisen muutoksen käynnistäjinä. Keskiössä ovat kysymykset siitä, miten menetys ja suru voivat avata uusia yhteiskunnallisia polkuja luovaan uudistumiseen, jolloin niitä ei nähdä ainoastaan henkilökohtaisina kriiseinä tai psykologisoituina ja patologisoituina ongelmina. Alustus lähestyy hellittämisen politiikkojen käsitettä ajankohtaisten keskustelujen kautta. Millainen arvo

hellittämisen politiikoilla voisi olla mielenterveyskriisin ratkaisemiseksi, jos masennus, merkityksettömyyden kokemus ja ahdistus eivät olisi pelkästään yksilöllisiä tragedioita, vaan inhimillisiä reaktioita ongelmallisiin yhteiskunnallisiin kehityskulkuihin? Konkretian tasolla voidaan kysyä esimerkiksi, miten suomalaiseen yhteiskuntaan sopisivat sururahan tai saattohoitovapaan instrumentit? Onko mahdollista luoda sosiaalipolitiikkaa, joka sallii hellittämisen ja siihen liittyvän tarkoituksellisen uudelleenfokusoitumisen kriisin keskellä, ja samalla tukee planetaarisen hyvinvoinnin tavoittelua? Tämä kysymys on olennainen, kun pohdimme sosiaalipolitiikan uudistamista ekososiaalisessa raamissa kohti tasapainoisempaa ja kestäväää yhteiskuntaa.

Sosiaalipolitiikka ja tulevaisuusvalta

Anyara Granskog Wise, Kansalaisareena ry

Against the backdrop of calls to democratise policy-making and futures studies, as well as a deficit of social imagination, this research considers the links between social policy and power over futures, including emancipatory potential and current barriers. Power over futures is an emerging analytical concept, signifying the power to define possible and preferable futures. Its creators advocate for the broadening of the range of images of futures. The research considers four research questions: 1) How does power over futures manifest in social policy and policy-making processes? 2) What kind of futures images are used to justify enacted social policies? 3) How might different, more participatory, ways of shaping social policy broaden power over futures? 4) What are the barriers to broadening power over futures within current social policy frameworks?

I'd be keen to discuss and hear feedback on these preliminary thoughts, especially regarding: How feasible is this research to conduct? Which research questions are the most fruitful to pursue? What may be the best methodological approaches for studying these topics? Which domains of social policy should the research focus on (work and organisations, health and wellbeing etc.)?

Politiikkatoimien käyttäytymisoletusten relevanssi sosiaalipolitiikan uudistamisessa

Lari Hokkanen, Helsingin yliopisto

Kaikissa sosiaalipoliittisissa politiikkatoimissa piilee käyttäytymisoletuksia, kuten käsityksiä oman edun tavoittelun ja altruismin suhteesta tai siitä, kuinka autonomisia toimijoita kansalaiset ovat suhteessa ympäristöönsä (Le Grand 2003). Sosiaalipoliittisessa keskustelussa viitataan ajoittain "ihmiskuvaan" ja ihmisten rationaalisuuteen suhteessa kannustimiin, mutta teoretisointi käyttäytymisoletusten roolista sosiaalipolitiikassa on edelleen niukkaa, erityisesti verrattuna rakenteellisiin ja poliittisiin selityksiin. Vaikka köyhyyden syistä ja selityksistä käytetään paljon syy-seurauskieltä, eksplisiittistä teoretisointia on tarjolla vain vähän (Brady 2019). Väitän, että käyttäytymisoletusten tarkastelun puute on haaste sosiaalipolitiikan tulevaisuuden kannalta.

Esityksessäni käsittelen käyttäytymisoletuksia käyttäytymistieteellisessä yhteiskuntapolitiikassa ("behavioural public policy"). Lähestymistavan vahvuus piilee siinä, että politiikkatoimien vaikuttavuutta voidaan parantaa korvaamalla implisiittiset käyttäytymisoletukset ja rationaalisen valinnan teoria empiirisellä psykologisella ymmärryksellä (Oliver 2017). Perinteisesti lähestymistapa on keskittynyt yksilötason kognitiivisiin mekanismeihin erityisesti poikkeamina rationaalisuudesta. Kuitenkin viimeaikainen kritiikki on korostanut tarvetta laajentaa kognitiivista ymmärrystä ja integroida käyttäytymistiedettä rakenteellisiin tekijöihin.

Hyödynnän tieteenfilosofisia teorioita selityksellisestä syy-seurauspäätelystä, erityisesti niin kutsutusta mekanistisesta selittämisestä, ja sovellan niitä käyttäytymistieteelliseen yhteiskuntapolitiikkaan. Syy-seurausväitteet voidaan jakaa vertailevaan erontekoon tai relevanssiin ja konkreettiseen tuottamiseen liittyviin väitteisiin (Glennan 2017; Shaffer 2015), ja ne erot heijastuvat sosiaalipolitiikan teorioihin ja käytäntöihin. Esimerkiksi kokeelliseen tutkimukseen fokusoitunut käyttäytymistieteellinen yhteiskuntapolitiikka tuottaa interventioiden seurauksista tarkkoja, kapeita ja hajanaisia syy-seurausväitteitä, jotka eivät aina sovi yhteen sosiaalipolitiikan valtavirtanäkemyksen kanssa.

Lopuksi väitän, että käyttäytymisoletusten tarkastelu on keskeistä sosiaalipolitiikan tulevaisuuden kannalta. Käyttäytymistieteellinen lähestymistapa tarjoaa arvokkaan näkökulman tähän tarkasteluun, vaikka se eroaa perinteisestä sosiaalipolitiikan maailmankuvasta ja on herättänyt eettisiä kysymyksiä ”psykologisoinnista”. Metodologisempi ote selittävään syy-seurauspäätelyyn voi auttaa tekemään sosiaalipoliittisesta keskustelusta tarkempaa, mikä on ratkaisevan tärkeää hyvinvointivaltion kehittämisessä.

Käyttäytymisoletusten ymmärtäminen on välttämätöntä, kun pyritään muotoilemaan tulevaisuuden sosiaalipolitiikkaa, joka huomioi paremmin kansalaisten motivaatiot ja toimijuuden, sekä välttämään joitain sudenkuoppia kysymyksessä yksilöiden vastuusta ja rakenteiden vaikutuksista yksilöiden päätöksiin. Hyvinvointivaltion historiallisessa kehityksessä voi nähdä vaiheita, jossa sodanjälkeisestä altruistisesta kansalaiskäsitelmästä on siirrytty kohti rationaalisuusoletusta – mitä tulevaisuudessa? Tieteenfilosofia ei apolitisoi kysymystä, vaan tarkentaa ja tuo siihen lisää tasoja.

Kapitalismin legitimizeetti suomalaisten puolueiden ohjelmissa 1970-2023 – Hyvinvointivaltion ja sosiaalipolitiikan näkökulma

Tuomas Koponen, Itä-Suomen yliopisto

1970-1990 luvuille ajoittuu paitsi siirtymä teollisesta kapitalismista jälkiteolliseen kapitalismiin, myös politiikan tutkimuksessa diagnosoitu eurooppalaisten puoluejärjestelmien muutos, jonka myötä äänestyspäätösten on katsottu ’irronneen yhteiskunnallisesta perustastaan’ ja puoluekannatuksen alkaneen sirpaloitua. Muutos on tarkoittanut keskustavasemmisto- ja keskustaoikeistolaisten puolueiden kannatuksen laskua, sekä etenkin vihreiden puolueiden ja kansallismielisten oikeistopuolueiden vakiintumista osaksi Länsi-Euroopan maiden poliittisia järjestelmiä. (esim. Franklin 2009; Benedetto & Hix 2020.) 1900-luvun viimeisille vuosikymmenille ajoittuu puoluejärjestelmien muutoksen ohella myös tuloja uudelleenjakavan, markkinamekanismia hillitsevän ja kansantaloutta suunnittelevan hyvinvointivaltion legitimizeetin horjumiskehityksen alku (esim. Streeck 2015/2012, 40-42; Julkunen 2017, 51). Puhutaan myös perinteisen sosiaalivaltion kriisiytymisestä (esim. Rose 1996; Julkunen 2001; Helén 2016, 172).

Puoluejärjestelmien muutoksessa on tulkittu olevan kyse materiaalisiin kysymyksiin ja luokkaintresseihin kytkeytyvän perinteisen politiikan korvautumisesta kulttuuri-, identiteetti- ja arvokonflikteilla elintason nousun vähentäessä yhteiskuntaluokan merkitystä äänestyspäätösten taustalla (esim. Inglehart 1990; Fukuyama 2018). Arvo-, kulttuuri- ja identiteettiselitysten sijaan selitystä poliittisiin muutoksiin voidaan hakea kuitenkin myös taloudellisista suhteista ja rakenteista, kuten yhteiskuntatieteissä on tehty Karl Marxista ja Karl Polanyista saakka. Nykytutkijoista esimerkiksi Thomas Piketty (2014, 2020) on tarjonnut taloudellisen selityksen poliittisille muutoksille tutkimalla tulonjakoa Euroopassa 1700-luvulta alkaen. Sosiologian näkökulmasta Pikettyn tutkimuksista kuitenkin puuttuu yleinen yhteiskuntateoria ja yhteiskuntaryhmien asemien muutosten rakenteellinen analyysi. Tekeillä olevassa väitöstutkimuksessani pyrin täyttämään tätä tutkimuksen aukkoa.

Esityksessäni käsittelen viime vuosikymmeninä tapahtuneita muutoksia tavoissa, joilla kapitalismia legitimoidaan poliittisesti. Esitys pohjautuu sosiologian Pro gradu -tutkielmaani sekä keskeneräiseen väitöskirjatutkimukseen, jossa tutkin miten kapitalismin luonteen muutokset sekä kapitalismin legitimizeettiä koskevien poliittisten vaateiden muutokset kytkeytyvät toisiinsa puolueiden ohjelmissa Suomessa 1970-luvulta alkaen. Väitöstutkimukseni aineistona käytetään kuuden suurimman puolueen vaaliohjelmia sekä ajanjakson 1970-2023 hallitusohjelmia. Lisäksi työssä analysoidaan puoluekannatuksen taustatekijöitä sisältäviä kvantitatiivisia aineistoja.

Hyvinvointivaltiossa kiteytynyt työn ja pääoman kompromissi saavutettiin, kun perinteisten luokkapuolueiden tavoitteet muodostivat eri yhteiskuntaryhmiä tyydyttävän tavan legitimoida nimenomaan teollista kapitalismia. Tutkimuksessani esitän, että juuri siirtymä jälkiteolliseen kapitalismin on muuttanut taloutta koskevien poliittisten ristiriitojen muotoa ja siten myös kapitalismia ja työtä koskevia yhteiskunta-, talous- ja sosiaalipoliittisia vaateita. Tutkimustani virittävä keskeinen teoreettinen ajatus on Luc Boltanskin ja Eve Chiapellon paikantama 1960-luvun lopulla alkanut muutos kapitalismin hengessä, siis kapitalismin oikeudenmukaisuutta, turvaa ja vapautta – kapitalismin hyväksyttävyyttä - koskevissa käsityksissä autonomiaa, vapautta ja meritokratiaa korostavaan suuntaan (Boltanski & Chiapello 2005). Esityksessäni tuon esiin, millaisia näkökulmia hyvinvointivaltion legitimizeetin ongelmiin ja tulevaisuuden

yhteiskunta- ja sosiaalipolitiikan suuntaan puoluepolitiikan analyysi kapitalismin ja työn luonteen muutoksesta käsin tarjoaa

Saving the planet, and the budget: Political Trust and Public Attitudes towards Environmental and Other Taxes

Sami Mustikkamaa, Turun yliopisto, sosiaalitieteiden laitos & Malcolm Fairbrother, Department of Sociology, Uppsala University

Despite the importance of taxation, there is little literature on public attitudes about taxes. A partial exception is the area of environment, where a number of studies have shown that environmental (e.g., carbon) taxes are surprisingly—and to policy experts frustratingly—unpopular, especially among individuals with lower political trust. In this paper, we test whether distrust explains environmental taxes' overall unpopularity, by investigating whether individuals with lower political trust are less supportive of all taxes. Using data from original surveys in four European countries, we compare public attitudes towards a variety of pollution taxes, taxes on individuals with different income levels, and taxes on small and large businesses. We find that taxes on individuals with low and medium incomes, like taxes on pollution, are less popular among individuals with lower political trust, but taxes on big businesses and people earning high incomes are more popular. The latter two types of tax are most popular overall, while environmental taxes are no less popular than most other types. These results mostly hold across all four countries, representing different political economies, and suggest that environmental tax increases can be publicly acceptable, if bundled with other tax policy changes.

Työryhmä 12: Turvallisuus ja taloudellistettu hyvinvointivaltio

Vetäjät: Armi Mustosmäki & Tiina Sihto, UEF, Minna Zechner, Helsingin yliopisto

Työryhmän kuvaus

Hyvinvointivaltioissa arjen turvallisuutta on pyritty lisäämään tekemällä osasta yksilön elämän riskeistä kollektiivisesti kannettuja. Tällaisia ovat perinteisesti olleet esimerkiksi työttömyys, sairastuminen, ikääntyminen sekä oman tai läheisen hoivan tarve. Kollektiivisen riskinkannon pelisäännöt ovat kuitenkin olleet jo pitkään muutoksessa, sillä riskien jakautumista hyvinvointivaltion, markkinoiden ja yksilöiden kesken on muutettu. Näitä kehityskulkuja on tarkasteltu erilaisin käsittein, jotka avaavat talouden logiikoiden kietoutumista niin hyvinvointivaltion, sosiaalipolitiikan ja palveluiden kuin kansalaisuuden ja subjektiviteetin muutoksiin.

Talouden ja yksityisen sektorin toimintaa ohjaavat rationaliteetit, kuten tehokkuus, mitattavuus ja tulosohjaus, on tuotu osaksi päätöksentekoa ja hyvinvointipalveluiden tuotantoa. Julkisesti rahoitettujen ja tuotettujen palveluiden rinnalle sekä niiden sisälle on kehitetty markkinaperusteisia ratkaisuja: yksityistäminen ja markkinoistaminen yltää esimerkiksi terveys-, hoiva-, varhaiskasvatus-, lastensuojelu- ja työllisyyspalveluihin. Viime vuosien kehityskulkuna on ollut siirtyminen markkinoistamisesta kohti finansialisaatiota, eli rahoitusmarkkinoiden roolin kasvua julkisrahoitteisten palveluiden tuotannossa. Talouspuhe tuottaa myös uudenlaisia ihannesubjekteja, kun kansalaisia kutsutaan ostamaan yksityisiä terveys-, työkyvyttömyys- ja eläkevakuutuksia sekä hankkimaan omaisuutta ja sijoituksia muun muassa eläkevuosien turvaksi. Toisaalta talouden ja taloudellisen hyödyn korostaminen voi tarjota mahdollisuuksia tuoda näkyväksi ja legitimoida myös sellaisia politiikan, palveluiden ja arjen osa-alueita, joita on pidetty eitaloudellisina tai talouden logiikoiden kanssa yhteensopimattomina, kuten palkatonta hoivaa, tasa-arvoa, koulutusta tai hyvinvointia.

Toivotamme työryhmään tervetulleiksi niin empiiriset kuin teoreettiset tarkastelut, joissa käsitellään hyvinvointivaltion ja taloudellistumisen erilaisia kytköksiä.

Abstraktit:

Kotona asumisen turvallisuus 90-vuotiaiden elämäntarinahaastatteluissa

Suvi Fried, Tampereen yliopisto

Valtaosa 90 vuotta täyttäneistä asuu melko itsenäisesti omissa kodeissaan. Toimintakyvyn muutosten myötä kotona asumisen turvallisuuden huomioon ottaminen on ikäasumisessa erityisen tärkeää. Kaatumiset ovat yleisin koti ja vapaa-ajan kotitapaturma. Kaatumisen seuraamukset ovat ensisijaisesti yksilötason kärsimys ja vaiva, joiden lisäksi avun ja palvelujen tarve voi lisääntyä ainakin väliaikaisesti. Tulipalot puolestaan ovat harvinaisia, mutta seuraamukset voivat olla hyvinkin laajoja ja taloudellisesti kustannukset suuria. Tässä tutkimuksessa huomio kohdistuu kotona asuvan vanhan ihmisen kodin turvallisuuden ylläpitoon.

Asukkaan vastuisiin sisältyy oman kodin ja sen turvallisuuden ylläpito. Vastuut ovat hieman erilaiset asumismuodon mukaan. Omassa talossa asuva on kiinteistön omistajana vastuussa koko kiinteistön turvallisuudesta. Asunto-osakeyhtiön osakas on vastuussa asunnon ylläpidosta taloyhtiön vastuunjakotaulukon mukaisesti ja vuokralla asuja puolestaan on ilmoitusvelvollinen huomatessaan asunnossa puutteita tai vikoja.

Kodin turvallisuus perustuu kokonaisuudessaan monenlaisille asioille, kuten kulkureittien esteettömyydelle, hyvälle valaistukselle, käytössä olevien laitteiden ja kalusteiden toimivuudelle ja asianmukaiselle turvatekniikalle. Esteettömyyden arvioinnille ja korjauksille on luotu myös taloudellisen tuen mahdollisuuksia. Kotitapaturmia tapahtuu eniten keittiössä ja asuntopaloistakin yleisimpiä ovat liesipalot.

Tutkimuksen aineistona ovat Tervaskannot 90+ tutkimushankkeen elämäntarinahaastattelut (N=54) vuodelta 2023. Tutkimuskysymys kohdistuu haastateltavien kotien turvallisuuden ylläpitoon ja siihen ketkä osallistuvat siihen. Haastattelut analysoitiin teorialähtöinen sisällönanalyysia hyödyntäen. Aineiston lukua ohjasi Hille Koskelan (2009) turvallisuuden ulottuvuuksien käsiteanalyysi, jota sovellettiin haastattelussa esiin nouseviin kotona asumisen turvallisuuden aiheisiin.

Tässä puheenvuorossa huomio kohdistuu aineistossa käsiteltyihin turvallisuuden apuvälineisiin. Yleisimmät mainitut apuvälineet ovat turvaranneke ja rollaattori. Paloturvallisuuden apuvälineitä ovat palovaroitin ja sammutuspeite. Liesipalojen ehkäisyssä parhain turvalaite on nykysuositusten mukaan liesivahti. Haastatteluissa mainitaan liesiturvallisuus, mutta ei liesivahtia. Haastatelluista muutama kuvailee itsensä aktiivisena kodin turvallisuuden ylläpitäjänä. Monissa vastauksissa mainitaan turvallisuusasioissa auttava omainen, naapuri tai huoltohenkilö. Puheenvuoron yhteenvedossa kuvataan kodin turvallisuuden ylläpidon toimia toimijoiden ja kustannusten näkökulmasta. Taloudellistettu hyvinvointivaltio merkitsee vanhojen kotona asuvien iäkkäiden tai heidän läheistensä tiedollista, taidollista ja taloudellista vastuuta asumisen turvallisuudesta muuttuvissa tilanteissa asukkaan toimintakyvyn mukaan.

Beyond Employment: Exploring Well-being and Societal Belonging Among Long-Term Unemployed Jobseekers

Sonja Ruottunen, THL

In modern welfare states the existence of employment services have customarily been tied to the social investment paradigm. Subsequently, employment services are usually evaluated through their impact on employment levels and consequent economic growth. Increasingly, however, researchers have called for a more holistic, long-term assessment of employment services in which gainful employment is not the only valuable outcome. In particular, researchers have pointed to how the experience of unemployment can result in eroding the individual's sense of societal belonging. This article explores the complex relationship between unemployment, wellbeing, and the sense of societal belonging among individuals who have been out of work for extended periods. Drawing from 24 individual semi-structured and 4 focus group interviews in the second largest city in Finland, Espoo, I analyse the role of societal belonging in the subjective well-being experiences long-term unemployed jobseekers, who have taken part in services classed as a part of active labour market policies, such as rehabilitative work or cross-sectoral joint service. Using the theoretical framework of sustainable well-being, I argue that employment services play many contradictory roles in the interviewees' experiences, with the same services including both beneficial and harmful

elements to well-being. In the interviewees' lived experiences, an increased sense of belonging forms an integral part of fostering well-being and if this well-being dimension is missing, it is difficult for any other well-being benefits to emerge. This research introduces a new perspective to the evaluation of the non-financial benefits of employment services alongside giving voice to a vulnerable group often ignored in societal discourses.

This research is part of the Wellbeing Economy in Finland -project, a part of the EU-funded Sustainable Growth Programme for Finland.

Vastasyntyneiden osakesäästötili finansialisoituvan hyvinvointivaltion esimerkkitapauksena

Armi Mustosmäki & Annika Mikkonen, Itä-Suomen yliopisto

Kuinka edistää suomalaista omistajuutta, omistajamyönteistä asenneilmapiiriä ja omistamisen kulttuuria? Näihin kysymyksiin hahmoteltiin ratkaisuja Kotimaisen omistamisen ohjelmassa (2021), johon pohjaavana täsmätoimena Petteri Orpon hallitusohjelmaan (2023–2027) kirjattiin esitys vastasyntyneiden osakesäästötilistä (VOST). Esityksen mukaan vastasyntyneille perustettaisiin osakesäästötili, jolle valtio lahjoittaisi alkupääomana 300 euroa osana äitiyspakkausta. Sijoitus olisi lapsen nimissä, suojatulla tilillä, ja lapsi saisi nostaa summan tuottoineen täysi-ikäistyttyään. Esityksessä osakesäästötiliin kaavailtiin yhdistettäväksi vanhempien ja lasten talousneuvontaa ja -kasvatusta, jonka toteuttamiseen neuvolat ja peruskoulut osallistuisivat. Nämä toimet tukisivat hallituksen tavoitetta tehdä suomalaisista maailman talousosaavin kansa vuoteen 2030 mennessä.

Kysymme, millaisiin haasteisiin VOST:in odotetaan vastaavan ja miten? Aineistomme käsittää politiikkadokumenttien lisäksi säätiöiden, rahoituslaitoksien, sijoitusasiantuntijoiden, ja -vaikuttajien tuottamia tiedotus- ja markkinointimateriaaleja, joissa esitellään vastasyntyneiden osakesäästötilin – sekä yleisesti sijoittamisen – tarjoamia ideoita ja ratkaisuja. Pääargumenttimme on, että vastasyntyneiden osakesäästötilin kautta tavoitellaan ja tuotetaan diskursiivisesti sijoittamisen ympärille kietoutuvaa, kulttuurista ja poliittista muutosta, joka perustuu omistamisen aikaansaamalle ihmisen ajattelun, toiminnan ja tulevaisuusorientaation

muokkaamiselle. Tuomme esiin, miten VOST kulttuurisena ja poliittisena esityksenä nojaa kansainvälisessä sosiaalipoliittisessa tutkimuskirjallisuudessa muotoiltuun ja sosiaalityössä hyödynnettyyn ajatukseen omaisuusvaikutuksesta (eng. *asset effect*) sekä omaisuusperustaisesta sosiaaliturvasta (eng. *asset-based welfare*). Toiseksi asetamme VOST:in hyvinvointivaltion finansialisaation kehikseen, jonka kautta on mahdollista tarkastella hyvinvointivaltion ja kansalaisen välisen suhteen ja vastuunjaon muutosta sekä ajattelua, jossa rahoitusmarkkinoihin perustuva yksityisomaisuuden kerryttäminen ja omaisuuden mieltäminen ”turvaverkoksi” tuottaa uudenlaisia kuvitelmia ja odotuksia suhteessa hyvinvointivaltioon, luoden tilaa ja vaatimuksia uudennlaisille subjektiviteeteille. Esitämme, että nämä omistamiselle pohjaavat sosiaalipoliittiset ajatusmallit kuvastavat rahoitusmarkkinoiden korostuvaa roolia osana sekä hyvinvointivaltion toimintaa että kansalaisten arjen ja elämän järjestämistä.

Työikäisen sopimusomaishoitajan toimeentulotuen käyttö

Päivi Tillman, Kela ja Turun yliopisto

Ikääntyneen väestön määrän kasvu on yksi nyky-Suomen keskeisimmistä haasteista niin taloudellisesti kuin väestöllisesti. Ikääntyneen väestön määrän kasvu tarkoittaa lisääntyvää hoivapalvelujen tarvetta, ja myös sitä, että läheisen henkilön hoivan tarve koskettaa ja tulee koskettamaan yhä useampaa työikäistä suomalaista. Luottamus julkisen hoivan saamiseen voi murentua ja turvallisuuden tunne heikentyä, kun julkisista palveluista on leikattu, talouskurimuksessa olevat hyvinvointialueet suunnittelevat leikkaavansa hoivasta ja omaisen hoitaminen voi alkaa tuntua pakotetulta vaihtoehdolta.

Suomessa omaishoito on paitsi tavanomaista läheisapua, jollaista tarjoaa jopa miljoona suomalaista, myös julkiseen sosiaalipalvelujärjestelmään kuuluva sosiaalipalvelu, sopimusomaishoito. Sopimusomaishoitajia oli vuonna 2022 noin 50 000, joista 20 000 oli työikäisiä (Sotkanet 2024). Petteri Orpon hallitusohjelmassa omaishoitajat nähdään ”tärkeänä voimavarana” ja sen mukaan ”omaishoidontukea pitäisi pyrkiä tarjoamaan, mikäli se korvaa laitoshoidon”. Toisin sanoen, sopimusomaishoitoon ei pääsisi kuin vasta melko raskaan hoidon tarpeessa. Omaishoito nähdään usein julkisen vallan säästökeinona. Se voi kuitenkin realisoitua omaishoitajan lisääntyvinä kuluina tai vähenevinä tuloina. Omaishoitamisen on todettu

tutkimusten perusteella vaikuttavan hoitajan omaan terveyttä, etenkin mielenterveyttä, heikentävästi. Omaishoito vie aikaa, ja se on tutkimusten mukaan yhteydessä omaishoitajan työssäkäynnin vähenemiseen.

Tässä rekisteriaineistoihin perustuvassa esityksessä tarkastellaan työikäisen sopimusomaishoitajan pienituloisuutta käyttäen mittarina perustoimeentulotuen, viimesijaisen sosiaaliturvaetuuden, saantia. Esityksessä tarkastellaan koko vuoden 2018 sopimusomaishoitajana toimineiden työikäisten taustatekijöitä ja perustoimeentulotuen saantia sekä siihen yhteydessä olevia tekijöitä.

Suomalaisten hoiva- ja terveysalan talouden menestyjien puhe pohjoismaisesta hyvinvointivaltiosta ja sen universalismiperiaatteesta

Laura Tarkiainen, Tampereen yliopisto & Hanna Kuusela, Jyväskylän yliopisto

Voittoa tavoittelevan yksityisen hoiva- ja terveyssektorin on nähty haastavan pohjoismaisen hyvinvointivaltion eetosta, mikä tekee alalla taloudellisesti menestyneiden henkilöiden hyvinvointivaltiopuheesta erityisen kiinnostavan analyysin kohteen.

Esityksessä tarkastellaan sitä, miten suomalaiset hoiva- ja terveysalan talouden menestyjät asemoituvat pohjoismaiseen hyvinvointivaltioon ja sen eetokseen. Esityksessä keskitytään siihen, millä tavoin haastateltavien puheessa markkinoistumisen nähdään olevan yhteensopiva hyvinvointivaltion universalismiperiaatteen kanssa. Haastateltavien puheessa universalismista etäännyminen yhtäältä moraalisesti arkipäiväistyy ”normaaliksi”, toisaalta konstruotuu ”utooppiseksi” politiikkasektorikohtaisesti. Haastattelupuheessa hyvinvointipalveluiden ja -etuuksien välille rakentuu moraalinen hierarkia, jolla on selkeä kytkös tarjolla oleviin markkinoistumista ja vastikkeellistamista koskeviin yhteiskuntapolitiisiin diskursseihin ja politiikkatoimiin.

Esitys on osa suomalais-ruotsalaista tutkimushanketta, jossa tarkastellaan sitä, miten eri alojen talouden eliittiryhmät näkevät Suomen ja Ruotsin tilanteen ja millä tavoin he uudistaisivat Suomea ja Ruotsia.

Ikääntyneiden itse maksamat kustannukset ja taloudellinen turva

Minna Zechner, Helsingin yliopisto, Katja Ilmarinen, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos & Anne Korpelainen, Helsingin yliopisto

Vanhushoivaa ja hoivapolitiikkaa on 2000-luvulla taloudellistettu, eli niiden toimintatapoja, ja niissä käytettyä kieltä on sovitettu yhä vahvemmin taloudelliseen rationaliteettiin sopiviksi. Hoivapolitiikassa korostetaan markkinaehtoisia toimijoita julkisrahoitteisten palveluiden tuottajina, hoivapalveluiden maksuun on kehitetty uusia rahoitusinstrumentteja ja yksilön vastuuta hoivasta on vahvistettu.

Tällaisen hoivapolitiikan seuraukset ovat moninaiset hoivaa tarvitseville ikääntyneille ja heidän läheisilleen. Se johtaa epävarmuuteen hoivan saatavuudesta ja käytännössä usein myös itse hoivasta maksettujen hoivakustannusten kasvuun. Poliittinen puhe vanhusväestön kasvusta ja sen rasitteesta julkiselle taloudelle lisää hoivaa tarvitsevien ikääntyneiden psyykkistä kuormaa.

Esitys pohjaa tutkimukseen, jossa tarkastellaan ikääntyneille aiheutuvia hoivan taloudellisia kustannuksia eläkettä saavan hoitotuen tilastojen sekä haastatteluiden avulla. Hoivasta aiheutuu huomattavia säännöllisiä kustannuksia ja niiden vaikea ennakoitavuus luo taloudellista epävarmuutta. Hoivakustannukset eivät ole pelkästään taloudellinen riski, vaan myös palveluiden ja niistä maksamisen hallinnointi edellyttää erityistä taitoa ja osaamista, jota kaikilla sosioekonomisilla ryhmillä ei välttämättä ole.

Työryhmä 13: Fostering socially and ecologically sustainable digitalisation and automation of welfare states

Organizers: Marta Choroszewicz, UEF & Paula Saikkonen, THL

Working group description

Digitalisation and automation of welfare systems is often touted as a driver of increased efficiency and service quality, enabling flexibility for service users and a possibility to save on the costs. Big data, data-based analysing tools and artificial intelligence (AI) are argued to bring opportunities for the managers and decision-makers to lead better with knowledge derived from so-called real-time data. However, insufficient attention has been given to how digitalisation and automation support or contradict social and ecological sustainability. In other words, policies often overlook the broader ramifications of digitalisation and automation for environment and social justice. While sustainability problems have been known for decades, welfare states still lack an integrated approach to sustainability.

Abstracts:

Sustainable digitalisation of welfare systems: mission impossible?

Paula Saikkonen, Finnish Institute for Health and Welfare & Marta Choroszewicz, University of Eastern Finland

Digitalisation is often promoted in welfare systems with the aim of achieving economic sustainability. However, the effects of digitalisation on environmental and social sustainability have received less attention. This paper argues that environmental and social sustainability should be scrutinised together when implementing digitalisation of welfare systems. Furthermore, the highly urgent sustainability transformation cannot be realised without involving every sector of society.

This paper focuses on the digitalisation of the Finnish welfare systems. Finland represents a Nordic welfare state and stands as a forerunner in social sustainability. Finland aims to be the first carbon-neutral welfare society by 2035, making sustainability issues relevant for the ongoing social security reform prepared by the parliamentary committee (2020-2027).

Firstly, the paper presents the criteria for sustainable welfare systems. Then the paper analyses the policy documents of social security reform to investigate how criteria are met. It discusses digitalisation of welfare systems, how advantages or disadvantages are recognised, whether other dimensions than economic dimension is discussed, what problematic aspects of digitalization are mentioned, and if digitalisation was interpreted only as a technical change or if its socio-technical nature was acknowledged. Finally, the paper discusses what sustainable digitalisation would require, including the values that promote sustainable digitalisation. It is important to note that technologically informed futures are often influenced by a technosolutionist approach and therefore presented as seamless and sterile scenarios that are detached from everyday messy reality of people's lives and needs. The paper concludes that digitalisation of welfare systems should be approached with a holistic perspective that considers all dimensions of sustainability together.

At the Intersection of Welfare Services and Conversational AI: Ethical Considerations in the Context of Domestic Violence

Hanna Mielismäki, Tampere University

Domestic violence (DV) is a serious public health and social problem worldwide. In addition to human suffering, it creates a substantial economic burden for societies. Yet, DV is insufficiently addressed by the Finnish welfare service system. Despite the system's obligation to assess the risks of violence in all functions of its basic services and to provide support services to victims, DV has remained unidentified, and appropriate interventions are scarce. Thus, new solutions, such as artificial intelligence-based chatbots, have been developed to assist victims. Research indicates that these automated conversational agents could broaden the possibilities of providing support and information to victims by enabling immediate and always-available service interactions and simulating human conversation. However, the conversational interaction between a human and a machine raises ethical considerations; the chatbot's automated system and the victim's vulnerable circumstances meet at the intersection of the human need for practical help and the inherent risks of digital communication, including technology-facilitated abuse by the perpetrators.

The data consist of semi-structured interviews of both victim-survivors and DV professionals that were conducted in 2023 for the Innovative Solutions to Eliminate Domestic Violence (ISEDVA)

Horizon Europe project. The study explores interviewees' perceptions of the challenges related to seeking help for DV and the perceived benefits and risks regarding the use of chatbots in terms of providing support and help for the victims of DV. The study utilises the methods of qualitative content analysis and ethical considerations in the analysis of the empirical data.

The findings of the study emphasised a loss of trust in the authorities and the inability of the welfare service system to provide safety for DV victims and their children. Neither did the automated conversational agents seem to provide a solution in terms of safety. Nonetheless, as a fast and anonymous communication channel, chatbots may increase the awareness of DV and provide victims with an opportunity to make an initial outreach for help. However, the data suggest that handling the problem of DV requires a human professional; therefore, it is important to further develop service practices to strengthen the trust of victims in the willingness and ability of the authorities to address DV. This requires experts who are familiar with DV and understand the phenomenon. In addition, this study sheds light on the areas that social and healthcare educators would benefit from addressing. It also highlights the potential use of digital applications that could help professionals identify violence and provide information and guidance to those experiencing it.

Interaction in between older adults living in the care homes and robots - institutional ethnographic perspective

Hilla Kiuru, University of Jyväskylä & Heli Valokivi, University of Jyväskylä

Since welfare technology, also in the form of robots is becoming more common in the care of the older adults, it is increasingly important to study the older adults' perspectives on the interactions with the robots. Technologisation and robotisation are also important matters to study from the perspective of social sustainability and their effect on the technology users. Our study is part of the research project of MediaRoboLit65+ that studies media and robot literacies of people over the age of 65. In our presentation we will focus on describing the gathering and analyzing of the data. In addition to this, we will reflect the ethics concerning the development and representing of care robots.

The data was gathered in the workshops of “Robotour for Seniors” in which older adults living in the care homes could interact with various social robots and learn about them. Each workshop lasted about an hour. The data includes observation data, video and audio recordings of the workshops, interviews of the care workers and the leader of the care home, and also documents. The perspective of the article is institutional ethnography in which the focus is on people’s actualities while also studying the social relations and ruling relations outside the specific places and spaces, which means institutions (Smith 2005). In this case we study how the discourse of technology is produced in the institution of the care home and how the ruling relations concerning the discourse are seen in the older adults’ actual interaction with the robots.

Digital Twins for Social Innovation in Sustainable Urban Planning Processes

Jasper de Jonge & Suvi Varissaari, Growth, Innovation and Competitiveness service area, City of Tampere

The use of AI and digital tools in urban planning and development is a rapidly growing trend in local and global arenas. These tools offer many applications, ranging from enhancing urban safety and security, enabling resident participation in city transformation processes, and supporting social resilience and climate mitigation practices. Despite the many opportunities for digitalisation in urban spaces, a localised need has been identified to ensure socially-just practices and support vulnerable social groups including youth, the elderly, and those living with disabilities during urban digitalisation practices. Within an increasingly digitalised urban landscape, socially inclusive practices of listening to the residents, participatory co-design, and co-creation of a sustainable future are essential. One promising avenue to enact these aims is that of the use of digital twins with embedded real-time data, and the application of interactive digital tools including virtual reality (VR) and augmented reality (AR) in city urban development processes.

To explore the intersections of digitalisation and socio-ecological justice, qualitative thematic research on the interconnections of social and ecological resilience was carried out, along with investigating the best practices for digital tool use in urban planning processes. According to our recent research findings, socio-ecological resilience combines on the urban level to support urban security, resident well-being, and communities’ trust in the future. Further, digital twins

offer broad, versatile value for long-term, forward-looking urban development projects by enabling residents to visualise upcoming city changes, experience a greater sense of local belonging and empowerment, and foster trust between the residents and the public administration (de Jonge, 2024).

In Tampere, human-centric sustainability planning addresses these challenges by prioritising digital innovation and social participation in urban development. Intertwined initiatives work to seamlessly merge residents' experience of the physical and the digital through the development of the Tampere metaverse, digital twins for sustainability projects, and inclusive digital applications. Along with the Safe Pedestrian Flagship programme, which supports residents to experience the city in a safe, inspiring, and smooth way – the City of Tampere has committed to the WeGenerate project to increase human-centric walkability within the city. Our presentation will outline key aspects of how early involvement of residents with digital twin simulations can support urban engagement and climate-friendly practices and provide an enhanced sense of inclusion and safety. By reflecting on the use of digital tools in the development of the city's Cultural Walk initiative (Kulttuurikävely) and resident cocreation through the WeGenerate project, we will respond to questions including: What actions can cities take to foster social justice in digital practices? How do digital practices support urban socio-ecological resilience and human well-being? Furthermore, how can digital innovation tools in sustainability projects be leveraged to improve cities, empower residents and strengthen the local experience of safety and security?

Boundaries of legitimacy and repair in paving the way for AI tools in the public sector

Marta Choroszewicz, University of Eastern Finland & Antti Rannisto, Aalto University

Internationally, public administrations and services are being transformed by AI-driven automation processes, promising enhanced efficiency and service quality in welfare benefits. Our article combines theories of boundary work (Gieryn 1983, 1995; Langley et al. 2019) and a framework of 'regimes of justification' (Boltanski and Thévenot 2006) to explore how legitimization activities are pursued through boundary work of repair. These activities appear as particularly necessary during the anticipated and actual problematic phases of the innovation process surrounding the AI tool's development and experimentation.

Työryhmä 16: Opiskelijatyöryhmä

Vetäjät: Niilo Rätty, Praxis ry, UEF & Sandra Mäkinen, SoPOP

Työryhmän kuvaus

Työryhmän järjestävät ainejärjestö Praxis sekä SoPop. Praxiksesta työryhmän järjestäjänä toimii Niilo Rätty ja SoPopista Sandra Mäkinen. Työryhmä on suunnattu opiskelijoille, aiheena maisterivaiheen työharjoittelu. Työryhmän ohjelmaksi on suunniteltu harkkatarinat-tyyppistä ohjelmaa, jossa maisteriopiskelijat kertovat harjoittelustaan, sinne hakemisesta ja harjoittelusta oppimistaan asioista. Kertojat pitävät 15-20 minuuttisen esityksen, jossa hyödyntävät Powerpointia. Työryhmää seuraamaan tulleet voivat kysyä esittäjiltä esityksen päätteeksi kysymyksiä. Työryhmä toteutetaan mahdollisesti hybridinä, Niilo hoitaa asiat paikan päällä ja Sandra etänä. Työryhmä pidetään, jos saamme hankittua kolme puhujaa, mutta tavoittelemme viittä puhujaa, jotta hyödynnämme koko työryhmään varatun ajan.

Abstraktit:

Abstrakti 1: Linnea Nevala

Olin maisterivaiheen aikana korkeakouluharjoittelussa Tampereen kaupungin Sivistyspalveluiden yhteisissä palveluissa, jossa tehtäviini kuului Tampereella toimivien yhdistyksien toiminta-avustusten käsittely. Työtehtäviini kuului esimerkiksi yhteydenpito hakijoihin ja hakemusten arkistointia. Osallistuin lisäksi useisiin työryhmiin, kuten Tampereen strategian suunnitteluun liittyvään osallisuus työryhmään. Harjoitteluni aikana toimin myös vierailijana Järjestöedustamon kokouksissa. Harjoitteluni päätyttyä sain toimeksiannon jatkaa työsuhteessa, jossa vastasin Kaikukortti-pilottihankkeen markkinointimateriaalien suunnittelusta ja taittamisesta. Lisäksi osallistuin aktiivisesti hankkeen kokouksiin. Harjoitteluni kautta opin laajasti viestintätaitoja sekä kaupungin ja järjestöjen yhteistyöstä.

Abstrakti 2: Mirkka Vainio

Olin maisterivaiheen aikana korkeakouluharjoittelussa Tampereen kaupungin Sivistyspalveluiden yhteisissä palveluissa, jossa tehtäviini kuului Tampereella toimivien yhdistyksien toiminta-avustusten käsittely. Työtehtäviini kuului esimerkiksi yhteydenpito hakijoihin ja hakemusten arkistointia Osallistuin lisäksi useisiin työryhmiin, kuten Tampereen strategian suunnitteluun liittyvään osallisuus työryhmään. Harjoitteluni aikana toimin myös vierailijana Järjestöedustamon kokouksissa. Harjoitteluni päätyttyä sain toimeksiannon jatkaa työsuhteessa, jossa vastasin Kaikukorttipilottihankkeen markkinointimateriaalien suunnittelusta ja taittamisesta. Lisäksi osallistuin aktiivisesti hankkeen kokouksiin. Harjoitteluni kautta opin laajasti viestintätaitoja sekä kaupungin ja järjestöjen yhteistyöstä.

Abstrakti 3: Anastasia Koskela

Suoritin korkeakouluharjoitteluni vuonna 2021 vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja osatyökykyisten yhdenvertaiseksi työllistymiseksi toimivassa Vates-säätiössä.

Vielä vuosienkin jälkeen harjoittelussa oppimani kantaa hedelmää. Sain asiantuntijaorganisaatioissa harjoitellessani runsaasti yhteiskuntatieteellisen asiantuntijuuden perustani rakentamiseksi tarvittavaa kokemusta. Harjoittelu mahdollisti mielekkäin tavoin uuden oppimisen yhdistämisen koulutuksessani hankkimani osaamisen soveltamiseen. Harjoittelussa minun oli mahdollista tunnustella osaamiseni rajoja ja löytää uusia kehityskohteita.

Vates-säätiössä pääsin hahmottamaan sosiaalipolitiikka uusista näkökulmista ja samalla mielenkiintoni uusia teemoja kohtaan heräsi. Erityisen tärkeänä pidän sitä, että harjoittelussa pääsin kehittämään itsenäisen ja kollektiivisen työn taitojani sekä kerryttämään ymmärrystäni työllistymisen monialaisista kysymyksistä vaikuttamistyön näkökulmista katsoen.

Esityksessäni tulen kertomaan harjoittelupaikan löytymisestä ja niistä eväistä, joita harjoittelu tulevaa ajatellen tarjosi.

Työryhmä 17: Terveys, kuntoutus ja osallisuus

Vetäjät: Jyri Liukko, Eläketurvakeskus & Jarkko Salminen, Tampereen yliopisto

Työryhmän kuvaus

Kuntoutuksen merkitys yhteiskunnassamme kasvaa esimerkiksi väestön ikääntymisen ja nuorten työkykyongelmien vuoksi. Samalla monet viimeaikaiset ilmiöt, kuten koronapandemia tai työmarkkinoiden muutos, ovat tuottaneet epävarmuutta ja haasteita kuntoutukselle. Turvallisuuden luomisen tarve kuntoutuksen avulla on korostunut uudella tavalla.

Tutkimuksessa on painotettu osallisuuden merkitystä kuntoutuksessa. Osallisuutta voidaan tukea esimerkiksi luomalla olosuhteita, joissa taloudellisen turvallisuuden lisäksi sosiaalinen turvallisuus lisääntyy. Tällöin kuntoutuja on osa yhteisöä sekä vuorovaikutuksessa eri toimijoiden kanssa.

Kuntoutuksessa tärkeää on se, että kuntoutujat voivat osallistua ja vaikuttaa omaan kuntoutusprosessiinsa sekä laajemmin yhteisöjen toimintaan. Kokemusasiantuntijuus, toipumisorientaatio ja erilaiset osallisuushankkeet ovat viime aikoina pyrkineet lisäämään kuntoutujien omia voimavaroja, kuulumisen ja kuunnelluksi tuleminen tunnetta ja siten kokemusta turvallisuudesta.

Työryhmään ovat tervetulleita esitykset, joissa lähestytään eri näkökulmista osallisuutta terveyteen, työ- ja toimintakykyyn sekä kuntoutukseen liittyen. Osallisuuden käsite ymmärretään laajasti ja sillä on lähikäsitteitä, kuten osallistuminen, toimijuus tai voimaantuminen. Myös muut kuin suoraan osallisuuteen liittyvät näkökulmat ovat tervetulleita. Esitykset voivat olla empiirisiä tai teoreettisia sekä erilaisia käytäntöjä esitteleviä. Ryhmässä pohditaan muun muassa seuraavia kysymyksiä: Miten osallisuus muodostuu kuntoutuksessa? Millaiset fyysiset ja sosiaaliset ympäristöt luovat turvaa ja osallisuutta toiminta- ja työkykyä tukevissa palveluissa? Miten turvata riittävät palvelut ja tulonsiirrot säästötoimista huolimatta? Miten kuntoutuksella vastataan terveyshaasteiden ja työmarkkinoiden muutokseen? Millaisia tulevaisuuden kysymyksiä kuntoutuspalveluihin ja -etuuksiin liittyy?

Abstraktit:

Hullua terveyttä – Mad-tutkimuksen näkökulmia kuntoutukseen ja osallisuuteen

Elina Ikävalko, Helsingin yliopisto

Kuntoutuminen ja toipuminen ovat olleet kiistanalaisia tavoitteita kriittisen vammaistutkimuksen ja hulluustutkimuksen (mad studies) keskusteluissa. Niiden on sanottu yhtäältä vahvistavan yhteiskunnallista osallisuutta ja yksilön itsemääräämisoikeutta, toisaalta perustuvan palkkatyökykyisyyden standardeihin ja siten ableistiseen ymmärrykseen sairaudesta tai vammasta yksilöllisenä puutteena, joka pitäisi pyrkiä korjaamaan.

Tässä esityksessä luon katsauksen hulluustutkimuksen esittämään kuntoutuksen lähtökohtia koskevaan kritiikkiin sekä sen tarjoamiin näkökulmiin koskien ymmärrystämme mielen moninaisuudesta ja psyykkisen kivun kanssa elämisestä.

Lähtökohtana yhteiskuntatieteellisessä hulluustutkimuksessa on sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja mielenterveyden yhteiskunnallisuus. Tutkimuksessa tämä tarkoittaa kahta asiaa: sosiaalisen eriarvoisuuden ja mielenterveyden välisten kytkösten nostamista tarkastelun keskiöön sekä instituutionaalisen mielenterveyshoidon ja -palveluiden kriittistä tarkastelua oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Tässä palveluiden käyttäjien, toipujien, diagnosoitujen jne. oma kokemus otetaan lähtökohdaksi, mikä tarkoittaa käytännössä eräänlaista radikaalia osallisuutta. Psyykkisen kivun kokemuksen ajatellaan syntyvän osana sosiaalisia ja yhteiskunnallisia valtasuhteita. "Hulluus" nähdään vajavaisuuden sijaan yhtenä kehomielten moninaisuuden ilmentymänä, samaan tapaan kuin queer kuvaa seksuaalisuuden moninaisuutta ja tiukkojen rajanvetojen tarpeettomuutta.

Mad-ajattelu voi auttaa meitä tutkijoina purkamaan terveys/sairaus -dikotomiaa ja samalla vapauttaa monista mielen kyvykkyyteen liittyvistä uskomuksista ja arvottavista kategorioista. Lisäksi se kutsuu tarkastelemaan sellaisia yksiselitteisinä näyttäytyviä kuntoutuksen trendejä, kuten osallisuuden vahvistaminen tai toipumisorientaatio, kriittisen etäisyyden päästä ja kysymään, millaista muutosta näillä käsitteellisillä ja käytännöllisillä uudistuksilla oikeastaan tavoitellaan - mikä niiden poliittinen muutosvoima lopulta on? Sosiaalipoliittisena orientaationa

mad voisi tarkoittaa esimerkiksi mielen problematiikan irrottamista lääketieteen kehyksestä ja siten tarjota monipuolisempaa ja palvelujen käyttäjien tarpeet paremmin tunnistavaa tukea elämänsä eri vaiheissa. Mad-ajattelu voi myös auttaa hahmottamaan käsillä olevaa mielenterveyskriisiä ja siihen tarjottuja ratkaisuja uudesta näkökulmasta.

Muutoksen mahdollisuudet mielenterveyskuntoutujien kokemuksissa

Erika Mäntylä, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Kuntoutuksen onnistumista tarkastellaan tutkimuksissa usein kuntoutusinstituutioiden kehyksessä. Kuntoutuminen on kuitenkin prosessi, jota tapahtuu myös kuntoutusinstituutioiden ulkopuolella. Kuntoutuminen on muutos, joka ilmenee kuntoutujan toimintakyvyssä; ajattelussa, liikkumisessa ja arjessa ja työssä selviytymisessä. Tässä esityksessä tarkastellaan, millainen yhteys vahvistuneella osallisuuden kokemuksella ja kuntoutumisella on kokemusasiantuntijatoiminnassa. Aineistona on kahdeksan mielenterveyshaasteista kärsineen ja kokemusasiantuntijana toimineen haastattelua. Kolme erilaista polkutyyppeä kuvaa sitä, millaisen roolin osallisuuden vahvistuminen saa kunkin kuntoutumisessa: yhteiskunnan ulkopuolelta vaikuttajaksi, häpeän alta opiskelemaan, toimeettomuudesta merkityksellisyyteen. Onnistuneen kuntoutumisen elementtejä olivat: mahdollisuus samaistua saman kokeneisiin ja merkityksellisen tehtävän löytäneisiin, tunnustuksen saaminen omasta osaamisesta, yhteisöltä saatu arvostus. Samaistuminen lisäsi valmiuksia ottaa vastaan uusia toimintamahdollisuuksia. Mitä niukemmat toimintamahdollisuudet kuntoutujalla oli, sitä tärkeämpi samaistumisen mahdollisuus oli kuntoutumisen kannalta.

Omakuntoutus Kelan järjestämissä kuntoutuspalveluissa

Anna-Marie Paavonen, Kela, tutkimusyksikkö & Maarit Karhula, Kela, tutkimusyksikkö

Omakuntoutuksella tarkoitetaan asiakkaan omatoimisesti omassa arjessaan toteuttamaa harjoittelua tai toimintaa, joka on asiakkaan ja ammattilaisen yhdessä suunnittelemaa ja ammattilaisen seuraamaa, yksilölliseen kuntoutumistarpeeseen soveltuva ja näyttöön perustuva. Omakuntoutuksen käsite on uusi tapa hahmottaa asiakkaan osallistumista edistävä toiminta kuntoutuksessa. Käsitteellä on vahva kytkös kuntoutusta koskevaan

ajattelutavan muutokseen, jossa kuntoutuksessa painotetaan yhä enemmän asiakkaan yksilöllisiä tarpeita hänen omissa arkiympäristöissään yksittäisten kuntoutustoimenpiteiden tarkastelun sijaan. Omakuntoutus voi edistää asiakkaan osallistumista kuntoutukseen ja asiakkaan omaehtoista osallistumista hänen omissa arkiympäristöissään. Omakuntoutuksen onnistuminen edellyttää asiakkaan yksilöllisen arjen ja arjen toimintaympäristöjen ymmärtämistä.

Omakuntoutus Kelan järjestämissä kuntoutuspalveluissa -tutkimuksessa tarkastellaan omakuntoutusinterventioiden vaikutuksia, omakuntoutuksen toteutustapoja Kelan kuntoutuspalveluissa sekä omakuntoutuksen toteutumista estäviä ja edistäviä tekijöitä. Tutkimuksessa toteutetaan systemaattinen kirjallisuuskatsaus omakuntoutuksen vaikutuksista sekä asiantuntijahaastatteluja omakuntoutuksen toteutumisesta. Tutkimuksessa on toteutettu 29 kuntoutuksen ammattilaisten ja asiantuntijoiden ryhmä- tai yksilöhaastattelua, joihin osallistui 70 henkilöä. Haastateltavina oli Kelan kuntoutusta toteuttavia ammattilaisia, järjestötoimijoita ja Kelan kuntoutuksen asiantuntijoita. Esityksessä kuvaamme haastatteluaineistoon perustuvia havaintoja omakuntoutuksen toteutustavoista. Lisäksi kuvaamme omakuntoutuksen edellytyksiä ja miten ammattilainen voi tukea omakuntoutuksen toteutumista.

Haastatteluaineiston perusteella omakuntoutuksen toteutustapoja ovat esimerkiksi ajattelu- ja toimintamallien tai kehollisten tuntemusten havainnointi tai uusien toimintamallien käyttöönotto tai opettelu arjen tilanteissa, välitehtävien tekeminen materiaalipankista tai tiedon etsiminen palveluista tai palveluissa asiointi. Toteutustavat ovat olleet erilaisia erimuotoisissa Kelan kuntoutuspalveluissa. Omakuntoutuksen edellytyksiä ovat asiakkaan riittävät fyysiset, psyykkiset ja kognitiiviset voimavarat sekä työskentelyn mahdollistava fyysinen ja sosiaalinen ympäristö. Lisäksi työskentelyn tulee olla asiakkaalle fyysisesti ja psyykkisesti turvallista. Ammattilaiset ovat tukeneet asiakkaita muutoskohteiden valinnassa ja siinä, kuinka suurta muutosta arjessa tavoitellaan. Ammattilaiset ovat ehdottaneet asiakkaille arjessa toteutettavia harjoituksia tai uusia toimintamalleja arjen toiminnoista suoriutumiseen. Lisäksi he ovat tukeneet asiakkaita oivaltamaan itse, millaisia muutoksia arjessa voitaisiin tavoitella tai kokeilla.

Haastatteluaineiston perusteella omakuntoutuksella on keskeinen rooli kuntoutuksessa. Omakuntoutus voi lisätä kuntoutuksen tuloksellisuutta ja kiinnittää kuntoutuksen asiakkaan arkeen. Osa ammattilaisista kuvasi, ettei kuntoutusta ole ilman omakuntoutusta. Lisäksi omakuntoutus kuvattiin yhdeksi keskeiseksi keinoksi, jonka avulla kuntoutuksella voidaan saavuttaa tavoiteltava muutos.

Omin sanoin – ikäihmisten kokemuksia yksinäisyydestä ja turvattomuudesta

Jenni Karvonen, SenioriKamu-hanke, Miina Sillanpään Säätiö

Yksinäisyys ja turvattomuus ovat merkittäviä haasteita ikäihmisten arjessa. Joka kymmenes yli 65-vuotias suomalainen kokee itsensä yksinäiseksi usein tai aina, ja yksinäisyys yleistyy vanhetessa. Yksin asuminen ja matala tulotaso ovat yhteydessä päivittäisiin yksinäisyyden kokemuksiin. (SPR 2023.) Ikääntyneiden turvattomuuden kokemukset ovat lisääntyneet mm. elinympäristön muutoksen ja koettujen vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksien kaventumisen myötä (Eläkeliitto 2021). Yksinäisyys ja turvattomuus kiteytyvät ulkopuolisuuden tunteeseen, mikä vaikeuttaa esimerkiksi palvelujen hakemista ja niiden käyttämistä. Turvallisuuden ja osallisuuden tunteen vahvistaminen on keskeistä.

Miina Sillanpään Säätiön SenioriKamu-toiminta lievittää yksinäisyyden ja turvattomuuden kokemuksia ja vahvistaa osallisuutta etsivän vanhustyön ja vapaaehtoistoiminnan kautta. Toiminnassa etsitään yksin kotona asuvia ikäihmisiä, joilla on taloudellisia ja terveydellisiä hyvinvointivajeita. Heille valmennetaan vapaaehtoinen seniorikamu, jonka kanssa liikkua ja osallistua yhteisön toimintaan. Toiminta tuottaa molemmille merkityksellisiä kohtaamisia, osallistumismahdollisuuksia ja kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemuksia. Näin edistetään kokonaisvaltaista arjen toimintakykyä ja kuntoutumista.

Työryhmään tarjottavassa esityksessä valotetaan yksin asuvien ikäihmisten yksinäisyyden ja turvattomuuden syitä ja niitä lieventäviä tekijöitä. Keskiössä on ikääntyneiden oma ääni ja se, miten he sanoittavat turvattomuuden ja yksinäisyyden kokemuksiaan sekä arkisten kohtaamisten merkitystä niiden lieventämisessä. Ilmiötä käsitellään laadullisen ja määrällisen tiedon avulla.

Ikäihmisten yksinäisyyden ja turvattomuuden kokemuksen taustalta löytyy yksilöllisiä mutta myös toistuvia tekijöitä, joihin on mahdollista puuttua yhteisöjen ja yhteiskunnan toiminnalla.

Kuntoutusrahan luomat mahdollisuudet ja myönteiset merkitykset

Jarkko Salminen, Tampereen yliopisto

Aikaisemman tutkimuksen perusteella tiedetään, että heikko sosioekonominen asema ja aineellinen puute vaikuttavat negatiivisesti terveyteen ja vaikeuttavat kuntoutumista. Sen sijaan rahan myönteisistä merkityksistä kuntoutujille tiedetään vähemmän. Tätä tarkastellakseni hyödynnän aineistoa, joka kerättiin haastattelemalla 78 kuntoutusrahaa saanutta henkilöä. Osallistujat olivat saaneet kuntoutusrahaa Kiila-kuntoutuksen, ammatillisen kuntoutuksen koulutuksen, työllistymistä edistävän ammatillisen kuntoutuksen tai Nuotti-valmennuksen ajalta. Aineiston analyysissä hyödynnän Amartya Senin toimintamahdollisuuksien lähestymistapaa sekä Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin assemblage-ajattelua.

Toimintamahdollisuuksien näkökulmasta kuntoutusraha ei ainoastaan auta kuntoutujia pääsemään eroon aineellisesta puutteesta. Sen lisäksi sillä on toimintamahdollisuuksiin kytkeytyvä myönteinen merkitys. Tunnistan neljä eri elämän osa-aluetta, joilla toimintamahdollisuuksia muodostuu. Ensinnä kuntoutusraha edistää terveyteen liittyviä toimintamahdollisuuksia, kun se tarjoaa kuntoutujille tilaa olla stressaamatta raha-asioista ja mahdollisuuden ostaa esimerkiksi terveellistä ruokaa. Toiseksi kuntoutusraha luo ammattiin kytkeytyviä toimintamahdollisuuksia tarjoamalla kuntoutujille aikaa toipua ja nähdä erilaisia ammatillisia vaihtoehtoja. Kolmanneksi kuntoutusraha mahdollistaa sosiaaliin suhteisiin liittyviä toimintamahdollisuuksia, kun ihmisillä on varaa esimerkiksi käydä kahvilla tai elokuvissa ystäviensä kanssa. Neljänneksi kuntoutusraha kehittää kuntoutujien oman talouden hallintaan kytkeytyviä toimintamahdollisuuksia, kun yksilöt saavat vapauden hankkia asioita ”omalla rahallaan” ja oppia siten rahan käyttämiseen ja säästämiseen liittyviä taitoja.

Assemblage-näkökulmasta kuntoutujat jakavat toimijuuden kuntoutusrahan kanssa. He voivat haastaa (deterritorialisoida) olemassa olevia järjestyksiä mikrotasolla. Kuntoutusrahan kanssa kuntoutuja voi esimerkiksi ottaa aikaa itselleen ja haastaa odotukset siitä, että yksilöiden on pyrittävä nopeasti työelämään. Näin ollen kuntoutusraha luo kuntoutujille mahdollisuuksia

määritellä, mitä tavoitella omassa elämässään, mutta myös tilaisuuksia haastaa mikropoliittisesti totuttuja järjestyksiä.

Havainnot osoittavat, että kuntoutusrahalla on merkitystä laajasti kuntoutujien elämän eri osa-alueilla, ja että sen saaminen on kuntoutujien toimijuuden muodostumisen kannalta olennaista. Jotta kuntoutuksesta on hyötyä, tulee kuntoutujia tukea palveluiden lisäksi taloudellisesti. Taloudellinen ulottuvuus eli oman talouden haltuun ottaminen on olennainen osa kuntoutumista, mikä kannattaa huomioida kuntoutuspalveluita ja -etuuksia kehitettäessä.

Terveellinen ja turvallinen työyhteisö työpaikkaostrakismin näkökulmasta

Sirpa M. Manninen, Itä-Suomen yliopisto

Kokemus osallisuudesta, kuulumisesta joukkoon, on yksilön kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille tärkeää. Työ on elämässä osa-alue, joka ei tarjoa ainoastaan taloudellista turvaa, vaan myös kokemusta itsensä merkityksellisyydestä osana yhteiskuntaa. Toistaiseksi Euroopassa ja Suomessa työelämä tutkimuksissa on jäänyt varsin vähäiselle huomiolle työpaikkaostrakismi, joka on ilmiö, missä ilman sanoja tai selityksiä joku jätetään työyhteisön sosiaalisen vuorovaikutuksen ulkopuolelle. Ostrakismi aiheuttaa erityisen vahvan ulkopuolisuuden kokemuksen, sillä ilmiön keskeinen ja ratkaiseva ominaisuus on sanattomuus. Tämä johtaa siihen, ettei yksilöllä ole mahdollisuutta vastavuoroiseen keskusteluun ja palauttaa yhteyttä toisiin. Sekä koetun että havaitun ostrakismin on osoitettu aiheuttavan haitallisia psyykkisiä ja fyysisiä seurauksia. Ostrakismia voi esiintyä myös tahattomasti, jos ei esimerkiksi kuule itselle osoitettua puhetta ja jättää siksi reagoimatta siihen. Sanattomuuden ja mahdollisen tahattomuuden vuoksi ostrakismi on tärkeää erottaa muista työyhteisössä ilmenevistä vahingollisista käyttäytymismalleista omaksi, erityiseksi ilmiöksi.

Monimenetelmäisessä tutkimuksessani selvitin koetun ja havaitun työpaikkaostrakismin yhteyttä ja merkitystä työhyvinvointiin terveydenhuollossa. Tutkimukseni osoitti, että jopa 73 % vastaajista (N=569) oli kokenut työssään ostrakismia ja 82 % oli havainnut, että joku muu oli tullut ulossuljetuksi työyhteisössä. Ostrakismi heikensi työssä viihtymistä, koettua terveydentilaa sekä lisäsi stressiä. Sen sijaan ne työntekijät, jotka arvioivat työyhteisön sosiaalisen ilmapiirin hyväksi ja kokivat samaan aikaan saavansa työhönsä tukea

työtovereiltaan, eivät kokeneet ostrakismia. Vastaukset olivat hyvin samansuuntaiset sekä ostrakisoitujen että ostrakismia havainneiden näkökulmasta.

Koettua ja havaittua työpaikkaostrakismia tulkittiin ja selitettiin monin eri tavoin. Ostrakisoijien ja ostrakisoitujen ajateltiin olevan tietynlaisia persoonia, kuten liian hiljainen tai liian äänekäs. Toisaalta ilmiötä selitettiin myös organisaatioon liittyvillä syillä, kuten työyhteisön toimintatavoilla, kulttuurilla tai kuppikunnilla. Ostrakismille ei nähty yhtä syyllistä tai syytä, vaan vastaajat tunnustivat sekä itsessään että työtovereissaan tilanteita ja piirteitä, milloin ja miksi ostrakismia on esiintynyt. Erityisen huolestuttavaa on se, että ostrakismia pidettiin osin arkipäiväisenä, hyväksyttävänä ja jopa oikeutettuna toimintana työyhteisössä, osana "ihan normaalia käytäntöä". Toisaalta aineisto sisälsi myös vastauksia, joissa ilmiötä aidosti ihmeteltiin, koettiin epätodelliseksi ja epäiltiin sen olemassaoloa.

Vaivihkaisesti ilmenevän ostrakismin voidaan kiistatta osoittaa murentavan terveellisen ja turvallisen työelämän perustuksia niin yksilö, työyhteisö kuin yhteiskuntatasolla. Kokemus osallisuudesta ja työyhteisön tuesta ei ainoastaan tue ja ylläpidä työhyvinvointia, vaan edistää myös kuntoutuvan työntekijän paluuta työhön. Sosiaalisesti terveellisen ja turvallisen työympäristön luomiseen tarvitaan yhteinen tahtotila luoda inhimillinen ja ihmisläheinen työyhteisö – ja sitä ei tehdä euroilla.

Nuorten toimintakyvyn ymmärtäminen, tukeminen ja edistäminen ammatillisessa kuntoutuksessa

Ismo Ukkola, Kela, tutkimusyksikkö

Nuorten syrjäytyminen on monisyinen prosessi ja sen taustalla vaikuttavat esimerkiksi työttömyyden pitkittyminen, mielenterveysongelmat tai koulutuksen puute. Nuorten siirtymä koulutukseen sekä työelämään pyritään tukemaan erilaisilla palveluilla, joita tarjoavat suomalaisessa palvelujärjestelmässä esimerkiksi työllisyyspalvelut, sosiaalitoimi ja terveydenhuolto. Kela järjestää nuoren ammatillista kuntoutusta, jolla on tarkoitus edistää hakijan toimintakykyä, elämänhallintaa ja kykyä opiskella tai työllistyä. Nuoren ammatillisen kuntoutuksen palveluista suosituin on Nuotti-valmennus. Nuotti-valmennuksessa valmentaja kokoaa nuoren tarpeiden mukaisen verkoston, joka voi koostua esimerkiksi työllisyyspalveluiden, oppilaitosten ja terveydenhuollon ammattilaisista.

Nuorten moniasiakkuus Nuotti-valmennuksessa -tutkimuksessa tarkastellaan, miten kuntoutukseen osallistuvat eri toimijat käsittävät, tukevat ja edistävät nuorten toimintakykyä nuoren ammatillisen kuntoutuksessa. Tutkimuksessa kysytään, mikä rooli toimintakykyä koskevalla tiedolla on Nuotti-valmennuksessa, mitä nuoren ominaisuuksia tai elämän osa-alueita katsotaan vaikuttavan toimintakykyyn, miten niitä käydään läpi ja miten toimintakykyä tuetaan sekä suhteutetaan nuoren tulevaisuuteen opiskeluissa tai työelämässä. Lisäksi tarkastellaan, miten nuoret kokevat toimintakykyyn keskittyvän työskentelyn vaikuttavan omaan osallisuuteen yhteiskunnassa; minkälaista arvoa se tuottaa nuorelle.

Tutkimuksessa lähtökohtana on, että toimintakyvyn käsittäminen perustuu ammattilaisten käyttämiin tietolähteisiin ja menetelmiin. Eri toimijat voivat ymmärtää toimintakyvyn koostuvan eri asioista ja muodostuvan eri tavoilla tai he eivät välttämättä käytä käsitettä aktiivisesti työssään. Tärkeä näkökulma tutkimuksessa onkin selvittää, mitä eri käsitteitä ja luonnehdintoja Nuotti-valmennukseen osallistuvat ammattilaiset käyttävät, kun he puhuvat nuorten tilanteista, tukikeinoista tai valmennuksen tavoitteista.

Tutkimusaineisto kerätään vuoden 2024 aikana, ja se koostuu Kelan etuusratkaisijoiden (n = 5), Nuotti-valmennuksen palveluntuottajien (n = 10-20) ja verkostotoimijoiden ammattilaisten haastatteluista (n = 10-20) sekä asiakkaiden haastatteluista (n = 10-20) ja kuntoutushakemuksista (n = 20-40). Ammattilaisten haastatteluissa hyödynnetään fiktiivisiä asiakastapauksia, eli vignettejä.

Tutkimus tuottaa tietoa nuorten syrjäytymisen ehkäisemisestä kuntoutuksen näkökulmasta; kiinnostus kohdistuu siihen, miten nuorten toimintakyvyn ymmärtämisen tavat mahdollistavat eri ammattilaisten yhteistyön ja keinot tukea sekä edistää toimintakykyä käytännön tasolla. Tutkimus lisää ymmärrystä yhteiskunnallisista tavoitteista ja keinoista tukea nuorten siirtymiä kohti opiskelua ja työelämää, nuorten moniasiakkuudesta palvelujärjestelmässä sekä kuntoutuksesta sosiaalipoliittisena ilmiönä.

Työllistymistä ja työkykyä tukevat sosiaali- ja terveystalvetut hyvinvointialueilla

Peppi Saikku, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Työikäisten työmarkkinoille osallistuminen on keskeinen sosiaalipoliittinen päämäärä, jolla pyritään edistämään yhteiskunnallista osallisuutta ja ehkäisemään syrjäytymistä. Samanaikaisesti tunnustetaan, että työllistymistä estävät moninaiset yksilöön, työmarkkinoihin, sosiaaliturvaan ja palvelujärjestelmään liittyvät tekijät.

Palvelujärjestelmässä sosiaali- ja terveystalvetujen tehtävät työllisyyden edistämisessä ovat lisääntyneet. Työllistymistä ja työkykyä tukevista sosiaali- ja terveystalvetuista puhutaan, mutta niiden sisältö ja paikka osana työllistymistä edistävää palvelujärjestelmää on vielä epäselvä.

Esityksessä kuvataan työllistymistä ja työkykyä edistävien sosiaali- ja terveystalvetujen kokonaisuutta hyvinvointialueilla sekä pohditaan niiden tehtävää työllisyyden edistämisessä ja muuttuvassa toimintaympäristössä. Sosiaali- ja terveystalvetuista vastaavat hyvinvointialueet käynnistyivät vuonna 2023 ja työvoimatalvetujen järjestämisvastuu siirtyy kunnille vuoden 2025 alusta.

Aineistona on Hyvilin ja THL:n toteuttama kysely hyvinvointialueiden työllistymistä ja työkykyä tukevista sosiaali- ja terveystalvetuista. Kyselyyn vastasivat kaikki hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki ja HUS-yhtymä (n=23). Analyysimenetelminä käytettiin suoria jakaumia, keskiarvoja ja luokittelua.

Tulosten mukaan yli puolessa hyvinvointialueista oli määritelty työllistymistä ja työkykyä tukevien sosiaali- ja terveystalvetujen kokonaisuus. Sekä sosiaali- että terveydenhuollossa oli talvetuja, joita tarjottiin osana tätä kokonaisuutta kaikilla hyvinvointialueilla. Talvetujen koettiin olevan merkityksellisiä asiakkaille, mutta ne vastasivat vain osittain asiakkaiden koettuihin haasteisiin. Muuttuvassa toimintaympäristössä työllistymistä ja työkykyä tukevien toimijoiden välinen yhteistyö on erityisen tärkeää.

Elämänkulku ennen ja jälkeen määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen

Anu Polvinen, Eläketurvakeskus ja Aart-Jan Riekhoff, Eläketurvakeskus & Riku Perhoniemi, Kela, tutkimusyksikkö

Huomattavan moni työkäisistä jää ennenaikaisesti pois työmarkkinoilta työkyvyttömyyden vuoksi. Suomessa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyy vuosittain noin 20 000 henkilöä. Puolet myönnetyistä työkyvyttömyyseläkkeistä myönnetään määräaikaisina työkyvyttömyyseläkkeinä eli kuntoutustukina. Tavoitteena on, että määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen palataan työhön. Jos työkyky ei palaudu, määräaikainen työkyvyttömyyseläke voidaan muuttaa toistaiseksi voimassa olevaksi. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että kohtalaisen harva palaa työhön ja monella työkyvyttömyys jatkuu.

Monien yksilötason tekijöiden tiedetään olevan yhteydessä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen, mutta vain vähän tiedetään siitä, mitä tapahtuu ennen määräaikaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä ja sen jälkeen. Tämän tutkimuksen tavoitteena on mallintaa kuntoutustuella siirtyneiden työllisyyden, työttömyyden ja työkyvyttömyyden polkuja ja sitä, miten yksilötason tekijät ovat yhteydessä eri poluille päätymiseen.

Tutkimusjoukon muodostavat kaikki ne 30–58-vuotiaat henkilöt, joille myönnettiin määräaikainen työkyvyttömyyseläke vuonna 2016. Heitä seurataan neljä vuotta ennen ja jälkeen työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen. Menetelmänä on sekvenssi- ja klusterianalyysi, joka avulla identifioidaan tyypilliset elämänkulun polut ennen ja jälkeen määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen. Lisäksi tarkastellaan, miten yksilötason tekijät, erityisesti tulot, ovat yhteydessä näihin polkuihin. Aineistona on Eläketurvakeskuksen ja Tilastokeskuksen rekisteriaineistot.

Alustavat tulokset osoittivat, että vain noin yksi viidestä määräaikaista työkyvyttömyyseläkettä saaneista palasi työhön kohtuullisen pysyvästi seuranta-ajalla. Yli puolet sai joko täyttä tai osatyökyvyttömyyseläkettä määräaikaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen jälkeen koko seuranta-ajan. Työttömyydestä siirtyneet päätyivät usein takaisin työttömyyteen tai täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle. Tulot olivat korkeimmat niillä, jotka palasivat työhön. Myös osatyökyvyttömyyseläkettä saaneiden tulot olivat korkeammat kuin täyttä

työkyvyttömyyseläkettä saaneiden tulot. Tulotaso laski seuranta-ajalla kaikilla lukuun ottamatta niitä, jotka palasivat pysyvämmiin työhön.

Tulokset osoittivat useita erilaista elämäntien polkuja henkilöille, jotka siirtyivät määräaikaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle. Monet yksilötason tekijät olivat yhteydessä eri elämäntien polkuihin.

Työryhmä 19: Väkivalta yhteiskuntapoliittisena kysymyksenä ja turvallisuuden murtajana

Vetäjät: Marita Husso, Tampereen yliopisto, Johanna Hietämäki, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Leo Nyqvist, Turun yliopisto, Sisko Piippo, Jyväskylän yliopisto & Anniina Kaittila, Turun yliopisto

Työryhmän kuvaus

Väkivalta demokratian haasteena ja arjen turvallisuuden kyseenalaistajana on noussut näkyväksi keskustelunaiheeksi yhteiskunnallisten kriisien, kuten pandemian, sotien ja ympäristöongelmien myötä. Sosiaalilainsäädäntö ja monet kansainväliset sopimukset velvoittavat lähisuhteissa, arjessa ja instituutioissa kohdattavaan väkivaltaan puuttumiseen. Tästä huolimatta väkivallan tunnistamisessa ja puheeksi ottamisessa palvelujärjestelmässä on edelleen merkittäviä haasteita. Myös sote-uudistus on lisännyt huolta väkivallan ja hoivan laiminlyöntien katveeseen jäämisestä ja arjen turvallisuuden murenemisestä.

Työryhmässä pohdimme, miten 2020-luvulla jäsennetään väkivaltaa yhteiskuntapoliittisena ja -teoreettisena kysymyksenä. Miten eri väkivallan muotoja käsitteellistetään ja määritellään, ja miten esimerkiksi turvallisuuden, digitalisaation ja kestäväen hyvinvoinnin näkökulmia on hyödynnetty väkivaltaa koskevilla tutkimuksilla? Miten väkivallan eri muotojen yhteyksiä on mahdollista tunnistaa ja millaisia yhteiskuntapoliittisia toimenpiteitä arjen turvallisuudesta huolehtiminen ja väkivallan vastainen työ edellyttää? Työryhmään kutsutaan mukaan esityksiä, joissa käsitellään väkivallan eri muotoja ja niiden tutkimisen tapoja sekä väkivaltaan puuttumisen haasteita ja mahdollisuuksia arjessa, instituutioissa ja palvelujärjestelmissä. Toivotamme tervetulleiksi sekä teoreettisesti, menetelmällisesti että empiirisesti keskustelevia alustuksia.

Abstraktit:

Lapseen kohdistuvan henkisen väkivallan kriminalisoinnin ongelmakohtia

Elisa Silvennoinen, OTT, yliopiston lehtori, Itä-Suomen yliopisto

Tässä oikeustieteen alaan kuuluvassa tutkimuksessa pohdin, millaista rikosoikeudellista suojaa lapsi saa henkistä väkivaltaa vastaan. Tutkimus on osa haitallisten lapsuudenkokemusten seurauksia ja ennaltaehkäisyä tutkivaa ACElife-hanketta.

Lapseen kohdistuva henkinen väkivalta voidaan määritellä toistuviksi toimintatavoiksi tai yksittäisiksi vakaviksi tilanteiksi, joissa lapsesta huolta pitävä aikuinen laiminlyö lapsen tunne-elämän, hoivan ja huolenpidon tarpeet tai viestittää lapselle tämän olevan arvoton, viallinen, ei rakastettava, ei haluttu tai uhattu. Väkivalta voi olla uhrin nöyryyttävää tai alistavaa, uhrin kontrollointia tai uhrin tarkkailua ja toiminnan rajoittamista. Lisäksi lapseen kohdistuvaan henkiseen väkivaltaan voi liittyä elementtejä muista väkivallan muodoista tai motiiveista.

Suomen rikoslaki suojaa yksilöä monenlaiselta uhkaamiselta, pakottamiselta, tarkkailemiselta ja terveyden vahingoittamiselta. Pahoinpitelyn kriminalisointi on keskeisin ja se kattaa tahallisen toisen henkilön psyykkisen terveyden vahingoittamisen. Rangaistavuuden edellytyksenä kuitenkin on, että terveyden vahingoittamisesta esitetään konkreettista näyttöä siitä, että jokin teko on aiheuttanut todennettavan seurauksen. Lapsen rikosoikeudellisen suojan näkökulmasta rikosoikeudellinen tahallisuus sekä teon ja seurauksen välinen syy-yhteys vaikuttavat ongelmallisilta.

Lapsenhuoltolaki velvoittaa vanhempia suojelemaan lasta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Säännös perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, joka edellyttää lapsen suojelemista kaikenlaiselta väkivallalta ja kaltoinkohtelulta. Istanbulin sopimuksen ratifioinnilla Suomi on sitoutunut kriminalisoimaan henkisen väkivallan, jolla tarkoitetaan uhrin henkistä eheyttä vakavasti vahingoittavaa pakottavaa tai uhkaavaa menettelyä.

Henkisen väkivallan kirjo on laaja ja se näyttäytyy erilaisena aikuisten välisissä tilanteissa kuin vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa. Vanhemman lapseen kohdistama rahankäytön, liikkumisen tai sosiaalisten suhteiden kontrolloiminen ja valvominen kuuluvat monilta osin normaaliin kasvatukseen ja perhe-elämään. Kasvatusvastuussa olevan aikuisen ja lapsen

välisissä tilanteissa haitallisen kontrolloinnin tunnistaminen vaikeaa silloin, kun kyse on rajanvedosta huonon vanhemmuuden ja lasta vahingoittavan kontrolloinnin välillä.

Lapsen psyykkisen terveyden ja väkivallan vaikutusten tarkastelua ei tulisi rajata ainoastaan sellaisiin tekoihin, jotka on suoraan kohdistettu lapseen ja tarkoitettu lapsen vahingoittamiseksi tai tekoihin, joissa voimassa olevan lainsäädännön mukaan lapsella on asianomistajan asema. Väkivaltaisessa ja kontrolloivassa ympäristössä eläminen on lapselle monella tavalla haitallista ja traumaattista riippumatta siitä, kohdistetaanko väkivaltaa ja kontrollia suoraan lapseen. Vanhempien välinen väkivalta ja kontrollointi vaikuttavat lapseen monella eri tavalla ja tällaisissa olosuhteissa elävät lapset tulisi tunnistaa perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreiksi, sillä sekä omaan vanhempaan kohdistetun väkivallan todistaminen että monenlaiset huoltajan kontrolloinnin tavat vaikuttavat myös lapseen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten toimijuus väkivallan kohtaamisessa

Sisko Piippo, Jyväskylän yliopisto

Olemassa oleva tutkimus on jo tuottanut tietoa lähisuhdeväkivallan tunnistamisen ja siihen puuttumisen haasteista. Tämä tutkimus käsittelee lähisuhdeväkivaltaan puuttumista sosiaali- ja terveydenhuollossa syventyen erityisesti väkivallan tunnistamista ja siihen puuttumista edistäviin tekijöihin. Tutkimuksessa olen analysoinut sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten fokusryhmähaastatteluista (n=45) onnistuneita työkäytäntöjä. Näistä olen tarkastellut ammattilaisten toimijuutta hyödyntämällä toimijuuden subjektikeskeisiä sosiokulttuurisia teorioita. Tutkimuksessa selvitettiin, millaista toimijuutta ammattilaisten onnistuneiksi arvioimissa työkäytänteissä tai toimintatavoissa ilmenee ja millaista toimijuutta väkivallan kohtaaminen edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilta. Aineisto analysoitiin temaattisella sisällönanalyysillä. Tulokset havainnollistavat, kuinka ammatillinen toimijuus tulee näkyväksi lähisuhdeväkivallan ilmiön ja sen kontekstuaalisten tekijöiden ymmärtämisessä (episteeminen toimijuus), asiakasprosessin aloittamisessa ja käynnistämisessä (prosessuaalinen toimijuus), ammattilaisten välisessä yhteistyössä (relaationaalinen toimijuus) sekä oman toiminnan ja tunteiden reflektoinnissa (reflektiivinen toimijuus).

Digitalisaation ja tekoälyn haasteet ja mahdollisuudet lähisuhdeväkivaltaa kohdanneiden palveluissa sosiaali- ja terveysalalla

Hanna Mielismäki, Tampereen yliopisto, Turun yliopisto

Lähisuhdeväkivalta on maailmanlaajuisesti vakava yhteiskunnallinen, kansanterveydellinen ja sosiaalinen ongelma. Se koskettaa kaikkia ikäryhmiä ja yhteiskuntaluokkia, ja sillä on vakavia fyysisiä ja psyykkisiä seurauksia. Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja tarvittavat interventiot ovat kuitenkin puutteellisia, ja monet väkivaltaa kokeneet jäävät ilman tarvitsemaansa apua.

Palvelujärjestelmän digitalisoituessa tekoälypohjaisia ratkaisuja on hyödynnetty enenevässä määrin chattibottien muodossa. Tutkimusten mukaan tällaiset automatisoidut keskustelujärjestelmät saattavat lisätä väkivaltaa kohdanneiden toimintamahdollisuuksia, koska botit ovat aina tavoitettavissa, tarjoavat välittömästi tietoa, ohjaavat palveluihin ja simuloivat ihmisten välistä vuorovaikutusta. Tekoälyn potentiaalin lisäksi on kuitenkin olennaista huomioida tämän nopeasti kehittyvän teknologian eettisiä haasteita. Botin automatisoitu toiminta on vuorovaikutuksessa haavoittuvassa asemassa olevan väkivallan kokijan inhimillisen avuntarpeen äärellä, jossa on läsnä monia väkivallan kohteena olevan turvallisuuteen ja hyvinvointiin liittyviä riskejä, kuten digitaalisen väkivallan eri muodot.

Tämä tutkimus tuottaa tietoa tekoälyn hyödyntämisen haasteista ja mahdollisuuksista lähisuhdeväkivallan kontekstissa. Empiirinen aineisto koostuu eurooppalaisia palvelujärjestelmiä ja väkivaltatyön käytäntöjä kartoittavasta kansainvälisestä tutkimusaineistosta sekä suomalaisten väkivaltatyön ammattilaisten, viranomaisten ja väkivallan kokemusasiantuntijoiden fokusryhmähaastatteluista. Aineiston analyysissa on hyödynnetty laadullisia menetelmiä, kuten luotettavan tekoälyn kehystä.

Tutkimustuloksissa korostui luottamuksen menetys viranomaisiin ja palvelujärjestelmän kykyyn tarjota turvaa väkivallan kokijoille ja heidän lapsilleen. Myöskään chattibotit eivät tutkimustulosten valossa näytä ratkaisevan turvallisuuden puutetta. Botit nähtiin kuitenkin soveltuvan väkivallan varhaiseen tunnistamiseen ja tietoisuuden lisäämiseen lähisuhdeväkivallasta ja väkivallan kohteena olevien oikeuksista. Aineiston perusteella väkivaltaongelma nähtiin kuitenkin niin monitahoisena ja haastavana, että sen käsittely vaatii ammattilaista. Anonyymi kommunikointi botin kanssa nähtiin mahdollisuutena rohkaistua

ottamaan ensimmäinen askel kohti avunhakemista palvelujärjestelmän piiristä. Onkin tärkeää kehittää palvelukäytäntöjä niin, että väkivaltaa kokeneiden luottamus viranomaisten haluun ja kykyyn käsitellä väkivaltaongelmaa vahvistuu. Tämä edellyttää kuitenkin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten koulutuksen lisäämistä lähisuhdeväkivallan eri teemoista. Tämä tutkimus tuo esiin niitä osa-alueita, joita koulutuksissa on hyödyllistä vahvistaa, ja myös niitä osa-alueita, joissa ammattilaiset voisivat mahdollisesti hyödyntää tekoälyä työnsä tukena.

Avainsanat: lähisuhdeväkivalta, tekoäly, chattibotti, teknologia, etiikka

Ylirajaiset perheet väkivaltatyön asiakkaina ja pakottava kontrolli

Outi Kekkonen

Pakottava kontrolli transnationaaleissa eli ylirajaisissa perheissä on lähisuhdeväkivallan muoto, jossa kontrolli ulottuu jopa valtioiden rajojen yli ja väkivaltaisesta lähisuhteesta lähteminen on äärimmäisen vaikeaa, vaikka kukaan ei valvoisi uhria päivittäisissä ja kasvokkaisissa kohtaamisissa. Väkivallan tekijä vie kokijan vapauden, autonomian ja itsetunnon. Pakottava kontrolli on jatkuvaa ja alistamisen taktiikat ulottuvat kaikille arjen alueille.

Esityksessä tarkastellaan väkivaltatyön ammattilaisten havaintoja pakottavasta kontrollista ylirajaisissa perheissä eli perheissä, joissa perheenjäsenet viettävät vähintään osan ajastaan eri maissa, mutta säilyttävät jaetun yhteenkuuluvuuden tunteen. Aineiston muodostaa 8 fokusryhmähaastattelua, joihin osallistui yhteensä 27 väkivaltatyön ammattilaista turvakodeista ja väkivaltatyön avopalveluista. Analyysimenetelmänä käytettiin teorialähtöistä analyysia käyttäen Starkin (2009) teoriaan pakottavasta kontrollista. Lisäksi analyysissä hyödynnettiin ylirajaisuuden ja intersektionaalisuuden käsitteitä ja näkökulmia.

Tulosten mukaan ylirajaisissa perhesuhteissa tapahtuvaan lähisuhdeväkivaltaan liittyy merkittäviä pakottamisen, kontrollin ja vallankäytön tapoja. Kontrollia ylläpiti ylirajainen väkivallan uhka, joka oli jatkuvana läsnä uhrin arjessa riippumatta siitä, missä uhkailija sijaitti. Tekijät hyödynsivät rakenteellista eriarvoisuutta valta-asetelman ylläpitämiseen ja rajoittivat uhrin tiedonsaantia sekä resursseja. Epävarmuus oleskeluluvasta, työllistymisestä, lasten

huoltajuudesta sekä asumisesta ylläpitivät uhrin riippuvuutta tekijään. Ylirajainen pakottava kontrolli nivoutui kunniaan liittyvään väkivaltaan sekä ihmiskauppaan. Kokijan häpäiseminen ja eristäminen sosiaalisesta verkostosta estivät avun hakemista niin omasta kulttuuriyhteisöstä kuin kohdemaan yhteiskunnan puolelta.

Ylirajaiseen pakottavaan kontrolliin puuttuminen on vaikeaa, sillä palvelujärjestelmää ei ole rakennettu tunnistamaan näitä lähisuhdeväkivallan ulottuvuuksia. Kokija altistuu erityisille ylirajaisen pakottavan kontrollin muodoille ja samanaikaisesti rakenteelliset tekijät vaikeuttavat avun saamista. Yhteisön merkitys uhrin kokemassa kontrollissa ja pakottamisessa korostuu, mikä asettaa haasteita yksilökeskeiselle väkivaltatyölle ja palvelujärjestelmälle. Vaikka väkivalta on rangaistavaa kansallisen ja kansainvälisen lainsäädännön perusteella, näiden väkivaltatilanteiden päätymistä oikeuteen estää kulttuuriset perheen merkitykset, transnationaalisuus sekä rakenteelliset esteet.

Lapsuusajan haitalliset kokemukset ja yhteiskuntaluokka

Hanne Lamberg, Tampereen yliopisto, lapsuuden, nuoruuden ja perheen tutkimuskeskus

Lapsuusajan haitalliset kokemukset eli ACE-kokemukset (*adverse childhood experiences*) tarkoittavat alle 18-vuotiaana koettua fyysistä, henkistä ja seksuaalista väkivaltaa, fyysistä ja psyykkistä laiminlyöntiä, vanhempaan kohdistuvan väkivallan todistamista, vanhemman päihde- tai mielenterveysongelmaa ja eroa vanhemmasta. Ilmiötä on tutkittu 1990-luvulta saakka erityisesti länsimaissa. Kansainvälinen tutkimus on painottunut kansanterveystieteelliseen ja lääketieteelliseen lähestymistapaan, minkä pohjalta on saatu kattavaa tietoa kokemusten haitallisista vaikutuksista terveyteen, mielenterveyteen ja elämäntapaan. Toistaiseksi yhteiskuntatieteellinen näkökulma ja suomalainen tutkimus ovat jääneet vähäisemmäksi. Myöskään yhteiskuntaluokkatarkastelua ei ole juurikaan tehty Suomessa. Aikaisempi kansainvälinen tutkimus on kuitenkin näyttänyt, että matala luokka-asema on yhteydessä suurempaan ACE-riskiin. Erityisen paljon kokemuksia kasautuu huono-osaisimmille ihmisryhmille, joista voidaan käyttää myös nimitystä haavoittuva luokka. Esimerkiksi lastensuojelun asiakkaat, asunnottomat ja vangit ovat tyypillisesti altistuneet poikkeuksellisen runsaille ACE-kokemuksille verrattuna muuhun väestöön.

Tarkastelin gradussani suomalaisten 6.- ja 9.-luokkalaisten lapsuusajan haitallisia kokemuksia yksittäin, kasautuneesti, suhteessa sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen sekä suhteessa yhteiskuntaluokkaan. Aineistona toimi vuoden 2022 Lapsiuhritutkimus (N=6825), jota analysoin logistisella regressioanalyysillä ja varianssianalyysillä. Lapsuusajan haitallisia kokemuksia on suomalaisilla lapsilla ja nuorilla paljon: 70 prosenttia raportoi vähintään yhden kokemuksen ja seitsemällä prosentilla niitä oli neljä tai useampi. Sateenkaarinuorilla ACE-kokemuksia oli muita runsaammin. Yhteiskuntaluokkatarkastelun perusteella luokka-aseman yhteys ACE-kokemuksiin on monimutkainen: erot työväenluokan ja keskiluokan välillä olivat paikoin vähäisiä ja tarkasteltavan osa-alueen mukaisesti vaihtelevia. Selkeimmiksi riskitekijöiksi osoittautuivat perheen talousvaikeudet ja se, mikäli vanhemmalla oli pelkkä perusasteen koulutus.

Tässä esityksessä keskitytään tarkastelemaan lapsuusajan haitallisten kokemusten ja yhteiskuntaluokan välistä yhteyttä rakenteellisella tasolla. Esitys nojaa gradun tuloksiin sekä aluillaan olevaan väitöskirjatyöhön, jossa syvennytään haavoittuvan luokan lapsuusajan haitallisiin kokemuksiin. Aihepiiristä tarvitaan lisää tietoa suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa. Erityisesti huono-osaisimman väestöosan, haavoittuvan luokan, kasautuvista lapsuusajan haitallisista kokemuksista tarvitaan syvällisempää ymmärrystä. Rakenteellinen tarkastelu on välttämätöntä, sillä ACE-kokemukset eivät tapahdu tyhjiössä. Ne ovat tiiviisti kytköksissä perheiden kuormitukseen, resursseihin ja elinolosuhteisiin, joihin puolestaan vaikuttavat yhteiskunnan rakenteet: talousjärjestelmä, politiikka, sosiaaliturva, työmarkkinat, palveluiden saatavuus, syrjintä ja muu eriarvoisuus. Tieto lapsuusajan haitallisten kokemusten rakenteellisista riskitekijöistä on tärkeä saada välitettyä myös politiikkaan ja laajempaan julkiseen keskusteluun, jotta lasten elinolosuhteita ja turvallisuutta voidaan parantaa.

Digitaalisvälitteinen taloudellinen väkivalta parisuhteissa

Anniina Kaittila, Sonja Tihveräinen, Johanna Hietämäki, Suvi Nipuli, Jarno Tuominen, Leo Nyqvist, Marita Husso

Talouteen liittyvien asioiden hoitaminen on siirtynyt viime vuosikymmeninä pääosin digitaaliseksi. Pankkiasioita hoidetaan verkkopankissa ja rahansiirtoja ihmiseltä toiselle

tehdään pääosin digitaalisten palvelujen kautta. Verkkopankkitunnusten avulla tunnistaudutaan useissa viranomaispalveluissa, tehdään verkko-ostoksia sekä haetaan lainoja, pikavippejä ja esimerkiksi Kela-etuuksia. Sähköinen tunnistautuminen ja raha-asioiden hoidon siirtyminen verkkoon on tuonut mukanaan myös uudenlaisia keinoja vahingoittaa taloudellisesti nykyistä tai entistä puolisoa. Tällöin voidaan puhua digitaalisvälitteisestä taloudellisesta väkivallasta.

Digitaalisvälitteinen taloudellinen väkivalta on katvealue niin ammattikäytäntöjen kehittämisen kuin tutkimuksenkin suhteen. Vaikka viime vuosina on tehty paljon kehittämistyötä väkivallan tunnistamiseen liittyen, sekä taloudellinen että digitaalinen väkivalta ovat muotoja, joita väkivallan kokijat ja ammattilaiset tunnistavat heikosti. Siten myös väkivallan kokijoiden auttamiskäytännöt ovat puutteellisia. Ammattikäytäntöjen kehittämistä haastaa myös tutkimustiedon puute. Aiemmissä tutkimuksissa on mainintoja siitä, että taloudellinen vahingoittaminen saattaa tapahtua digitaalisia alustoja hyödyntäen. Teema on kuitenkin ollut tutkimuksissa tyypillisesti sivujuonteena.

Työryhmäesityksessä tarkastelemme, millaisia muotoja parisuhteissa esiintyvä digitaalisvälitteinen taloudellinen väkivalta saa. Aineistoina hyödynnämme turvakotien työntekijöille tehtyä kyselyä (aineisto I) sekä sosiaalityön ammattilaisille tehtyä kyselyä (aineisto II). Analysoimme kyselyjen avovastauksia aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Tulosten perusteella ammattilaisten esiin nostamat digitaalisvälitteisen taloudellisen väkivallan muodot voidaan jakaa hyväksikäyttöön, kontrollointiin ja eron jälkeiseen väkivaltaan. Väkivallan kokijoiden auttaminen edellyttää ilmiöön liittyvän tiedon lisäämistä kansalaisille, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille sekä rahoitus- ja teknologiapalveluita tuottaville tahoille.

Ihmiskaupan uhrit palveluissa ja niiden ulkopuolella

Mäkipää Lotta, THL, Johanna Mäki-Opas, THL, Katri-Leena Mustonen, THL & Natalia Skogberg, THL

Tämä alustus keskittyy pohtimaan miten ihmiskaupan uhrien palvelut toteutuvat hyvinvointialueilla ja toisaalta mitä esteitä ihmiskaupan uhrit kokevat yrittäessään hakeutua hyvinvointialueiden tarjoamiin palveluihin. Millaisia konkreettisia esteitä he kokevat palveluihin

hakeutumisessa? Kuinka hyvin palvelut vastaavat uhrien todellisiin tarpeisiin? Alustus pohjautuu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoimaan Aktiivinen toimijuusryhmähankkeessa toteutettavaan tutkimukseen ihmiskaupan uhrien palveluista hyvinvointialueilla.

Tutkimus jakautuu kahteen osaan: ensimmäisessä osassa kartoitetaan niitä esteitä, joita ihmiskaupan uhrit kokevat yrittäessään hakeutua hyvinvointialueiden tarjoamiin palveluihin. Tässä osassa tullaan haastattelemaan ihmiskaupan uhreja (n=15), jotka ovat syystä tai toisesta jääneet palvelujen ulkopuolelle. Näiden haastattelujen avulla pyritään tunnistamaan konkreettisia esteitä, kuten kieli- ja kulttuurimuureja, tiedon puutetta, luottamuspulaa viranomaisia kohtaan, tai muita tekijöitä, jotka estävät uhreja hakeutumasta tarvitsemiensa palvelujen piiriin.

Toisessa osassa tutkimusta keskitytään niihin ihmiskaupan uhreihin, jotka ovat hyvinvointialueiden tarjoamien palvelujen piirissä. Tämä osa pyrkii syventämään ymmärrystä siitä, miten uhrien tarpeet on otettu huomioon palveluprosessin eri vaiheissa, erityisesti palvelutarpeen arvioinnin osalta. Tutkija haastattelee tässä vaiheessa ihmiskaupan uhreja (n=10) heidän kokemuksistaan hyvinvointialueiden palveluissa. Haastattelujen avulla pyritään selvittämään, miten palvelutarpeen arviointi on toteutettu ja miten se vastaa uhrien todellisiin tarpeisiin. Lisäksi tarkastellaan mahdollisia kehittämiskohteita, jotka voisivat parantaa palvelujen laatua ja uhrien tyytyväisyyttä.

Haastattelujen lisäksi tutkimuksessa laaditaan toimenpide-ehdotukset ihmiskaupan uhrien palveluiden saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi hyvinvointialueilla. Lopulta tutkimus toimii tärkeänä työkaluna päätöksentekijöille, palveluntarjoajille ja muille alan toimijoille, jotka työskentelevät ihmiskaupan uhrien parissa ja pyrkivät edistämään heidän oikeuksiaan ja hyvinvointiaan. Tutkimus tarjoaa merkittävää tietoa siitä, miten ihmiskaupan uhrien asemaa voidaan parantaa yhteiskunnassa ja miten hyvinvointialueet voivat vastata entistä paremmin heidän tarpeisiinsa. Tutkija on YTM Lotta Mäkipää. Alustuksella halutaan saada näkökulmia ja inspiraatiota tutkimuksen alkuvaiheeseen sekä liittyä keskusteluun turvallisuudesta ja väkivaltaan puuttumisesta sekä sen tunnistamisesta yhteiskunnallisin toimenpitein.

Päihteitä käyttäneiden ihmisten väkivaltakokemuksiin liittyvät kohtaamiset julkisen vallan edustajien kanssa

Heidi Kankkonen, Lapin yliopisto, YTM, Yliopisto-opettaja, Väitöskirjatutkija

Esityksessäni tarkastelen päihteitä ongelmallisesti käyttäneiden ihmisten kokemuksia kohtaamisista julkisen vallan edustajien kanssa väkivallan kontekstissa. Julkisen vallan edustajilla tarkoitetaan poliisia, sosiaalityöntekijöitä, terveydenhuollon edustajia ja järjestyksenvalvoja. Kyseessä on laadullinen tutkimus, jossa on syvähaastateltu 18 henkilöä, joilla on ollut ennen tutkimukseen osallistumista ongelmallista päihteiden käyttöä. Tutkimusote on fenomenologinen ja sen analyysissa on hyödynnetty fenomenologista analyysia sekä sisällönanalyysia. Väkivalta päihteitä käyttäneiden ihmisten ja julkisen vallan edustajien kohtaamisissa on ollut henkistä, fyysistä tai seksuaalista ja päihteitä käyttäneiden ihmisten kokemaa tai tekemää, tai julkisen vallan edustajan tekemää. Väkivaltakokemusten käsittelyyn on saatu vaihtelevasti apua ja joissain tapauksissa kohtaamisiin on liittynyt väkivaltaa julkisen vallan edustajan ja päihteitä käyttäneen ihmisen välillä. Tutkimukseen osallistuneet kertovat, mikä heidän näkökulmastaan edistää onnistunutta kohtaamista julkisen vallan edustajan kanssa väkivallan kontekstissa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on lisätä tietoa siitä, miten julkisen vallan edustaja voi onnistuneesti kohdata väkivaltaa kokenutta, päihteitä käyttänyttä ihmistä ja ohjata häntä avun piiriin.

Asiasanat: päihteiden käyttö, kohtaaminen, julkinen valta, väkivalta, fenomenologinen tutkimus

Työryhmä 20: Embodied in/security, encounters and relations of power

Vetäjät: Tiina Sotkasiira, University of Eastern Finland & Meri-Tuuli Hirvonen, University of Eastern Finland

Working group description

The lived experience of the body, that is, our bodily sensations, perceptions and behaviours, is essential to the sense of security. Furthermore, embodied encounters with the material environment influence our relationship with the world and our trust on its continuance. As noted by Johnson (2018), when we navigate interpersonal relationships and learn about the characteristics associated with different groups of people, our bodies assist in creating and maintaining the power dynamics that can arise between us. Some bodies are securitized as objects of monitoring, for example. Embodied in/securities are also expressed and experienced as care needs. However, the role of the body in reproducing in/security in everyday life is often overlooked.

This working group invites to unpack the notions of embodiment and security in order to explore the embodied ways in which individuals and communities struggle for their sense of security in the world of intersecting crisis. Sense of security, however, is typically understood in psychological terms and similarly, we tend to see the embodiment in individual terms. Yet these are profoundly social phenomena, even if they may be experienced individually or privately. We can as an example analyse embodied security as a relationship of power in a social setting.

The aim of this working group is to address the implicit and explicit knowledge of, in and between bodies to inquire into the in/equality in the realities and experiences of security. We welcome diverse contributions that draw on embodied perspectives, experiences, and methods in various local, regional, national, and global contexts. We hope to invigorate discussion of the concepts, empirical findings and methodology, which have previously been overlooked, from a body-centered perspective. We look forward to sharing collegial ponderings of how-to bring body into the study of social and public policy.

Reference: Johnson, Rae (2018) Embodied Social Justice. London and New York: Routledge.

Abstracts:

Disrupting the spaces of whiteness with unruly dances

Venla Järvensivu, University of Helsinki

In this presentation I wonder about the methodological position of my doctoral research on the inequalities in dance spaces and the possibilities of unruly dances. The research starts from the premise that spaces are not empty or neutral (McKittrick, 2006), but racialising, gendering, dis/abling and classing. Institutionalised dance spaces are particularly exclusive and repeat white-normative practices. For instance, classical ballet has historically established a “somatic norm” (Puwar, 2004), a standard of a disciplined embodiment, through which other forms of dance and those who practice them, have been marginalised. People whose bodies are not considered to meet the ideals and normativities, become bodies ‘out of place’ (Ahmed, 2012; Mirza, 2018). Dance as a social practice is profoundly political and carries the political history of the body (Dempster, 1995). Whiteness as the norm tries to set the rules also for dance. Consequently, the other/ed forms of dance, such as hip hop, have been created and practiced in the spaces of their own. I understand these spaces as counterspaces (Mirza, 2018) where the bodies of people of colour and their experiences can be validated and feel safe. Since the spaces in dance (education) and the bodies inhabiting them are not neutral but shaped by the interplay of mental, social and material dimensions, the question is not just about dance but about wider societal structures, movements and imaginaries. I therefore ask, how to disrupt the spaces of whiteness with unruly dances.

Exploring notions of embodied (dis)trust among migrant stay-at-home parents

Liselott Sundbäck, Researcher, Mobile Futures- project, PhD student, Social Policy, Åbo Akademi University

This presentation explores how trust and distrust can be understood as an embodied experience among migrant stay-at-home parents. Within the vast literature on trust in various disciplines and the emerging literature on trust and migration, the notion of trust as an embodied experience has often been overlooked. However, as previous research show, trust shaping seems to be strongly affective processes and therefore requires further exploration in

relation to embodied belongings. Hence, this presentation sets out to explore tensions and inequalities in relation to the everyday navigation of life in public and private spaces. Drawing on on-going research with stay-at-home parents in the Capital Region, the presentation explores how various encounters, relations of power and sense of security interplay/shape/relate to trust in the everyday life. The aim of the research is to explore various places and spaces such as public transports, playgrounds and activities (language cafés) for stay-at-home migrant parents together with them. Further, various notions and understandings of trust will be explored, such as trust related to ontological security (Giddens, 1991) and to strange encounters (Ahmed, 2000). Doing so, it explores both empirical data and methodology in relation to participatory approaches when exploring trust.

References: Ahmed, S. 2000. *Strange Encounters: Embodied Others in Post-Coloniality*. London: Routledge. Giddens, A. 1991. *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press: Cambridge.

The self-care practices of Finnish people during the outbreak of the full-scale war in Ukraine

Tiina Sotkasiira, Associate Professor, University of Eastern Finland

The Russian invasion of Ukraine on February 24, 2022, has had devastating effects on the Ukrainian population, the environment, the global economy, and the political order. However, the mediated warfare in Ukraine has also affected the well-being of individuals outside Ukraine. This presentation contributes to the social scientific research, which has thus far been mostly critical towards the psychologically informed self-care practices that aim to transform one's relationship to oneself and shape the ways in which one makes sense of and acts upon oneself and the social world. This presentation nuances these critiques by pointing out the importance and diversity of means through which individuals seek to make their lives livable while dealing with intense ethical and practical questions, such as those related to the outbreak of the war in Ukraine.

This presentation draws on 29 interviews conducted with Finnish people in spring 2022, during the aftermath of the outbreak of the full-scale war in Ukraine. By unpacking the motivations and subjective experiences of self-care among this diverse group of participants, the presentation seeks to shed light on the importance of embodied knowledge and wellbeing in crisis situations. The focus on the self-care practices of Finns is not meant to take the spotlight away from the existential threats that continue to endanger Ukraine and Ukrainians. The Russian war against Ukraine is marked by crimes against humanity and is a transparent attempt at genocide. The focus on self-care is an ethically viable topic because its findings are linked with and perhaps even a condition the efforts of individual citizens to find means to support Ukrainians and other people affected by military violence.

Työryhmä 21: Joustava arki työmarkkinoiden reunamilla

Vetäjät: Eeva Heikkinen, väitöskirjatutkija, Itä-Suomen yliopisto, Hanna-Mari Ikonen, apulaisprofessori, Jyväskylän yliopisto & Satu Ojala, apulaisprofessori, Tampereen yliopisto

Työryhmän kuvaus

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä palkkatyöyhteiskunnan muodostumisen myötä kokoaikaisesta palkkatyöstä kehittyi eräänlainen turvan ja oikeuksien lähde, jonka perustalle myös suomalainen hyvinvointivaltio ja sosiaaliturvajärjestelmä on rakennettu. Suomessa kokopäiväiset ja kokoaikaiset työsuhteet ovat edelleen pääasiallinen työsuhdemuoto ja normi, mutta työntekijät myös liikkuvat työpaikasta toiseen sekä käyvät ajoittain työttöminä tai työvoiman ulkopuolella – toisin sanoen työmarkkinoiden reunamilla.

Viime vuosina työllisyyden kasvu Suomessa on tapahtunut pääosin työmarkkinoiden reunamilla, ja kasvu on perustunut pääasiassa osa-aikaisen työn lisääntymiseen. Osa-aikaista, määräaikaista ja yrittäjätyötä oli syksyllä 2021 selvästi enemmän kuin samaan aikaan vuonna 2019 ennen koronapandemian alkua. Suomessa työmarkkinoiden reunamilla elää lähes miljoona ihmistä, kun mukaan lasketaan kuuluvaksi mm. määrä- ja osa-aikaisissa työsuhteissa, vakituisissa osa-aikasuhteissa, alustaloudessa ja nollatuntisopimuksilla työskentelevät, freelancerit, yksinyrittäjät ja muut itsensä työllistäjät, työharjoittelijat, työttömät ja opiskelijat.

Yhtenä nykyisten työmarkkinoiden murrosta määrittävänä piirteenä voidaan pitää jouston korostumista. Työelämän joustoa voidaan nähdä monella tapaa positiivisena kehityksenä ja hyödyttävänä sekä talouskasvua, organisaatioita että työntekijöitä. Toisaalta joustavat työjärjestelyt on liitetty työelämän yleiseen epävarmistumiseen, työllä hankittavien ansioiden pienentymiseen sekä työelämän riskien siirtymiseen työnantajilta yksittäisten työntekijöiden harteille, jolloin työnteko tapahtuu usein ilman kollektiivisten sopimusten ja pysyvien työsuhteiden muodostamia turvakehiä.

Työmarkkinoiden reunamilla tehtävä työ ei aina ole välttämättä pienituloista, epävarmaa tai laadultaan heikkoa. Se voidaan kokea omalle alalle tunnusomaiseksi ja mahdollistavan muun muassa perinteistä palkkatyötä joustavamman vapaa-ajan ja omaehtoisen työajan ja -paikan määrittämisen elämäntilanteiden mukaan. Kuitenkin elämä työmarkkinoiden reunamilla saattaa osoittautua turvattomaksi, kun työelämän joustavuus ja vaihtelevuus tarkoittaa toimeentulon katkonaisuutta, köyhyyttä tai haasteita sosiaaliturvajärjestelmän rakenteissa.

Tässä työryhmässä kysymme muiden muassa edellä kuvattujen teemojen kautta, miten turvata arki ja toimeentulo työmarkkinoiden reunamilla? Millaisena taloudellinen turvallisuus ja yhteiskunnan turvaverkot näyttäytyvät? Miten työmarkkinoiden reunamille sijoittuva työ heijastuu vapaa-aikaan tai muuhun elämään? Millaista on olla joustava työntekijä? Kutsumme mukaan alustuksia, jotka voivat olla teoreettisia, menetelmällisiä tai empiirisiä. Esityskielenä voi olla suomi tai englanti.

Abstraktit:

Arjen tutkimuksen uudelleen kuvittelu: arjen rutiinit ja ennakointi etuoikeuksina?

Mia Tammelin, Apulaisprofessori ja tutkimusjohtaja, Tampereen yliopisto

Arkeen ja sitä koskevaan tutkimukseen liittyy toistuvuus ja rutiininomaisuus sekä tavanomaisuus. Felskin (1999) mukaan arjen ymmärtämisessä on kolme keskeistä näkökohtaa: aika, tila ja tottumus. Arjen ajallisuus liittyy toistoon, arki paikantuu vahvasti kotiin tilana ja kokemuksellisesti arki on totuttu tapa ja kokemus 'tuttuudesta' tai 'tavanomaisesta' (Aaltonen & Varjonen 2014). Etenkin työelämää ja työn, perheen ja muun elämän yhteensovittamista koskeva tutkimus, ja ilmiön tarkastelussa käytetyt kvantitatiiviset mittarit, perustuvat pitkälti oletukseen siitä, että palkkatyö tai yrittäjyys ja niiden rakenteistama arki on ennakoitavaa. Niin ikään perheen arjen tutkimuksessa oletetaan, että ajan ja arjen ennakointi ja rutiini on vakio ja kaikkien saatavilla. Toisaalta tiedetään, että erityisesti työmarkkinoiden reunamilla ja niiden ulkopuolella tai köyhyydessä, arjen ja sen resurssien ennakoitavuus ei välttämättä toteudu: arki voi olla jatkuvaa navigointia niukkojen aika- ja talousresurssien keskellä tai jatkuvaa kamppailua selviytymisestä.

Tässä esityksessä keskustellaan arkea koskevasta teoretisoinnista ja kysytään, tulisiko arjen keskeisiä elementtejä kuvitella uudelleen? Millaista on arki, jos siihen kytkeytyvät institutionaaliset ankkurit ja resurssit rapautuvat, katoavat kokonaan tai ovat alati muutoksessa? Esityksessä pohditaan arjen aikaan, tilaan ja tottumukseen liittyviä säröjä – tai suoranaista puutetta – sekä institutionaalisten ankkureiden rapautumista perhe-elämän ja vanhemmuuden näkökulmasta. Tutkimuksessa hyödynnetään Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä (2019) kirjoituskilpailun aineistoa (Turunen & Isola 2019), sekä Perheen arki, talous

ja toimeentulo - hankkeen haastatteluaineistoa (n=43). Aineistoja on analysoitu sisällönanalyysin menetelmällä.

Piirtää esiin ruumiin rajat: Vapaa-ajan liikunnan mahdollisuudet ja merkitykset työmarkkinoiden reunamilla

Hanna-Mari Ikonen, Jyväskylän yliopisto

Esityksessäni tarkastelen prekaareissa ja matalapalkkaisissa töissä olevien ihmisten vapaa-aikaa. On tunnettua, että työmarkkinoiden reunamilla ihmisen ruumiin ja mielen olisi oltava joustava: tulevaisuuttaan varmistaakseen ja potentiaaliaan osoittaakseen työtilaisuuksiin on tartuttava, vaikka se tarkoittaisi vapaa-ajan uhraamista. Matalapalkka-aloilla töitä on tehtävä epäsosiaalisiin aikoihin, jos mielihäilyä tuloihin, jälleen vapaa-ajasta tinkien. Jos mieli ja ruumis eivät enää joustaa, voi seurata romahdus, jolloin aikaa yllättäen on. Tuon ajan kolonisoivat kuitenkin useat hallintajärjestelmät, joiden vaatimuksia toteuttavat viranomaiset ohjaavat yksilöitä takaisin työmarkkinoille, vaikka ehkä pysyvästi reunamille. Ilmiöissä, jotka vaikuttavat ihmisiin työmarkkinoiden marginaalissa, johtavat heidät sinne sekä pitävät heidät siellä, on vielä paljon tutkittavaa. Esityksessäni suuntaan kuitenkin katseen siihen, miten työmarkkinoiden reunamille sijoittuva työmarkkina-asema heijastuu vapaa-aikaan - huomioiden tuon vapaa-ajan tietyn paradoksaalisuuden.

Tutkimusten perusteella tiedetään paljon vapaa-ajan fyysisen aktiivisuuden ja sosioekonomisen aseman korrelaatiosta, köyhyyden hyvinvointia heikentävistä vaikutuksista sekä vapaa-ajan ja erityisesti vapaa-ajalla tapahtuvan liikkumisen hyödyllisyydestä köyhille ja marginalisoiduille ihmisille. Täydennän tätä tietämystä suomalaisten työssäkäyvien köyhien arkea koskevien aineistojen avulla osoittamalla, miten pienituloisuus ja prekaari työmarkkina-asema heijastuvat vapaa-aikaan, myös osin eri tavalla kuin vailla työtä olevien tapauksessa saattaa olla. Kuvaan, millaisia vapaa-ajan liikkumisen käytäntöjä ja merkityksiä tutkitut työssäkäyvät köyhät kertovat. Tunnistaan liikunnalle karkeasti kolme erilaista roolia - aktiivinen, rajoittunut ja olematon - sekä useita merkitysulottuvuuksia.

Ongelmallisen työmarkkina-aseman mutkikkaat ja kauaskantoiset seuraukset osoittamalla pyrin sijoittamaan kansallisia ponnisteluja väestön liikkumisen lisäämisestä yksityiskohtaisemmin kontekstiinsa. Vaikka sekä tutkijat että kansalaiset tietävät liikunnan ja muun vapaa-ajan aktiivisuuden hyödylliseksi, jopa erityisen kannattavaksi muuten kuormittavassa tilanteessa, terveyden kannalta liian vähäisen liikkumisen syytä on syytä tarkastella ja toimenpiteitä pohtia osana laajempaa ymmärrystä arkielämän haasteista.

Työvoiman joustavat käyttötavat ja niiden seuraukset 2000-luvun Suomessa - politiikan ja tutkimuksen paradigmat

Päivi Järvineniemi, Helsingin yliopisto

Esitelmä perustuu osaan sosiaalitieteiden tulevasta väitöstutkimuksesta. Siinä käsitellään palkansaajien määräaikaista ja osa-aikaista työtä sekä työaikojen ja työnteen paikkojen joustoja keskeisine seurauksineen politiikka-asiakirjojen ja tutkimusten valossa, niitä analysoiden. Lähdeaineisto koostuu Suomen 2000-luvun hallituskausien ohjelmista sekä relevanteista arviointiselvityksistä ja työryhmäraporteista. Käytettävä tutkimuskirjallisuus rajautuu puolestaan sosiaalitieteelliseen kattaen laajasti eri tahojen tuottamat julkaisut. Tarkoituksena on tunnistaa laadullisen sisällönanalyysin avulla tarkastelun kohteena olevien työelämän joustojen toivottua muutossuuntaa ja nopeutta sekä yhteiskuntapoliittista tarpeellisuutta koskevia suhtautumistapoja ts. paradigmoja. Tuloksena olisi analyysikehikko, jonka avulla voi luokitella työelämän joustoista esitettyjä näkemyksiä ja johtopäätöksiä. Aineiston lopullinen koko, rajaukset ja tyypit ovat vielä täsmentymättömiä.

Työvoiman joustavien käyttötapojen kohdentuminen sekä seuraukset palkansaajien työmarkkina-asemalle ja työelämän laadulle ovat olleet toistuvasti keskustelun ja tutkimuksen aiheena. Niillä on ollut merkitystä niin ikään politiikkasuunnittelussa esiintyvien työllisyyden ja työurien pidentämisen strategisten tavoitteiden kannalta. Esitelmässä esitetään myös alustavia havaintoja politiikka-asiakirjojen ja tutkimusten osoittamista erilaisista suhtautumistavoista työvoiman joustaviin käyttötapoihin.

Työaikojen ja työnteen paikkojen joustoja käsitellään tutkimuksen seuraavassa vaiheessa.

”Ei oo sellasta asiaa kuin a la carte -robotti” -kokiksi opiskelevien nuorten suhtautuminen ravintola-alan työelämään jouston ja turvan näkökulmista

Jenni Lahtinen, Itä-Suomen yliopisto

Ravintola-alalla muu kuin vakituinen ja kokoaikainen työ on tavallinen käytäntö. Nollatuntisopimukset sekä määrä- ja osa-aikaiset työsuhteet tulevatkin olemaan ammatillisessa toisen asteen koulutuksessa ravintolakokeiksi opiskeleville nuorille arkea. Itse työ on fyysisesti kuormittavaa, ajoittain erittäin hektistä ja työajat painottuvat usein iltoihin ja viikonloppuihin. Työ ravintola-alalla vaatii niin mielen, ruumiin kuin arjenkin joustavuutta.

Esityksessä tarkastelen ravintolakeiksi opiskelevien nuorten suhtautumista ravintola-alan työelämään jouston sekä turvan näkökulmista. Pyrin osoittamaan, miten merkitykselliset toiset sekä laajempi yhteiskunnallinen konteksti kietoutuvat nuorten suhtautumistapoihin jouston ja turvan ulottuvuuksilla samalla haastaen nuorten tulevaisuusajatusten individualistista kehystämistä (Cook & Woodman 2020). Esitys pohjautuu etnografisen kenttätyöskentelyn aikana kahdessa eri ammatillisessa oppilaitoksessa kerättyihin nuorten haastatteluihin (n=27) sekä kenttäpäiväkirjaan.

À la carte, lounasravintolat, suurtalouskeittiöt, pikaruokaravintola - osalle nuorista ravintola-alan monipuolisuus ja joustavuus näyttävät mahdollisuutena, jossa työtä pystytään sovittamaan erilaisiin elämäntilanteisiin. Maailma näyttää avoimena, sillä kokin papereiden uskotaan tuovan leivän pöytään missä päin Suomea ja maailmaa tahansa. Monet nuorista sovittelevat omia ajatuksiaan työstä ravintola-alalla yhteensopiviksi vanhempien tai puolisoitten tulevaisuuden suunnitelmiin nähden. Niin ikään vanhempien tarjoama taloudellinen ja emotionaalinen tuki tai sen puute kietoutuvat nuorten ajatuksiin työstä ravintola-alalla. Toisaalta ravintola-alan vaatima jousto ja epävarmuus toimivat poistyöntävinä elementteinä. Jo opiskeluaikana osalla nuorista on toimeentulon turvattomuutta nollatuntisopimusten vuoksi. Esityksessä pohdin, miten laajempi yhteiskunnallinen konteksti sekä yhteiskunnalliset kehityskulut, kuten automatisaatio ja ilmastonmuutos, kehystävät nuorten suhtautumista ravintola-alan työelämään jouston ja turvan ulottuvuuksilla.

Cook, Julia & Woodman, Dan (2020) Conceptualising Youth and Future Holistically. In Johanna Wyn et al. Youth and the New Adulthood: Generations of Change. Singapore: Springer Singapore, 115-130.

Osaajapulaa vai joustavan ulkomaisen työvoiman tarvetta? Työntekijän oleskelulupajärjestelmän rooli työvoiman maahanmuuton sääntelyssä

Suvi Karhu, Tampereen yliopisto

Suomeen halutaan lisää ulkomaista työvoimaa. Poliitikassa korostetaan koulutettujen asiantuntijoiden maahanmuuttoa, mutta todellisuudessa entistä suurempi osa EU:n ulkopuolelta tulevasta työvoimasta työllistyy matalapalkka-alojen suorittaviin töihin. Ennen työntekijän oleskeluluvan myöntämistä selvitetään paikallisen työvoiman saatavuus. Käsitykset työvoiman saatavuudesta ja rekrytointivaikeuksien syistä ovat ristiriitaisia: työnantajien kokemukset työvoimapulasta ovat lisääntyneet, mutta tilastojen valossa kyse on varsinaisen työvoimapulan sijaan epätyypillisten työsuhteiden yleistymisestä ja alojen epäsuotuisasta palkkakehityksestä. Työskentelyn olosuhteet ja palkkataso ovat muuttuneet paikoin sellaisiksi, ettei kotimaista työvoimaa ole saatavilla. Työntekijän oleskelulupia on myönnetty viime vuosina enemmän kuin koskaan aiemmin, mutta keskustelu matalapalkka-alojen realiteeteista ja ulkomaisen työvoiman käytön ehdoista on jäänyt pintapuoliseksi.

Ulkomaalaislaki jättää viranomaisille paljon harkintavaltaa, mutta sitä, miten työntekijän oleskelulupajärjestelmä on käytännössä toiminut, ei ole aiemmin tutkittu. Väitöskirjani ensimmäisessä artikkelissa tutkin, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet ulkomaisen työvoiman käytön rajoittamiseen. Tutkimus perustuu rekisteriaineistoon TE-toimistoissa vuosina 2019–2023 tehdyistä työntekijän oleskeluluvan osapäätöksistä. Analyysissä hyödynnän lisäksi ELY-keskusten työlupalinjauksia ja työ- ja elinkeinoministeriön Työnvälitystilastoa. Alustavien havaintojen perusteella työlupakäytännöissä on ollut paljon alueellista vaihtelua. Työvoiman saatavuudella näyttää kuitenkin olleen työlupapäätösten lopputuloksen kannalta vain vähän merkitystä. Työntekijän oleskelulupajärjestelmä kaipaava uudistamista, ja tutkimukseni tavoitteena on tuottaa tietoa nykyisen järjestelmän tarkoituksenmukaisuudesta. Tilapäiseen työvoiman kysyntään perustuva oleskelulupajärjestelmä ylläpitää rakenteita, jotka sallivat ulkomaisesta työvoimasta hyötymisen ja myötävaikuttavat siihen, että ulkomainen työvoima

on työmarkkinoilla kotimaista heikommassa asemassa. Työn perusteella Suomessa oleskeleville ulkomaalaisille työelämän epävarmuuden lisääntyminen ja jouston korostuminen merkitsevät katkonaisen toimeentulon ja köyhyyden ohella jatkuvaa karkotuksen uhkaa.

Työssäkävien köyhien kokemuksia työskentelystä ja työsuhteista prekaareissa palkkatyösuhteissa ja yrittäjäyhteisöissä

Eeva Heikkinen, Itä-Suomen yliopisto

Työssäkävien köyhyys on yleistynyt Euroopassa. Yhtenä merkittävänä syynä työssäkävien köyhien määrän lisääntymiseen pidetään epätyypillisten työsuhteiden eli prekaarin työn, kuten erilaisten osa- ja määräaikaisten työsuhteiden, nollatuntisopimusten ja vuokratyön, sekä itsensä työllistämisen eri muotojen yleistymistä. Prekaari työ ei aina merkitse pienituloisuutta, mutta moni toimeentuloon liittyvistä ongelmista kytkeytyy juuri epätyypillisten työsuhteiden ominaispiirteisiin. Prekaari työ on yleisesti yhdistetty työelämän ja toimeentulon epävarmistumiseen, työllä hankittavien ansioiden pienentymiseen, heikkoihin työehtoihin sekä työntekijöiden vähäiseen kontrolliin suhteessa palkkaan tai työoloihin. Prekaareissa työsuhteissa työmarkkinariskit ovat siirtyneet työnantajilta yksittäisten työntekijöiden harteille, jolloin työnteko tapahtuu usein ilman kollektiivisten sopimusten ja pysyvien työsuhteiden muodostamia turvakehiä. Aiempien tutkimusten mukaan työmarkkinariskien suurempi kokeminen yksilötasolla lisää työntekijöiden taloudellista riippuvuutta työnantajista erityisesti työmarkkinoiden ansiojakauman alemmassa päädyssä.

Esitys käsittelee työssäkävien köyhien tekemää ansiotyötä ja työelämysuhteita työelämän prekarisaation näkökulmasta. Suomessa arvioidaan olevan tällä hetkellä noin 200 000 ihmistä, jotka työskentelevät joko palkkatyössä tai yrittäjinä ansioilla, jotka eivät yksistään riitä köyhyysrajan ylittämiseen. Esitys pohjautuu väitöskirjatutkimukseen, jonka tarkoituksena on tutkia, miten työssäkävät köyhät itse kokevat prekaarit työsuhteensa, työnteen ja työtehtävät, työn järjestymisen arkielämässä, työskentelyolosuhteensa, ansionmuodostuksen ja työnantajansa. Tutkimuksen perustan muodostaa neljä laajaa laadullista aineistoa, joista voidaan tunnistaa monipuolisesti pienituloisuuteen sekä erilaisiin työtehtäviin, työn tekemisen tapoihin ja käytänteisiin liittyviä kokemuksia. Analysoimalla työssäkävien köyhien kokemuksia laajan kirjoitus- ja haastatteluaineiston perusteella, väitöskirjatutkimuksen tavoite on nostaa

esiin työelämän rakenteisiin ja institutionaalisiin käytäntöihin liittyviä tekijöitä sekä työorganisaatioiden ja työpaikkojen tapoja järjestää ja ohjata prekaaria työtä.